

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra historie – sekce archeologie

Římské importy na keltském oppidu Staré Hradisko

Bakalářská diplomová práce

Vypracovala: Eva Pospíšilová

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Eduard Droberjar, Ph.D.

Olomouc 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem svou bakalářskou diplomovou práci vypracovala zcela samostatně a použila jsem pouze podklady citované a uvedené v příloženém seznamu pramenů a literatury.

V Olomouci dne 1. 5. 2014

.....

Podpis

Poděkování

Ráda bych na tomto místě vyjádřila své poděkování Doc. PhDr. Eduardu Droberjarovi, Ph.D. za ochotné odborné vedení mé bakalářské práce, jeho trpělivost, podporu a cenné připomínky a rady. Chtěla bych mu také poděkovat za sehnání a zapůjčení odborné literatury k danému tématu.

Dále mé poděkování patří Mgr. Romanu Malachovi, pracovníkovi v Muzeu Boskovicka v Boskovicích, který mi umožnil prohlédnout si a vyfotografovat zde uložený materiál, ochotně mě provedl stálou expozicí a také později mi byl kdykoli nápomocen při vyřešení nejasností okolo uložení některých předmětů.

Chtěla bych také poděkovat Mgr. Olze Lečbychové a Veronice Řihánkové, DiS. z archivu Archeologického ústavu Akademie věd v Brně za umožnění nahlédnutí do nálezových zpráv a vyfotografování potřebných informací.

Dík patří i všem ostatním, kdo mi poskytl jakoukoli radu týkající se této práce.

Obsah

1. Úvod.....	6
2. Stručné dějiny výzkumných prací na keltském oppidu Staré Hradisko a publikace výsledků výzkumů	8
3. Pojem římský republikánský import v oppidálním prostředí českomoravského laténu	13
4. Stav poznání problematiky antických importů na našem území v době laténské	16
5. Vyhodnocení nálezového fondu římských importů ze Starého Hradiska	21
5. 1. Bronzové nádoby	22
5. 1. 1. Bronzová vědra.....	23
5. 1. 2. Bronzové cedníky	25
5. 1. 3. Bronzové pánve	30
5. 1. 4. Bronzové poháry.....	33
5. 1. 5. Nožky bronzových nádob	33
5. 1. 6. Zlomky bronzových nádob	36
5. 1. 7. Shrnutí poznatků o souboru bronzových nádob ze Starého Hradiska	37
5. 2. Skleněné předměty	38
5. 3. Keramika.....	41
5. 4. Součásti oděvu	44
5. 5. Šperky.....	48
5. 6. Zrcadla	50
5. 7. Doklady písemnictví.....	51
5. 8. Bronzové ramenné váhy	53
5. 9. Lékařské nástroje.....	54
5. 10. Sošky	55

6. Výsledky typologicko-chronologického rozboru římských importů ze Starého Hradiska a jejich přínos pro stanovení významu tohoto oppida	57
7. Závěr	63
8. Summary	65
9. Seznam použitých pramenů a literatury	67
10. Přílohy	75
10. 1. Seznam příloh	75
10. 2. Katalog římských importů z keltského oppida Staré Hradisko (okr. Prostějov)	79
10. 3. Katalog kresebné dokumentace movitých nálezů	116
10. 4. Katalog fotografické dokumentace movitých nálezů	124

1. Úvod

Hlavním cílem mé bakalářské diplomové práce je zpracování nálezového souboru římských importů pocházejících z keltského oppida Staré Hradisko (katastr obce Malé Hradisko, okr. Prostějov). Jedná se o významnou výšinnou opevněnou lokalitu z pozdně laténského tzv. oppidálního období, která je v moravském prostoru svým fondem nálezů tohoto druhu jedinečná.

Římskými importy včetně nálezů ze Starého Hradiska se zabývalo již více autorů. Jedná se však většinou o starší studie, které nevěnovaly pozornost všem nálezům. Spolu s novými poznatky si zpracování tohoto tématu zaslouží aktualizaci.

Podstatou mé práce je katalog nálezů, které můžeme označit za římské importy nebo jejich možné imitace. Nezařazovala jsem do něj však nálezy, které buď pocházejí z výrazně mladšího období, než je doba keltského osídlení Starého Hradiska, nebo u nich není prokázán římský vliv při jejich výrobě. Hlavním tématem mého výzkumu jsou tedy importy pocházející z časově shodného republikánského období Říma. Nebudu se zde zabývat římskými mincemi, protože ty představují samostatnou kategorii.

Právě na základě zmíněného katalogu provedu vyhodnocení souboru importovaných předmětů. Při tvorbě tohoto soupisu jsem vycházela zejména z literatury – z publikovaných katalogů, studií a článků (jejich rozbor viz níže). Využila jsem také archivní prameny v podobě nálezových zpráv uložených v archivu Archeologického ústavu Akademie věd v Brně. Všechny hmotné prameny jsem však neměla možnost prostudovat. Nálezový fond uložený v prostějovském muzeu mi bohužel nebyl zpřístupněn (zdejší archeoložka Mgr. Blanka Veselá je na mateřské dovolené). Stejně tak jsem se nedostala ani k souboru nálezů uložených v Moravském zemském muzeu v Brně. Bylo mi však umožněno provést revizi nálezů nacházejících se v Muzeu Boskovicka v Boskovicích.

Vzhledem k tomu, že výsledky výzkumů Miloše Čižmáře z 80. a počátku 90. let minulého století včetně nálezového katalogu nebyly dosud zveřejněny, ne všemi nálezy z této doby jsem se zabývala. Také soubor nálezových zpráv z tohoto období není dosud kompletní. Práce je proto, až na zpracování

kategorie bronzových nádob, soustředěna především na nálezy ze starších výzkumů.

Jak jsem již zmínila výše, hlavní pramennou základnou mé práce je literatura. Její analýze zde proto věnuji dvě kapitoly. První kapitola se bude zabývat kritikou publikování výsledků výzkumných prací na Starém Hradisku v kontextu stručných dějin bádání na této lokalitě. Druhá bude věnována analýze současného stavu poznání tohoto druhu importované komodity na našem území.

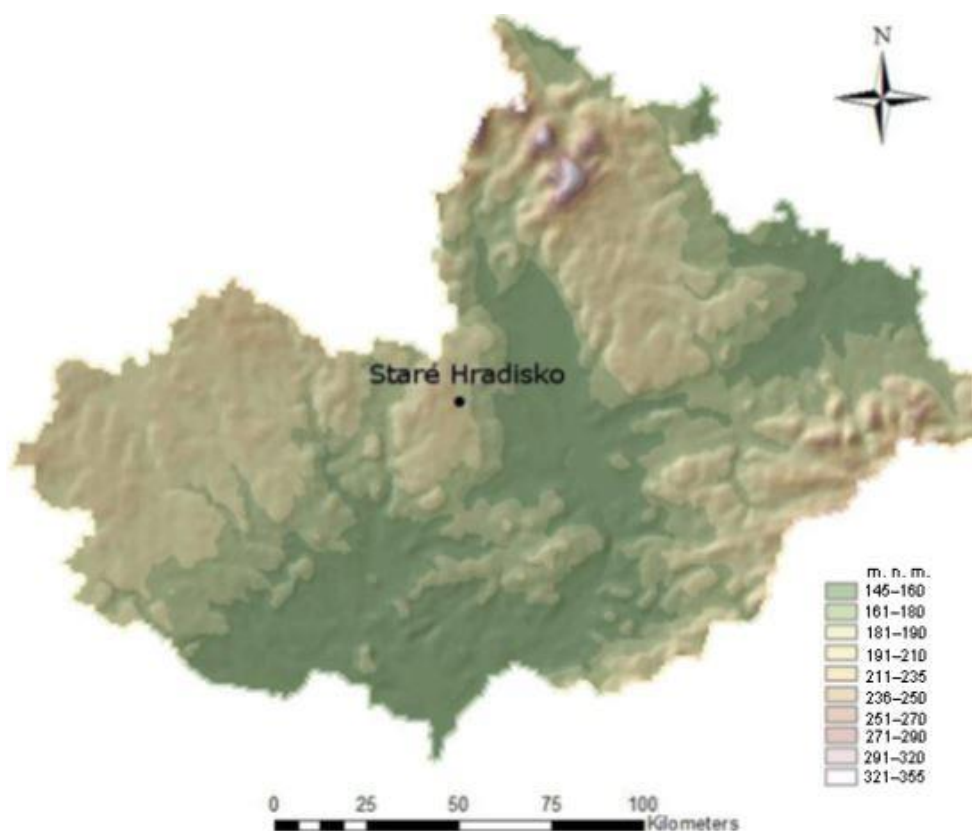
Pro upřesnění tématu mé práce budu také charakterizovat pojem římský republikánský import a nastíním dějiny obchodu s jižním prostředím.

Nejobsáhlejší kapitolou mé práce bude samotné vyhodnocení nálezového fondu římských importů z uvedené lokality z hlediska jejich kvantifikace, provenience a chronologického zařazení. Pro vytvoření kompletního přehledu se budu věnovat také obdobným nálezům ze zbytku našeho území.

Na základě těchto kapitol se pokusím stanovit, co vypovídají římské importy o významu Starého Hradiska pro naše území v pozdní době laténské.

Práci doplním kresebnou, popř. fotografickou dokumentací nálezů zobrazenou v příloze, dále grafy, statistickými tabulkami a mapami, které budou pro přehlednost zařazeny přímo do textové části.

2. Stručné dějiny výzkumných prací na keltském oppidu Staré Hradisko a publikace výsledků výzkumů

Obr. 1. Digitální model reliéfu Moravy s vyznačením polohy Starého Hradiska.

Keltské oppidum Staré Hradisko se nachází na Prostějovsku a spadá pod katastrální území obce Malé Hradisko, od jejíhož intravilánu je vzdáleno asi jeden km východním směrem (Čižmář 2005, 5). Leží na východním okraji Dražanské vrchoviny v nadmořské výšce okolo 500 m, kde se rozkládá na rozlehlé ostrožně (Böhm 1935, 5). Jeho polohu v rámci moravského prostoru můžeme vidět na obr. 1.

Tato důležitá lokalita byla známá již před necelými pěti sty lety, kdy o ní z roku 1519 pochází první písemná zmínka. V souvislosti s nálezem jantaru v okolí Starého Hradiska pochází zpráva od olomouckého biskupa Jana Dubravia z roku 1552. Poté se o jantaru ze Starého Hradiska ve svých pracích zmiňuje řada raně novověkých i pozdějších autorů. Lokalita se tak dostala do všeobecného povědomí a J. A. Komenský ji dokonce zanesl na svou známou mapu Moravy z roku 1627 (Čižmář 2005, 7–8).

Nálezky ze Starého Hradiska začal poprvé záměrně shromažďovat až správce školy v Malém Hradisku v letech 1894 až 1921 J. V. Sedláček. Jeho sbírka je dnes uložena v muzeu v Prostějově. Je jisté, že předměty byly v okolí oppida nalézány již dříve, nebyla jim však věnována žádná pozornost. Bezprostředním podnětem k prvním výkopovým pracím bylo upozornění na náhodné nálezy předmětů vzešlé od místního občana F. Kašpárka (*Čižmář 1984*).

Prvních amatérských výkopů na oppidu se zhostila dvojice členů Muzejního spolku z nedalekých Boskovic – František Lipka a Karel Snětina. Kopali zde každoročně v období let 1907 až 1912, vždy na jaře a na podzim. Při výzkumných pracích se však potýkali s finančními nesnázemi a část výkopů si financovali sami. Prokopali celkem asi dvacet jam a dvě souvislé kulturní vrstvy (*Čižmář 2005*, 8, 10). Výsledky svých prací vzápětí publikovali vzhledem ke své době na vysoké úrovni v *Časopise Moravského musea zemského* (*Lipka – Snětina 1912; 1913*). Nalezené předměty odborně zhodnotili, interpretovali a porovnali s nálezy z oppida Stradonice. V příspěvku rovněž uvedli, že materiál ze Starého Hradiska „je naprosto spolehlivý; byl téměř všecek námi prokopán“ (*Lipka – Snětina 1912*, 6). K většině předmětů pořídili také fotografie a publikovali je včetně měřítka, což není pro dokumentaci z té doby obvyklé. Bohužel již neuvodili, v jaké části lokality a v které jámě objektu ten který nález objevili. Přesto a zvláště s ohledem na svou dobu se jedná o velice kvalitní publikování výsledků práce. Na základě těchto objevů se oba amatérští archeologové rovněž pokusili zrekonstruovat obraz chodu oppida v laténském období.

Po úmrtí F. Lipky, v období po válce zájem K. Snětiny o Staré Hradisko neochaboval. V roce 1925 provedl výzkum větší souvislé plochy na západním předhradí v blízkosti vnitřní brány (viz *obr. 2*). Připravoval zřejmě i publikaci materiálu, poněvadž se dochovaly jím vlastnoručně kreslené tabulky nálezů (*Čižmář 2005*, 10).

Systematického výzkumu se oppidum dočkalo ve třicátých letech. Byl proveden v rozmezí let 1934 až 1937 pod vedením J. Böhma ze Státního archeologického ústavu v Praze a J. Skutila z Moravského zemského muzea v Brně. Jejich zásluhou tak došlo k prvnímu systematickému výzkumu u nás vůbec. Výzkumné práce probíhaly především v prostoru západního předhradí, ale také na třech plochách ve vnitřní části oppida. Zkoumána byla rovněž vnitřní

a vnější fortifikace včetně brány do předhradí (viz obr. 2). Lokalita byla mimo jiné podrobena i leteckému snímkování a dokumentaci prováděli oba archeologové velmi pečlivě. Nejdůležitější výsledky uveřejnil J. Böhm ve své souhrnné *Kronice objeveného věku* (1938) a posléze v díle *Naše nejstarší města* (Böhm 1946; Čížmář 1984). Stav poznání lokality průběžně publikoval i ve třech ročnících *Ročenky národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané* (Böhm 1935; 1936; 1937). V těchto příspěvcích jsou uveřejněny zejména metody výzkumu a podoba zkoumané plochy, vlastním nalezeným předmětům zde bohužel není věnována bližší pozornost. K vyhodnocení materiálu se ani po válce žádný z obou archeologů již nedostal (Čížmář 2005, 13).

Této činnosti se ujal až archeolog J. Meduna z brněnského Archeologického ústavu ČSAV, který v roce 1961 publikoval nálezy z výzkumů F. Lipky a K. Snětiny uložené v muzeu v Boskovicích v rámci řady *Fontes Archaeologiae Moravicae* (Meduna 1961). Každý z předmětů detailně popsal, inventarizoval a u většiny z nich provedl kresebnou dokumentaci. Jedná se o katalog nálezů, nejsou zde proto publikovány výsledky jeho poznatků při zpracovávání tohoto objemného množství materiálu. Nálezové okolnosti se mu již bohužel zrekonstruovat nepodařilo. V boskovickém muzeu je jeho evidenční systém dosud v platnosti a většinu nálezů lze proto snadno dohledat.

V roce 1964 byl na lokalitě opět zahájen systematický výzkum právě pod Medunovým vedením. Byl lokalizován do prostoru západního předhradí a prostor oppida byl rozdělen pomocnou sítí čtverců o rozměru 5 x 5 m. Jednotlivé čtverce byly označeny v ose západ – východ arabskými číslicemi 1 až 220 a v ose sever – jih pak písmeny A až Z, Aa až Za, Ab až Zb atd. Strany čtverců jsou přitom orientovány podle světových stran (Meduna 1965, 48). Výzkum pokračoval do roku 1966 ve stejném prostoru za použití stejné metody (Meduna 1965; 1966). Nejdůležitější objevy byly publikovány za každý rok výzkumu až do jejich konce v periodiku *Přehled výzkumů*. Na výzkumné práce J. Meduna znovu navázal v letech 1972 a 1973, přičemž v roce 1972 byla zkoumána plocha za vnitřním opevněním, tedy na vlastní akropoli. V následujícím roce byl výzkum přenesen zpět na západní předhradí (viz obr. 2). Metoda zůstala i v této výzkumné sezóně stejná (Meduna 1973; 1974a, 47).

Celkově tak byla odkryta plocha 5800 m² a byla zjištěna hustá sídlištní zástavba v podobě jednotlivých dvorců (Čižmář 1984).

V přestávce mezi těmito dvěma fázemi odkryvů se J. Meduna (1970b) věnoval publikaci dosud nezpracovanému materiálu ze starších výzkumů, uloženému v muzeích v Brně, Praze, Olomouci, Prostějově a v té době ještě v Plumlově. Tento katalog nálezů tak navazuje na ten z roku 1961 a vytváří s ním kompletní publikaci dosavadních nálezů. J. Meduna opět všechnen materiál popsal a k některým předmětům přiložil i jejich kresby. V úvodu sice uvedl, z jakých výzkumů, popř. sběrů či sbírek zde uvedené předměty pocházejí, ale u jednotlivých nálezů tyto informace chybějí. Nejsou zde proto opět zrekonstruovány náleзовé okolnosti a v publikaci nelze ani dohledat, kdo nese na objevu daného předmětu zásluhu. Následkem toho nebyly přesnější náleзовé situace publikované v žádném dalším příspěvku, který se tohoto moravského oppida týká, a v některých případech se mi je nepodařilo zrevidovat ani po prostudování náleзовých zpráv uložených v archivu Archeologického ústavu Akademie věd v Brně.

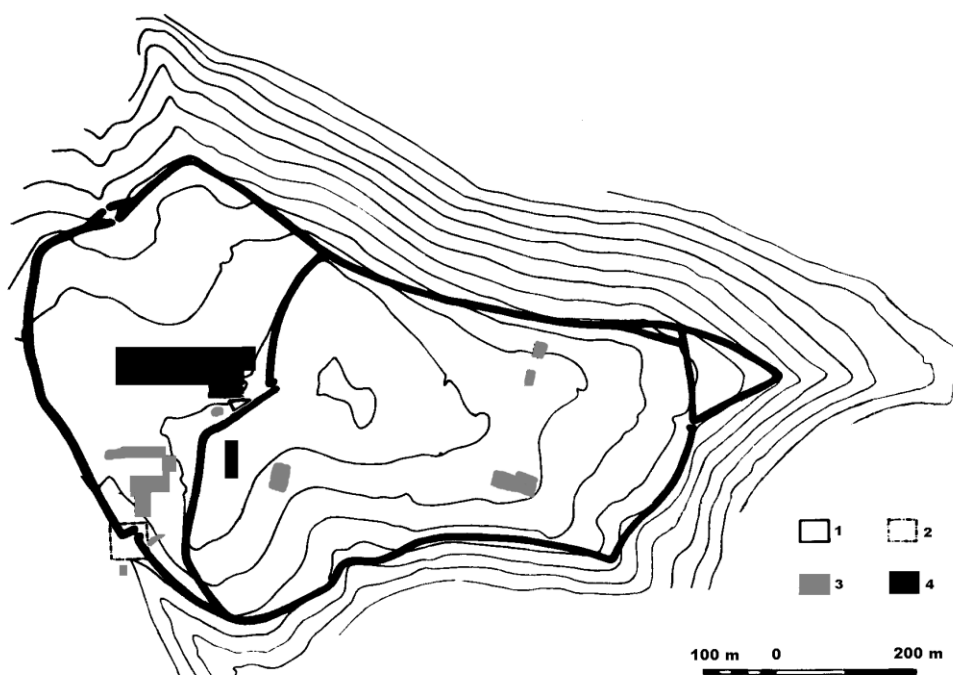
Ve stejném roce, 1970, J. Meduna (1970a) uveřejnil příspěvek v periodiku *Germania*, ve kterém podává ucelený obraz keltského oppida Staré Hradisko. Zabývá se zde jeho přírodními podmínkami, historií výzkumu, zjištěnou podobou konstrukce opevnění a sídlištní zástavby a také některými zde objevenými předměty. Na základě rozboru nalezených spon se pokusil chronologicky datovat osídlení na Starém Hradisku a shrnul zde i domněnky, jaké postavení mělo oppidum ve svém okolí.

Po ukončení svého výzkumu na této lokalitě publikoval rovněž článek o římských importech pocházející z nalezeného materiálu na této lokalitě (Meduna 1974b). Detailněji se jím budu zabývat níže (viz kapitola „Stav poznání problematiky antických importů na našem území v době laténské“).

Na Medunovy výzkumy na západním předhradí navázal po deseti letech M. Čižmář (viz obr. 2). Jeho výzkum zaštiťovala stejná instituce, tedy Archeologický ústav v Brně. Během výzkumných prací, trvajících až do roku 1993, prozkoumal mimo jiné v úplnosti půdorys jednoho dvorce. Celkově přinesl poznatky o sídlištní zástavbě a opevnění západního i východního předhradí a konstrukci vnitřní brány (Čižmář 2005, 14). Výsledky rozboru jím získaného materiálu nebyly bohužel dosud publikovány. Ani do náleзовých zpráv,

uložených v brněnském archivu, není zařazen přesnější popis a kresebná, popř. fotografická dokumentace všech předmětů. Ne všem z nálezů učiněných M. Čižmářem jsem proto ve své práci věnovala pozornost.

V roce 2002 (pozdější vydání je z roku 2005) byla vydána Čižmářova souhrnná monografie o keltském oppidu Staré Hradisko, která je patrně nejucelenější dosud vydanou prací o této lokalitě. Jak jsem však již uvedla výše, vyhodnocení Čižmářových výzkumů a učiněných nálezů se dosud nikdo neujal.

Obr. 2. Plán oppida se znázorněním průběhu opevnění a provedených odkryvů do roku 1984.

- 1 – výzkum K. Snětiny roku 1925
- 2 – výzkum J. Böhma a J. Skutíla v prostoru brány
- 3 – výzkum J. Böhma a J. Skutíla
- 4 – výzkum J. Meduný a M. Čižmáře včetně odkryté plochy pro rok 1984.

3. Pojem římský republikánský import v oppidálním prostředí českomoravského laténu

Počátky obchodu mezi vyspělým jižním prostředím a oblastí severně od Alp lze klást již do mladší doby halštatské. Luxusní zboží, které bylo hlavním předmětem těchto obchodních styků, pocházelo převážně z Řecka a Etrurie. V průběhu doby laténské zaujala ovšem dominantní postavení v obchodních vztazích s Kelty Itálie v čele s politicky i hospodářsky silným Římem (*Meduna 1974b, 29*).

Zajímavým faktem však je, že až do pozdní fáze laténské období se antické importy v nálezovém fondu severoalpské oblasti téměř neobjevují, a to i navzdory probíhající keltské expanzi. J. Meduna (*tamtéž*) se domnívá, že v časném laténu se dálkový obchod týkal pouze nejvyšších kruhů keltské společnosti. Tato elitní společenská vrstva tak tvořila v podstatě dvorské prostředí a stala se odběratelem luxusních výrobků z jihu. Během čtvrtého a třetího století př. n. l. pak pravděpodobně přišla o značnou část své moci a keltský svět přestal být pro antické obchodníky atraktivní.

K plnému obnovení obchodních kontaktů s mediterráním prostředím došlo až v pozdně laténské době, a to v nebyvalé míře. Počátkem druhého století př. n. l. ovládla římská republika Zaalpskou Galii a zapříčinila tak konec velké keltské expanze. Roku 181 př. n. l. bylo založeno město Aquilea, které se stalo výchozím bodem pro později vzniklou tzv. jantarovou stezku probíhající přes naše území až do Pobaltí. Podle M. Čižmáře (*2005, 45–46*) byly obnovené organizované obchodní styky základní příčinou založení oppida Staré Hradisko, které na zmíněné stezce leželo.

Právě na nově vzniklých keltských mohutně opevněných sídlištích městského typu, tedy na oppidech, se obchod koncentroval. Oppida totiž představovala ideální prostředí, kde mohli jižní obchodníci své zboží výhodně uplatnit. V této době začíná tyto importy odebírat nejen společenská elita, ale také početnější skupina bohatého obyvatelstva, sídlícího na oppidech a v menší míře i na neopevněných sídlištích. Můžeme tedy zaznamenat změnu ve skladbě keltské společnosti, kterou lze do jisté míry přirovnat k městské civilizaci ve Středomoří (*Meduna 1974b, 29–30*).

Přestože se na oppidech objevovalo zboží prakticky z celé Evropy, mezi nejvýznamnější importované výrobky patří nepochybně předměty, jejichž původ lze obecně klást do časově shodného prostředí římské republiky.¹ Tyto republikánské importy můžeme zároveň dělit podle jejich konkrétní provenience na tři skupiny. V první, nejpočetnější skupině jsou zastoupeny předměty vyrobené přímo v Itálii, v druhé výrobky pocházející z norického království (pozdější římské provincie) a do třetí kategorie pak spadají artefakty původem z jižní, tedy Zaalpské Galie (latinsky *Gallia Narbonensis*).

Pouze se předpokládá, že všechny římské importy, ať už té či oné provenience, se do keltského prostředí dostávaly prostřednictvím obchodu. Není ovšem vyloučen jejich zisk rovněž v podobě darů, věna či kořisti (Salač 2006, 40).

V první řadě se jedná o bronzové nádoby, které jsou mezi římskými importy zastoupené nejčastěji a jejichž výrobu si Keltové neosvojili (Čižmářová 2004, 45). Z jednotlivých typů se k nám dostávaly vědra, konvice, cedníky, pánve a naběračky. Tvořily tzv. picí servis a jejich výrobu lze ve většině případů klást do italské oblasti. U některých exemplářů, konkrétně cedníků, však můžeme jejich možný původ hledat i ve zmíněné jižní Galii (Čižmář 2003, 44). Naopak málo četným importem jsou luxusní nádoby, nejčastěji misky, z tzv. millefiorového neboli tisícikvětého skla původem z Itálie (Svobodová 1983, 661). Nádoby z obou materiálů se nám do dnešních dob dochovaly v drtivé většině pouze ve zlomcích. Z importované italské republikánské keramiky se u nás vzácně objevují fragmenty vinných amfor a tzv. kampánské keramické zboží.

Co se týče součástí oděvů, byly k nám importovány určité typy spon a opaskových garnitur. U spon se jedná nejčastěji o Almgrenův typ 65 a 238 římsko-provinciálního původu z Norica (Demetz 1999, 32–33, 46). Tyto importy byly vyrobeny z bronzu, ale máme i doklady keltských imitací v železe. Z opasků máme nejčastěji dochována bronzová bohatě profilovaná nákončí opasků.

¹ Odkaz na literaturu týkající se každého druhu římského republikánské importu uvádím v příslušném oddíle a přehledově i v následující kapitole.

Mezi šperky dovážené z italského prostředí nepochybně patří relativně časté prsteny s lůžkem pro gemu či nálezy gem samotných. Za možné importy lze označit i bronzové závěšky v podobě ruky zaťaté v pěst.

Důležitým artiklem dovozu byly také výrobky, které souvisejí s písemnictvím. Jedná se o kovové či kostěné stily, schránky na pečetidla a kostěné rámečky na voskové tabulky. Vlastním písmem Keltové sice nedisponovali, máme však nečetné doklady, že využívali písma jiných kultur (*Čižmářová 2004*, 85–86).

Do oppidálního prostředí se z jihu dostávaly i poměrně vzácné lékařské nástroje, mezi které patří skalpely a spatule. Mohly však být používány i k jiným účelům, např. jako malířské či kosmetické náčiní (*Svobodová 1985*, 653).

Neopomenutelný import představují samozřejmě římské mince. Z významných publikací vztahujících se k jejich nálezům v českém prostředí můžeme jmenovat např. práci E. Pochitonova (*1955*) a z nedávné doby pak dílo J. Militkého (*2013*). Římské mince však nejsou předmětem mé práce, a proto se jimi zde zabývat nebudu.

Uvedené výrobky jsou nejčastějším a nepochybným druhem římských importů. U některých dalších předmětů však přímý původ z republikánského prostředí, většinou kvůli zlomkovitosti, není možné potvrdit. Jako příklad můžeme uvést velice četné zlomky zrcadel a vah. Relativně často nalézané kostěné stily také nemusely pocházet přímo z Itálie. Pokud se však skutečně jedná o místní výrobky, je jasné, že nesou alespoň antický vliv (*Svobodová 1985*, 654, 665; *Kysela 2011*, 180–181).

I když by se mohlo zdát, že v celkovém měřítku bylo importovaných předmětů původem z republikánského římského prostředí nalezeno poměrně velké množství, ve velkých nálezových souborech evropských oppid zabíraly jen nepatrnou část. Z toho vyplývá, že se jednalo o vzácné a exklusivní výrobky.

4. Stav poznání problematiky antických importů na našem území v době laténské

Při rozboru materiálu pocházejícího ze Starého Hradiska a v procesu interpretace některých předmětů jako římských importů jsem vycházela především z literatury. Jedná se většinou o publikace zabývající se obecně antickými importy přítomnými na našem území nebo jejich konkrétními kategoriemi. Následující kapitola proto bude věnována přehledu a analýze těchto literárních pramenů.

Důležitou přehledovou prací, která se soustředí na tuto problematiku v prostoru českých zemí v obecném měřítku, je příspěvek publikovaný v periodiku *Savaria* v roce 1982. Jeho autorem je klasický archeolog J. Bouzek. V článku je uveden přehled nejvýznamnějších jižních výrobků, jež se dostávaly na československé území v obchodních vlnách během posledního tisíciletí př. n. l. J. Bouzek se zde stručně zabývá importy pocházejícími z celého antického světa, nejvíce se však věnuje vývoji obchodním vztahů s adriatickou severoitalskou oblastí.

Jeden z největších přínosů v klasifikaci antických importů na českých a moravských keltských oppidech představuje dvojice příspěvků uveřejněných v *Archeologických rozhledech* v letech 1983 a 1985 H. Svobodovou. První z nich se věnuje bronzovým nádobám, druhý zbývajícím importovaným výrobkům. Podkladem pro sepsání těchto studií byla autorčina diplomová práce z roku 1981 (*Svobodová 1983, 657*). Bronzové nádoby autorka dělí podle jednotlivých typů na vědra, konve, pánve, naběračky a cedníky. Nálezy importů v druhém článku jsou pak členěny na skupiny podle materiálu, z něhož byly vyrobeny, tedy na bronzové předměty, gemy, sklo, kostěné předměty, zlato a keramiku. Tento materiál H. Svobodová porovnala s nálezy na keltských oppidech v okolních zemích a dohledala tak řadu analogií. Pokusila se rovněž některé předměty blíže chronologicky zařadit. Obě práce na sebe navazují a jsou psány stejným stylem. Nejedná se však o ucelené publikování všech do té doby známých římských importů, poněvadž se autorka nezabývala všemi jejich druhy. Vynechala např. důkladnější rozbor spon a opasků. Vzhledem ke složitosti této problematiky je to však pochopitelné. H. Svobodová také neuveřejnila v každé materiálové kategorii všechny nálezy, ale prostudovala

předměty, které jsou pro danou oblast importů nejnepřítější a o jejichž původu z jihu nelze díky úzkým analogiím pochybovat. Význam, který měly tyto práce pro mé bádání, je ovšem nesporný.

Z hlediska studií zabývajících se celkovým zhodnocením stavu antických importů na našem území tvoří výše uvedené příspěvky základ. Další informace lze čerpat z nepřeberného množství literatury týkající se jednotlivých druhů importovaných výrobků nebo přímo z publikovaných výsledků výzkumů na jednotlivých oppidech, popřípadě menších výšinných lokalitách či sídlištích.

Klasifikaci některých předmětů pocházejících ze starších a jeho vlastních výzkumů na Starém Hradisku jako římských importů provedl J. Meduna v roce 1974 (*Meduna 1974b*; viz výše uvedená kapitola „Stručné dějiny výzkumných prací na keltském oppidu Staré Hradisko a publikace výsledků výzkumů“). Podobně jako H. Svobodová strukturoval importy z římské říše podle materiálu na předměty jantarové, keramické, skleněné a kovové. Dohledal k některým zde uveřejněným nálezům základní analogie, ne však s českými oppidy, ale s okolními, zejména západními zeměmi. Co se týče důkladnosti vyhodnocení, platí v podstatě totéž, co u článků H. Svobodové – J. Meduna se nevěnoval všem kategoriím římských importů a neuvedl všechny předměty, které by se za možné importy, nebo alespoň za jejich lokální imitace, označit daly. Vzhledem k tématu mé práce však patřil tento příspěvek k základní literatuře, kterou jsem využívala.

Za zmínku jistě stojí i článek M. Čižmáře publikovaný v *Památkách archeologických* v roce 2002. Pojednává o známém laténském depotu z Ptení. M. Čižmář zde uvedl i některé další nálezy z Moravy, díky kterým lze vysledovat kontakt s jižním prostředím. Za republikánské importy označil např. bronzové závěsky ve tvaru lidské ruky s gestem „fica“ (*Čižmář 2002*, 213, 219).

V současnosti se problematikou římských importů a vlivů v době laténské zabývá Jan Kysela, který je doktorandem v Ústavu pro klasickou archeologii Filozofické fakulty Univerzity Karlovy. V jeho článku, *Středomořské importy z oppida Třísov*, který byl uveřejněn v roce 2011 v *Archeologických výzkumech v jižních Čechách*, jsou uvedeny podrobné analogie nejen s nálezy na českých a moravských oppidech, ale i s dalšími evropskými lokalitami. Poněvadž se jedná o relativně nedávný příspěvek, autor pracoval s dosud aktuálními údaji a z uvedených nálezů pravděpodobně žádný neschází. Je samozřejmé, že se

zde zabýval pouze jižními importy přítomnými na třísovském oppidu, v této práci proto není prostor pro všechny kategorie antických importů. Třísov je totiž sice oppidem co do rozmanitosti nálezů relativně bohatým, ale obsáhlému nálezovému fondu např. ze Stradonic či právě ze Starého Hradiska se přece jen nevyrovná (Kysela 2011, 181).

Nyní bude následovat přehled základní literatury, která je zaměřená na jednotlivé kategorie římských importovaných výrobků a alespoň rámcově se týká jejich výskytu na českomoravském území.

Jak jsem již zmínila v předchozí kapitole, bronzové nádoby zaujímají z hlediska četnosti mezi ostatními importy přední místo. Vyšla o nich již řada prací, z nichž patrně nejzákladnější dílem je *Der römische Import im freien Germanien*. Jeho autor, německý archeolog a profesor na univerzitě v Hamburgu H. J. Eggers (1951), zde sestavil dodnes nejvyužívanější typologii kovových nádob.

Nádobám z bronzu nalezeným na českomoravských oppidech je pak věnován výše uvedený shrnující příspěvek H. Svobodové (1983).

Dosud nejkompletnější prací, zaměřenou na tuto problematiku v celé Evropě, je francouzsko-italský sborník, který vyšel v Dijonu před více než dvaceti lety (Feugère – Rolley eds. 1991). Ve stručnosti jsou zde zahrnuty i nejvýznamnější nálezy bronzových nádob z českých lokalit. Práce je rozdělena do dvou základních kapitol. První je zaměřená na jednotlivé typy nádob a jejich chronologické zařazení, druhá se zabývá vysledováním jejich provenience a určením možné funkce těchto artefaktů. Sborník je doplněn četnými mapami rozšíření jednotlivých typů nádob.

Objevům těchto dovezených komodit v prostředí pozdně laténské Moravy se naposledy věnovala J. Čižmářová (1996b). Základ její studie tvoří katalog nálezů této kategorie importů na Moravě. Autorka tak aktualizovala dosavadní zpracování v podobě již několikrát zmiňovaného příspěvku H. Svobodové (1983), se kterým nově získané poznatky porovnávala. Pokusila se zde rovněž přiřadit některé z problematičtějších nalezených zlomků ke konkrétním typům nádob. Vzhledem k tomu, že na Moravě byl největší počet bronzových nádob objeven právě na oppidu Staré Hradisko, J. Čižmářová se nálezy z této lokality zabývala nejvíce.

Jednotlivým typům nádob se pak věnuje řada menších studií. Z našeho území to byl např. J. Břeň (1975), který se jako první zabýval výskytem pánví aylesfordského typu v Čechách.

Nádobám z tohoto kovu byla tedy věnována značná pozornost a jsou tématem, které se vztahuje k středomořským importům, badateli nejdůsledněji zkoumaným. Ostatní druhy antických importů na našem území již tak dobře zpracované nejsou.

Autorkou souhrnné publikace nejen o středomořském skle z prehistorického období je N. Venclová (1990). Tato archeoložka se zde zabývala korálky, prsteny, přívěsky, náramky, gemami a zlomky nádoby od doby bronzové po začátek římského období.

Základní typologii a chronologii římských keramických amfor sestavil již v roce 1899 H. Dressel. V padesátých letech minulého století ji upravil N. Lamboglia (1955), který se věnoval i kampánskému keramickému zboží (1952). Dnes se používá třídění amfor na typ Lamboglia i Dressel (*Carre 1985; Cipriano – Carre 1989*). Importovanou keramikou na našem území a zejména na stradonickém oppidu se v krátkých příspěvcích zabýval zmíněný klasický archeolog J. Kysela z pražské univerzity (2012; 2013).

Co se týče římských spon, jejich základní typologické zařazení, spolu se sponami germánskými, provedl již ve 20. letech minulého století švédský archeolog Oscar Almgren (1923). Netřeba dodávat, že tato typologie je dosud platná. Současným specialistou na spony je archeolog původem z Německa, Stefan Demetz. Ve své publikaci z roku 1999 detailně podává přehled spon, které byly objeveny v alpských zemích i v Zaalpí a spadají do pozdně laténského až časně římského císařského období. Kapitoly jsou členěny podle jednotlivých typů spon podle výše uvedeného O. Almgrena. S. Demetz tyto typy dále rozdělil na podtypy a varianty. V jednotlivých kapitolách je obsažen právě rozbor forem jednotlivých typů spon, dále jejich rozšíření a datace. Součástí publikace jsou četné obrazové tabulky a mapy rozšíření jednotlivých typů.

Opaskových garniturám se detailně věnovala polská badatelka R. Madyda-Legutko. Ve své nedávné práci, vydané v roce 2011, stanovila typologii nákončí opasků vázanou zejména na prostředí przeworské kultury. Typologii této opaskové komponenty vytvořil i E. Droberjar (2006), který nákončí rozdělil do

typů A až E. K těmto formám ve své studii uvedl také typické příklady z evropských lokalit.

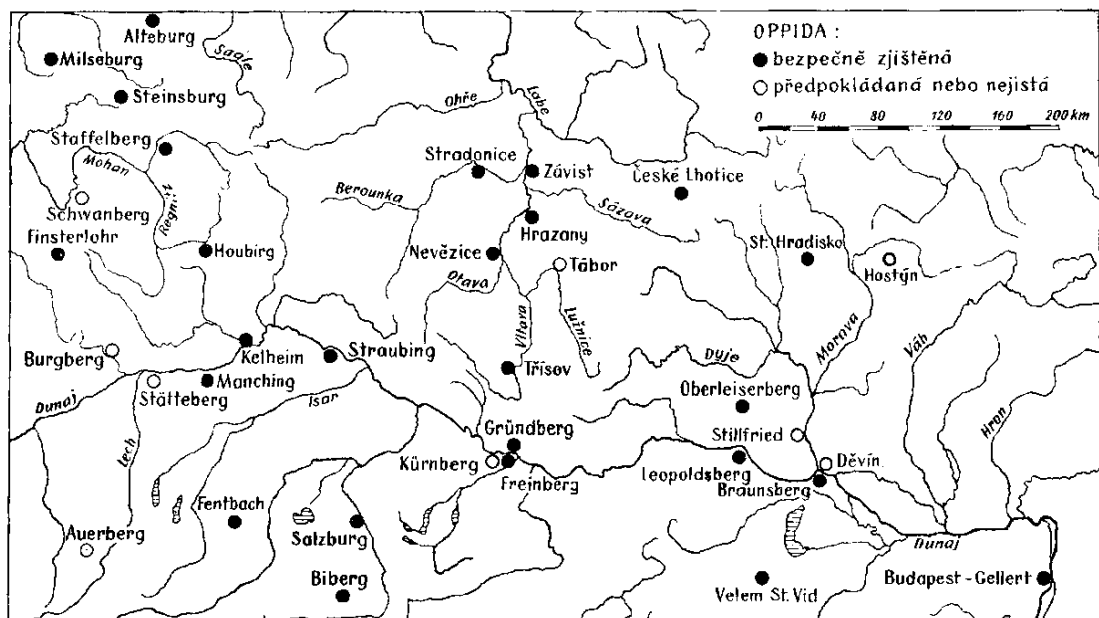
Antický šperk představuje hlavní výzkumné téma klasické archeoložky z Univerzity Karlovy I. Ondřejové (např. 1975; 2008). Nálezy gem z našeho území se ve své práci z roku 1990 rovněž zabývala výše zmíněná archeoložka N. Venclová.

Na kategorii zrcadel, vah, lékařských nástrojů a psacích potřeb se u nás bohužel nespécializuje žádný z badatelů. V tomto případě jsme proto odkázáni pouze na práce zahraničních archeologů. Nepochybnému dokladu písemnictví, pečetním schránkám, však byla věnována pozornost v podobě krátkého článku M. Čižmáře publikovaného v periodiku *Germania* (1990). Autor zde rozebírá nálezy čtyř exemplářů těchto předmětů, dva byly učiněny ve Stradonicích, dva na Starém Hradisku, a potvrzuje jejich funkci jako pečetní schránky.

Uvedený přehled představuje výběr základní literatury vztahující se k antickým importům přítomným v českém oppidálním prostředí. Nyní se již budu věnovat rozboru nálezového fondu římských dovezených výrobků na Starém Hradisku.

5. Vyhodnocení nálezového fondu římských importů ze Starého Hradiska

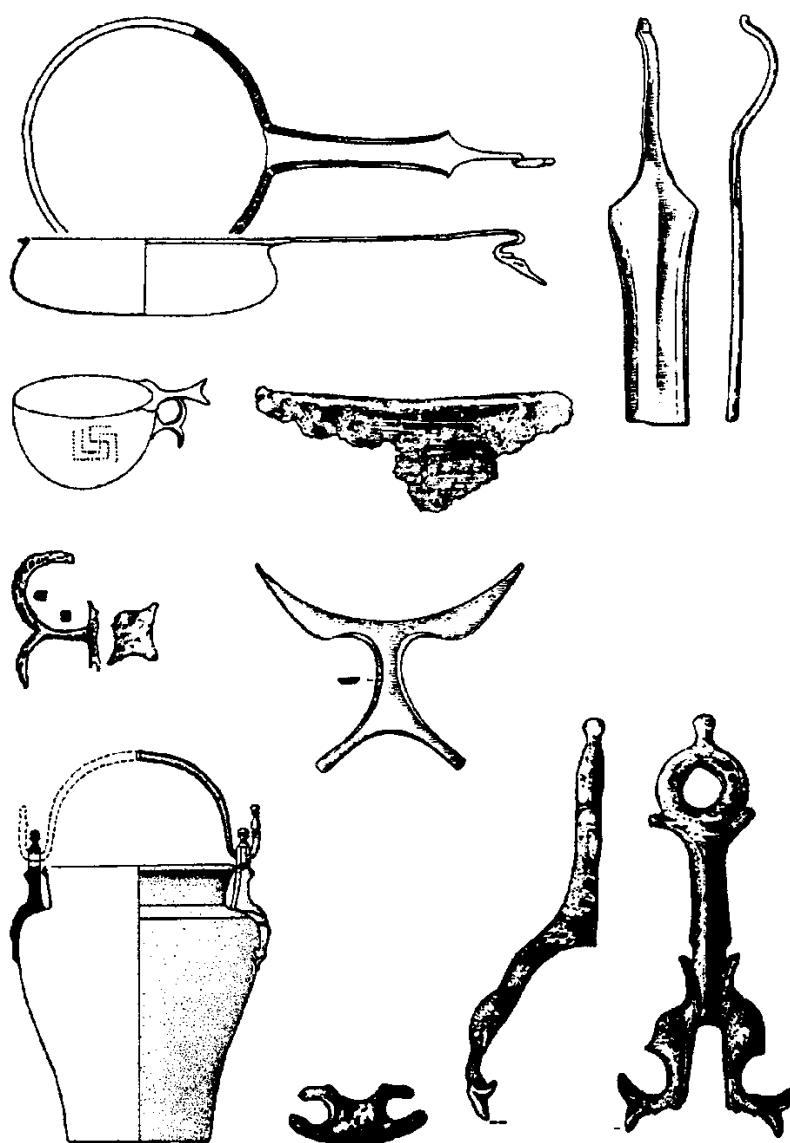
V následující kapitole se budu soustředit na analýzu souboru římských importů (kromě mincí) z keltského oppida Staré Hradisko. Jednotlivé kategorie tohoto druhu zboží budou tvořit podkapitoly. U každého typu importovaných výrobků uvedu jeho početní zastoupení na této moravské lokalitě a pozornost bude věnována i obdobným nálezům z našeho území, popř. z okolních zemí v časovém období pozdního laténu. Lokalizace oppid v této části středoevropského prostoru je patrná na *mapě 1*. Pokud to bude možné, pokusím se i o chronologický rozbor a určení původu a funkce jednotlivých druhů římských importů. Dále se budu věnovat také problematice jejich domácích napodobenin a v případě možných lokálních výrobků poukážu na antický vliv při jejich zhotovování. U daných předmětů budu zároveň odkazovat na jejich umístění v příloženém katalogu a vyobrazení.

Mapa 1. Oppida v českých a okolních zemích.

5. 1. Bronzové nádoby (v příloženém katalogu (dále viz katalog) viz oddíl 1., obr. I, II, III:2–5)

Bronzové nádoby se na Starém Hradisku našly pouze ve fragmentárním stavu, přesto se jedná o nejčtenější druh importované komodity u nás. Z jejich celkového množství pochází zhruba jedna třetina z meziválečných výzkumů F. Lipky a K. Snětiny. Zbytek zlomků bronzových nádob byl objeven během pozdějších systematických výzkumů (Čižmářová 1996b, 123). Z hlediska tvarů nádob byla na Starém Hradisku nezpochybnitelně zastoupena vědra, dále cedníky, pánve a poháry. Rekonstrukci celých tvarů můžeme vidět na obr. 3.

Obr. 3. Zlomky importovaných bronzových nádob ze Starého Hradiska s vyobrazením celých tvarů pánve, cedníku a vědra.

Původ bronzových nádob byl dříve kladen do Kampánie či severní Itálie. K tomuto názoru se přiklání ještě např. H. Svobodová (1983, 674). Dnes však můžeme jejich vznik a výrobu lokalizovat spíše do oblasti Etrurie (Castoldi 1991) a v některých případech dokonce Zaalpské Galie (Čižmářová 2004, 47).

Když vezmeme v úvahu zmíněné tvary bronzových nádob zastoupené na Starém Hradisku, potažmo na celém našem území, vidíme, že byly pravděpodobně součástmi vinného servisu. Keltové měli víno v oblibě a keltský svět zřejmě představoval pro jižní vína důležité odbytiště (Svobodová 1983, 672).

5. 1. 1. Bronzová vědra (viz katalog 1. 1., obr. 1:3–6, 13)

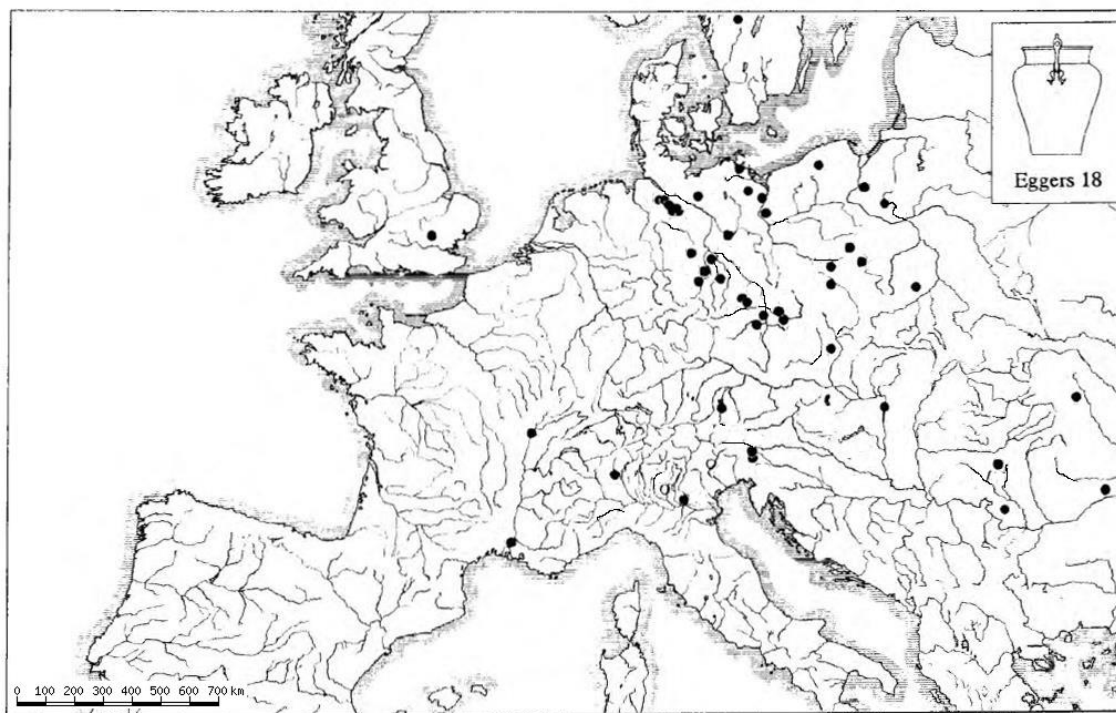
Přítomnost věder je na studované lokalitě doložena pěti exempláři. Jedná se o ataši, zlomek držadla a tři pouta držadel (u jednoho exempláře se pouto dochovalo i s fragmentem okraje).

Z tohoto malého souboru je na pohled nejkrásnější pouto s kompletně zachovanou delfínovitou ataší pocházející z bronzového vědra Eggersova typu 18 (viz katalog 1. 1. 1., obr. 1:6). Vědra s tímto typem ataše lze charakterizovat výškou okolo 20 až 25 cm, tělem se směrem nahoru rozšiřujícím a výduť, která se nachází pod válcovitým hrdlem a má mírně konvexně prohnuté stěny. Na dně těchto věder bývají často přidělané tři nožky. Pouto držadla tvořila tyčinka s naznačenými hranami, která byla nahoře zakončená kroužkem a dole zmíněnou ataší. Držadla byla masivní, obloukovitého tvaru a jejich konce byly stočeny nahoru a často zakončeny hlavičkami ptáků (*tamtéž*, 656).

Možný původ těchto věder lze podle J. Wenera (1954, 56) klást do oblasti Capuy. Podle *mapy 2*, na které je zobrazeno jejich rozšíření, můžeme za oblast nejčastějšího výskytu označit Německo, Polsko a také českomoravský prostor. Je třeba si ovšem uvědomit, že tato mapa byla sestavena před více než dvaceti lety, a není proto již úplně aktuální. Jsou na ní také zaznamenány lokality spadající do následující doby římské (např. žárové pohřebiště Dobřichov-Pičhora nebo ojedinělý žárový hrob z Holubic).

Vědra s delfínovitou ataší se objevují na konci posledního století př. n. l. (Svobodová 1983, 658). Autoři dijonského sborníku (*Bolla – Boube – Guillaumet 1991*, 14) však datují jejich výskyt již od stupně LT D1 s tím, že

vědra tohoto typu přetrvávají až do poloviny prvního století n. l. Jejich výskyt je tedy časově shodný jak s pozdně republikánským, tak i s raně císařským obdobím starověkého Říma.

Mapa 2. Rozšíření bronzových věder Eggersova typu 18 v Evropě.

Co se týče přítomnosti věder tohoto typu na dalších českých lokalitách, je známo jejich zastoupení pouze na středočeském oppidu Stradonice v okrese Beroun,² a to v podobě tří zlomků (Svobodová 1983, 657, obr. 1:2–3,6). Jedná se o dvě delfínovité ataše (z jedné se zachovala pouze polovina těla) a fragment pouta držadla s dvěma charakteristickými zahrocenými výběžky pod kroužkem. Delfínci patrně nepocházeli ze stejného vědra, poněvadž se od sebe na pohled liší (tamtéž, 656). Ze Stradonic jsou tedy doloženy tři exempláře tohoto vědrového typu, ale žádný není oproti ataši ze Starého Hradiska zachován vcelku.

Ostatní fragmenty věder ze Starého Hradiska nelze bohužel blíže specifikovat. Část bronzového držadla (viz katalog 1. 1. 2., obr. 1:4) je jemného provedení a vzhledem k průměru muselo toto držadlo patřit větší nádobě

² Při dalším uvádění této lokality v textu mám vždy na mysli právě oppidum Stradonice na Berounsku.

s průměrem ústí okolo 20 cm. Spolu se zlomkem okraje s železným poutem (viz katalog 1. 1. 3., *obr. I:5*) mohlo být součástí nejen bronzového vědra, ale i kotle. Železné pouto (viz katalog 1. 1. 4. 2., *obr. I:13*) mohlo, ale také nemuselo pocházet z bronzového, a tedy importovaného vědra (*Čižmářová 1996b*, 120). Plochý bronzový předmět, který je v příloženém katalogu zařazen pod číslem 1. 1. 4. 1. a zobrazen na *obr. I:3*, J. Čižmářová označila za část pouta. Zároveň však upozornila na to, že vědrová pouta bývají většinou masivní a profilovaná, nikoli plochá (*tamtéž*, 122).

Přestože je určení těchto zlomků jako věder sporné, díky výše uvedenému nálezu pouta s delfínovitou ataší je přítomnost tohoto typu nádob na Starém Hradisku nezpochybnitelně prokázána.

5. 1. 2. Bronzové cedníky (viz katalog 1. 2., *obr. II:1–10*)

Bronzové cedníky jsou na Starém Hradisku doloženy zlomky síta a dále součástmi rukojetí – uchy a opěrkami pro palec. Zároveň se jedná o nejčtenější druh bronzového nádobí na tomto moravském oppidu. Je zde zastoupen celkem třinácti zlomky.

Stanovení funkce cedníků je jasné – jak už z jejich názvu vyplývá, sloužily k cezení tekutin od přísad či nečistot. Cedníky tedy zastupovaly další komponentu picího servisu a otázkou je jejich využití při rituálních pitkách. Onou tekutinou ovšem nemuselo být vždy víno, poněvadž vinných amfor bylo v Zaalpi nalezeno daleko menší množství než cedníků samotných (*Svobodová 1983*, 666).

Cedníková těla bývají polokulovitého tvaru o průměru ústí kolísajícím kolem 9 cm a jsou vyráběna z jednoho kusu velmi tenkého perforovaného plechu. Kvůli tomu bývají na evropských lokalitách nacházena v naprosté většině ve fragmentárním stavu. Otvory jsou často sestaveny do rostlinných či geometrických obrazců (*Kysela 2011*, 167). Na Starém Hradisku byly objeveny celkem čtyři zlomky cedníkových sít (viz katalog 1. 2. 1., *obr. II:1–2*), jejich tvar však nelze přesně zrekonstruovat. Na prvním z nich (viz katalog 1. 2. 1. 1., *obr. II:1*) je patrné sbíhání otvorů do vodorovných linií, zbývající fragmenty jsou však velmi poškozeny, a není zde proto možné zaznamenat rozložení otvorů do nějakých vzorů (*Čižmářová 1996b*, 120). J.-P. Guillaumet (1991, 89) rozlišil

celkem čtyři typy cedníků. První typ má polokulovité tělo bez okraje, okraj u druhé formy je více či méně zkosený. Třetí typ je charakteristický svým širokým žlábkem pod okrajem a poslední typ má jeden cm široký vodorovný okraj zahnutý směrem ven.

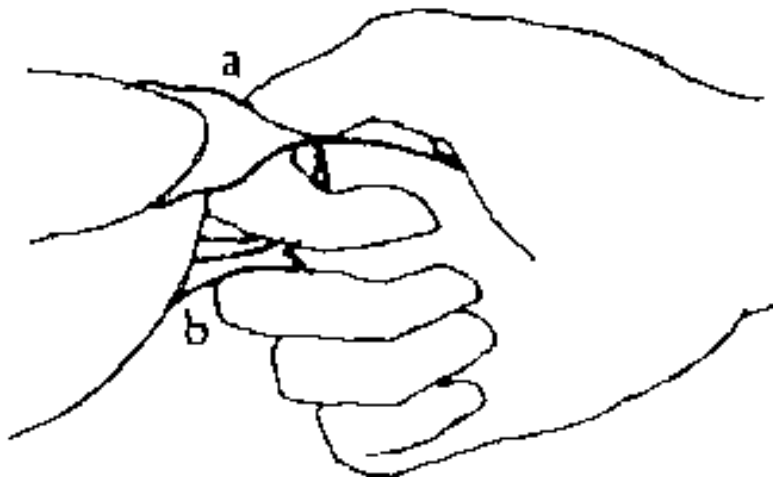
Z českých lokalit byla cedníková síta objevena ještě na Stradonicích v počtu pěti fragmentů. První z nich má perforaci uspořádanou do paprsků, a je proto možné, že pochází ze dna nádoby. Otvory na druhém zlomku jsou sestavené do meandru, který je typický pro stěny cedníků. Zbývající tři kousky jsou drobné a jejich otvory mají nepravidelné uspořádání (*Svobodová 1983*, 663–664, obr. 3:1–3).

Ve středních Čechách se našel ještě jeden drobný zlomek cedníkové stěny s několika otvory sestavenými do linií, a to na oppidu Závist (*Drda – Rybová 2001*, 317–318, obr. 18:2).

Exemplář deformovaného plechového zlomku z těla cedníku byl zaznamenán i v moravském Bořitově na Blansku, laténském nížinném neopevněném sídlišti (*Čížmář 2003*, 44, 200, tab. 30:2). Tento nález je zároveň výjimečný svou přítomností na jiném typu lokality než na oppidu. Dokládá, že římské importy byly v moravském prostoru distribuovány patrně i do širšího okolí Starého Hradiska a ne pouze na lokalitu samotnou. Je ovšem možné, že se zmíněný cedníkový fragment na bořitovské sídlišti dostal až druhotně, tedy ze Starého Hradiska.

Kvůli zmíněné zlomkovitosti cedníků z našich lokalit je však nelze přiřadit k žádnému z výše uvedených typů podle J.-P. Guillaumeta (*Svobodová 1983*, 664).

Druhou cedníkovou komponentou jsou rukojeti. Skládají se ze dvou částí. První z nich je ouško, které je tvořeno polokruhovitě ohnutou hráněnou tyčinkou, z jejíhož dolního konce vybíhá další tyčinka stočená v čtvrtoblouk o menším poloměru než tyčinka horní. Spolu s drobnou čtvercovou přichytnou destičkou, která se nachází v místě rozdvojení tyčinek, bylo ouško přiletováno k tělu cedníku. Nad něj pak byla k okraji cedníku v horizontálním směru připevněna druhá část cedníkové rukojeti – opěrka pro palec. Jeden její konec tvoří polokruhovitě rozevřená ramena, druhý připomíná vlaštovčí ocas. Krátká prostřední část je obdélníkovitého tvaru s prohnutými stěnami (*tamtéž*, 666). Podle *obr. 4* si lze tuto rukojeť lépe představit.

Obr. 4. Způsob uchycení cedníku za rukojeť (a – opěrka pro palec, b – ucho).

Kvůli svému tvaru byly cedníkové opěrky pro palec v minulosti často mylně považovány za držátka zrcátek. Interpretují je tak např. F. Lipka s K. Snětinou (1912, 89, tab. V:16–17,20–21) nebo J. L. Píč (1903, 67, tab. XXIII:31–32). J. Skutil (1940, 16) naproti tomu souhlasil s názorem P. Reineckeho (1911), podle něhož se jedná o keltské napodobeniny helénistických kantharů, tedy dvouuchých pohárů. Možnost, že tyto opěrky pro palec pocházejí právě z malých kantharů, podporovali ve svých příspěvcích také J. Břeň (1966, 107), J. Meduna (1974b, 33) i J. Bouzek (1982, 196). Pravděpodobnost těchto tvrzení zavrhl H. Svobodová (1983, 666). Argumentovala, že kanthary nemívají čtvercovou destičku ani rozevřený konec horní části ouška. Bývají také vyrobeny z drahých kovů a jejich provedení je precizní, kdežto některé z cedníků, nalezených v různých částech Evropy, jsou nízké kvality (Kysela 2011, 167). Dnes již o klasifikaci těchto výrobků jako součástí cedníků není pochyb (např. citovaná studie J.-P. Guillaumeta z dijonského sborníku z roku 1991).

Cedníkové opěrky pro palec jsou na Starém Hradisku zastoupeny v počtu sedmi exemplářů (viz katalog 1. 2. 2., obr. II:3–8). Zajímavé je, že palcovou opěrku, která je v přiloženém katalogu zařazena pod číslem 1. 2. 2. 7. a pochází z Lipkových a Snětinových výzkumů, neuvádí ve svých publikacích z let 1961 a 1970 J. Meduna. Její kresba byla uveřejněna v příspěvku J. Skutila (1940, 15, obr. 2) a poté až v souhrnné práci o Starém Hradisku z let 2002 a (v pozdějším vydání) 2005 (Čížmář 2005, 47), není však známo místo jejího uložení.

Tři ze sedmi zmíněných opěrek pro palec ze Starého Hradiska jsou zachovány celé, zbytek v menších či větších zlomcích. Všechny podle H. Svobodové (1983, 666) i J. Čižmářové (1996b, 120) náležejí typu, který je charakterizován kratšími rameny, jež jsou na horních koncích zesílena ozdobnými nálitky a připomínají tak stylizované ptačí hlavičky. Tento typ dříve charakterizoval již J. Břeň (1966, 107) a zároveň uvedl i rysy typu druhého v podobě dlouhých, směrem ke konci se zužujících ramen bez ozdob. Ten známe z našeho území pouze ze Stradonic, kde je zastoupen dvěma kusy (Svobodová 1983, 663, 666–667, obr. 3:6, 5:4). Podle mého názoru by se k tomuto typu však daly přiřadit i palcové opěrky, v příloženém katalogu zařazené pod čísla 1. 2. 2. 1. (viz obr. II:6) a 1. 2. 2. 7. V provedení ramen je u nich totiž možné zpozorovat určitou odlišnost od ostatních opěrek.

Stradonický materiál představuje největší soubor nejen této artefaktové třídy u nás. Bylo zde totiž nalezeno celkem 25 cedníkových opěrek pro palec (*tamtéž*, 663–664, 667, obr. 3:6–11; 4:1–13; 5:1–5), zatímco ze zbytku českomoravských lokalit je toto číslo podstatně nižší a v poměru ke Stradonicím až zanedbatelné.

Na Třísově, našem nejjižněji položeném oppidu, byly objeveny dva exempláře (Kysela 2011, 163–164, obr. 1:3–4), ze Závisti (Drda – Rybová 2001, 317–318, obr. 18:3) a z Bořitova pak pocházejí po jednom kusu (Čižmář 2003, 44, 190, tab. 20:7).

Kromě zmíněného Třísova, byly v jižních Čechách, ale nikoli na oppidech, objeveny ještě dvě palcové opěrky. Jedna pochází z menší výšinné lokality Sedlo u Albrechtic (Dubský 1932, 104, obr. 42:7), druhá ze sídlištního objektu ve Strakonících (Kysela 2011, 168).

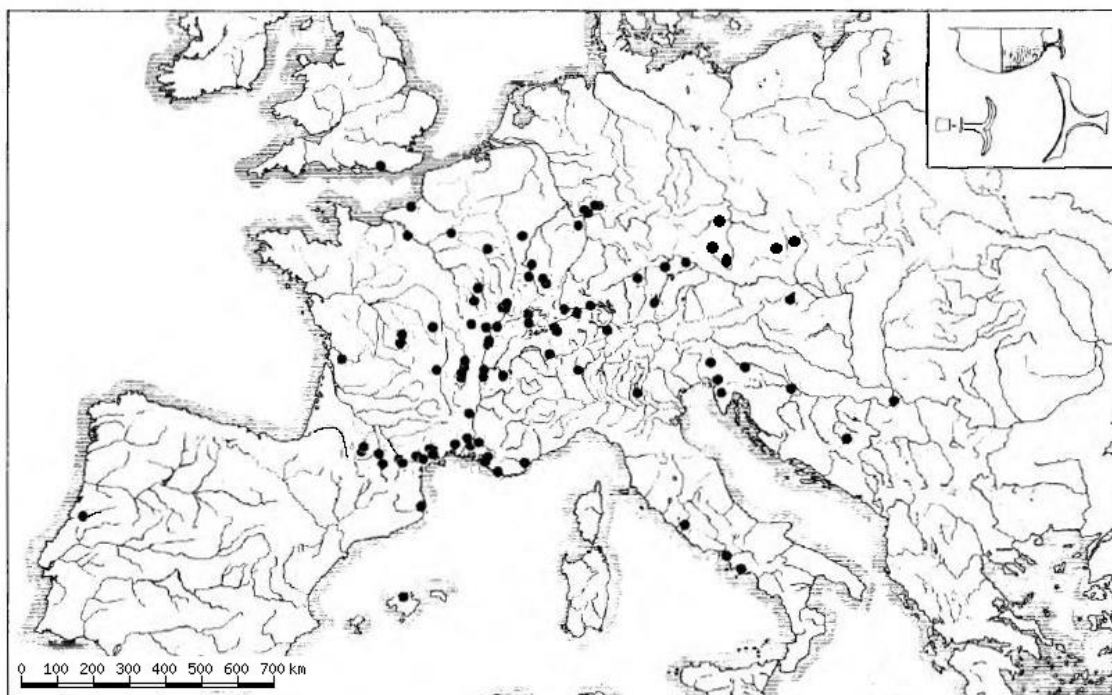
Cedníkové opěrky jsou tedy přítomny na celkem sedmi českomoravských lokalitách a zároveň máme potvrzeno, že se cedníky, i když v malém počtu, dostávaly i mimo oppida.

Zajímavým faktem je, že cedníková ouška, třebaže tvoří s palcovými opěrkami komplet, se nám dochovala v nepoměrně menším počtu. Ze Starého Hradiska pocházejí pouze dva artefakty (viz katalog 1. 2. 3., obr. II:9–10). Dokonce ani ve stradonickém nálezovém fondu nejsou zastoupeny v o mnoho větším počtu. H. Svobodová (1983, 666–667, obr. 5:13–15) ve svém příspěvku

publikovala celkem tři stradonická ouška. J. Kysela (2011, 168) jich uvádí o jedno více. Z ostatních českých lokalit žádné neznáme.

Co se týče provenience bronzových cedníků, koluje v odborném světě více teorií. Zatímco starší tradiční literatura jim přisuzuje původ pouze v Itálii (Werner 1954, 55), manželé Čižmářovi (Čižmář 2003, 44; Čižmářová 2004, 47) poukázali na jejich možnou výrobu i v dnešní střední a jižní Francii – tedy v antické Zaalpské Galii. Podle J.-P. Guillaumeta (1991, 93) byly dokonce některé z cedníkových rukojetí vyrobeny možná přímo v zaalpských domácích dílnách. Tento autor ve své studii upozornil na skutečnost, že většina z nalezených rukojetí není stejného provedení, a pravděpodobně proto pochází z odlišných výrobních center. Takto vyráběné rukojeti, zejména opěrky pro palec, se pak musely tvarově přizpůsobit cedníkovému tělu. J.-P. Guillaumetovým dalším argumentem bylo zjištění vysoké koncentrace tohoto druhu bronzových nádob v prostoru severně od Alp a také v určitých případech zaznamenaná nízká kvalita, což není pro předměty mediterráního původu zrovna běžné (Kysela 2011, 167). Možnost místní provenience některých z nalezených výrobků nevyklučují ani J. Břeň (1966, 109) a H. Svobodová (1983, 668). Oba rovněž poukazují na velký počet nálezů cedníkových opěrek pro palec z keltských oppid. H. Svobodová (1983, 667–668, obr. 5:3) uvedla také případ možného falza ze Stradonic, tvarově odlišného od jinak vzájemně podobných palcových opěrek. Také J. Kysela (2011, 167) nezamítá výrobu některých kusů v oppidálním prostředí, poukazuje však na jistý původ cedníků jako takových ve Středomoří.

Z výše uvedeného vyplývá, že bronzové cedníky byly hojně rozšířeným artefaktem v celé Evropě, což je dobře patrné i na *mapě 3* publikované původně v dijonském sborníku z roku 1991. J. Kysela (*tamtéž*) však poukazuje na její neúplnost v podobě některých chybějících lokalit např. v severní Itálii či Španělsku. Není tedy pochyb, že cedníky představují nejčastější typ bronzových nádob na evropských lokalitách. Již výše uvedených 38 nálezů cedníkových opěrek z českomoravských lokalit, včetně z těch neoppidálního charakteru, je důležitým dokladem jejich četnosti.

Mapa 3. Rozšíření bronzových cedníků v Evropě.

Zmíněný pražský klasický archeolog (*Kysela 2011, 168*) rovněž zjistil, že nálezy cedníků ve střední Evropě kopírují tzv. jantarovou stezku,³ dále tok Dunaje⁴ a nacházejí se i v prostoru soutoku Rýna s Mohanem.

Chronologicky cedníky spadají do poměrně širokého časového období. Objevují se na konci druhého století př. n. l. a jejich přítomnost je v Evropě doložena až do augustovské doby (*Svobodová 1983, 666*).

Jednalo se tedy o významný druh jižního importu, který se mohl za relativně dlouhou dobu svého výskytu značně rozšířit po téměř celé Evropě.

5. 1. 3. Bronzové pánve (viz katalog 1. 3., obr. I:1)

Dalším typem bronzových nádob, který je přítomný v nálezovém soboru ze Starého Hradiska, je pánev. Byl zde nalezen pouze jeden její exemplář, a to ve formě zlomku rukojeti (viz katalog 1. 3. 1., obr. I:1). Na objevu nesou zásluhu F.

³ Kromě moravských lokalit byly cedníky objeveny např. ještě na Magdalensbergu (*Deimel 1987, 42, Taf. 26:1–3*) nebo v Bratislavě-Starém Městě či v Devíně (*Pieta 1996, 184, 186–187, Abb. 1:6, 3:8*).

⁴ Četné cedníkové komponenty pocházejí zejména z Manchingu (*Endert 1991, 87–89, Taf. 26:409–427, 27:428–437, 449–452*).

Lipka s K. Snětinou, nález je dnes však ztracen. Ke ztrátě muselo dojít pravděpodobně někdy v druhé polovině 50. let minulého století, poněvadž J. Meduna (1961, 1970b) jej ve svých katalozích již neuvádí, ale J. Werner (1954, 53–54, 68, Abb. 5:7) ve své studii ještě ano.

Tato rukojeť byla navzdory ztrátě přiřazena ke stanovenému typu pánví Dühren-Moosburg. Tato forma je velmi podobná známějším pánvím aylesfordského (pojmenovány byly podle pohřebiště objeveného v anglickém Kentu) neboli Eggersova typu 130. Rozdíl mezi nimi spočívá pouze v užším okraji bez výzdoby v případě typu Dühren-Moosburg (Svobodová 1983, 662). V této podkapitole se proto budu zabývat hlavně aylesfordskými pánvemi, které jsou lépe zpracovány.

Výroba obou pánvových forem spočívá v lití v jednom kuse, do finální podoby jsou pánve vytepávány následně. Celý artefakt se skládá z nízké misky o průměru 14 až 31 cm s širokým mírně vypouklým dnem kruhového tvaru a z širší příčně střežovitě profilované rukojeti, z jejíhož konce vybíhá esovitě směrem dolů prohnutý hák zakončený plastickou hlavičkou ptáka. V některých případech jsou ke dnu pánve přidělaný tři nožky (Kysela 2011, 165).

Fragment uvedené pánve ze Starého Hradiska ptačí hlavičku postrádá.

J. Čižmářová (1996b, 120–121) se domnívá, že označení tohoto nálezu za pánev je sporný a přiřazuje jej k naběračkám s pohyblivou rukojetí typu Pescate. Toto tvrzení postavila na faktu, že esovitě tvarované zakončení rukojeti ze Starého Hradiska, třebaže je zachované pouze částečně, je vyhnuté do boku, což je typické právě pro naběračky tohoto typu s pohyblivou rukojetí (Castoldi – Feugère 1991, 72–81). J. Kysela (2011, 167) však tento názor považuje za přehnaný, poněvadž ono boční vyhnutí se mohlo přihodit deformací nádoby.

Z moravského území pochází ještě jeden nález zlomku bronzové pánve, paradoxně dnes taktéž ztraceného, a to z výšinné lokality či oppida Hostýn (Ludíkovský 1984, Taf. 4:3).⁵ Také tento artefakt opět kvůli bočnímu vyhnutí J. Čižmářová (1996b, 121) rovněž interpretuje jako zlomek naběračky, tentokrát s dlouhou vertikální rukojetí (Castoldi – Feugère 1991, 72–81). Navzdory této tezi jsem ponechala oba artefakty zařazené do kategorie pánví.

⁵ Ke spornému označení Hostýna za keltské oppidum více Parma 2012, 32–40.

Aylesfordské pánve byly na našich lokalitách objeveny na stradonickém (v počtu šesti exemplářů) a třísovském (jeden fragment) oppidu. Ve všech případech se též jedná o zlomky rukojeti. Ze Stradonic se nám dochovaly pouze ptačí hlavičky, které rukojeť zakončují (Svobodová 1983, 660–661, obr. 2:4–6,10–12). Na Třísově byla nelezena hlavička vodního ptáka vybíhající z částečně zachovalé rukojeti (Kysela 2011, 163–164, obr. 1:1).

V souvislosti s pánvemi Eggersova typu 130 je ještě třeba zmínit i originální nález stříbrné ptačí hlavičky ze Závisti. Hlavička byla patrně z rukojeti pánve odlomena, následně provrtána a používána jako závěsek (Svobodová 1983, 660–661, obr. 2:17). Proti její původní funkci se však vyjádřil J. Kysela (2011, 167), který argumentuje, že její tvar není pro středomořské kovové rukojeti pánví typický.

Pánve tohoto typu byly pravděpodobně vyráběny v oblasti střední Itálie, konkrétně Etrurie (Castoldi 1991). Jejich původ v tomto prostředí však odmítl již na počátku minulého století H. Willers (1907), který jim přisoudil severoitalskou keltskou provenienci. Rovněž J. Břeň (1975, 12–13, 15) kladl jejich původ do severní Itálie, poněvadž zaznamenal zvýšený počet nálezů starších typů těchto pánví zejména ve zdejších bohatě vybavených pozdně laténských hrobech (např. na pohřebišti Ornavasso). Tento archeolog také považoval některé ze stradonických kusů za místní méně opracované polotovary. Zdůraznil však, že byly vyrobeny pod severoitalským římským vlivem.

Rozšíření těchto typů pánví ve zmíněné severní Itálii a v Zaalpí přesahuje jejich počet v oné střední Itálii. Dále se pak tyto pánve koncentrují zejména v zóně toku Dunaje a v povodí řek Rýna a Mohanu, kudy se pravděpodobně dostaly až do Anglie (*tamtéž*, 13; Kysela 2011, 166).

Také časově zabírají relativně široké období. H. J. Eggers je datuje obecně do laténské doby. Podle mincí nalezených na ornavasském pohřebišti byla horní hranice jejich výskytu stanovena na konec druhého století př. n. l., dolní hranice pak byla vymezena poslední třetinou prvního století před přelomem letopočtu (Břeň 1975, 10–11).

Co se týče jejich funkce, zůstává otázkou, zda byly aktivně používány při vaření nebo jejich využití spočívalo jen v rituálním zacházení (Kysela 2011, 166).

5. 1. 4. Bronzové poháry (viz katalog 1. 4., obr. I:2)

Bronzové poháry jsou na Starém Hradisku zastoupeny pouze jedním zlomkem horní části ucha (viz katalog 1. 4. 1., obr. I:2).

Importované poháry byly vysoké 10 až 11 cm, měly široké ústí o průměru až 9 cm i širší dno a jejich stěny byly prohnuté směrem dovnitř. Ouško bylo nahoře rozvětvené, přičemž jeho ramena obepínala ústí poháru. Mezi rameny se nacházel drobný výčnělek, který byl válcovitého tvaru nebo byl uprostřed rozdělený na dvě půle. V dolní části ucho přecházelo v ataši v podobě srdcovitého listu, která byla na našem území objevena pouze na Stradonicích (Svobodová 1983, 657, 662, obr. 1:9).

Analogický nálezy ouška poháru k tomu z „našeho“ moravského oppida byl objeven rovněž na stradonické lokalitě (*tamtéž*, obr. 1:11). J. Čižmářová (1996b, 121) přiřadila oba předměty k pohárům typu Idria, variantě Manching (Feugère 1991, 55, fig. 4).

Z výše uvedeného vyplývá, že tyto poháry byly objeveny na Manchingu (Ender 1991, 85–86, Taf. 25:400–401). Z Itálie jsou pak známy např. z pohřebiště Ornavasso (Svobodová 1983, 662).

H. Svobodová (*tamtéž*) vidí jejich původ právě v jižní a severní Itálii, přičemž vychází z jejich velké koncentrace v této oblasti. Datuje je pak do první poloviny posledního století př. n. l.

Jako ouško poháru interpretuje J. Meduna (1970a, 53, Abb. 7:12) také předmět, který je v příloženém katalogu evidován pod číslem 1. 2. 3. 1. a zobrazen na obr. II:9. Na základě podkapitoly vážící se k bronzovým cedníkům však není pochyb, že zmíněné ouško pochází z tohoto typu nádoby, ne z poháru.

5. 1. 5. Nožky bronzových nádob (viz katalog 1. 5., obr. I:12)

Na Starém Hradisku bylo objeveno celkem šest nožek pocházejících původně z den různých typů bronzových nádob. Těmito typy mohly být konvice, džbány, vědra nebo pánve. Samotné nožky byly vykrojeny do rozmanitých tvarů z destiček o rozsahu tloušťky od dvou do tří mm. Důsledkem toho, že byly odlévány zvlášť a ke dnu nádob přiletovány až následně, se v průběhu času od nádob oddělily a jsou nalézány samostatně. Dokladem jejich původní

přítomnosti na dnech nádob jsou zbytky pájky (Svobodová 1983, 668). Ke dnu nádoby byly většinou připájeny v počtu tří nožek (Břeň 1956, 11).

H. Svobodová (1983, 668) definovala čtyři skupiny nožek podle jejich formy a stylu provedení otvorů. V první skupině jsou zastoupeny nožky s otvory pouze naznačenými, ve druhé pak s otvory provrtanými. Do třetí kategorie spadají nožky s vykrojenými otvory v krajích a čtvrtá skupina je charakteristická nožkami s rozvětvenými rohy. Vesměs stejné rámcové dělení nožek podle otvorů a tvaru provedl také J. Meduna (1974b, 34). Na uvedené skupiny jsem nožky nalezené na Starém Hradisku rozdělila i já – viz katalog 1. 5. 1. (obr. I:12), 1. 5. 2. (obr. I:11), 1. 5. 3. (obr. I:7–8) a 1. 5. 4. (obr. I:9–10).

Při tomto členění H. Svobodová vycházela ze struktury, kterou sestavil již J. Břeň (1956, 12). Ve svém příspěvku uvedl i domněnku, že jednotlivé typy nožek se vyvíjely v rychlém časovém sledu za sebou. Na počátku to byly nožky s otvory naznačenými, poté nožky s otvory provrtanými. Oba druhy jsou podle něj charakteristické pro období před přelomem letopočtu, poněvadž na nádobách z raně císařského období již nejsou zaznamenány. Čtvrtý typ nožek s členěnými rohy J. Břeň (*tamtéž*) kladl již na počátek prvního století n. l. H. Svobodová (1983, 668) však upozornila na fakt, že nožky patřící k této poslední skupině byly objeveny i na pohřebišti Ornavasso ze závěru druhého století př. n. l. Břeňova chronologie tudíž není definitivní.

Všech šest nožek ze Starého Hradiska bylo možno rozdělit do stanovených skupin. První a druhou skupinu tak zastupuje vždy jedna nožka, zatímco do třetí a čtvrté spadají vždy dvě nožky. Nožky se v rámci jednotlivých skupin svým provedením liší, nepocházely tedy ze stejné nádoby.

Nožky jsou hned po cedníkových opěrkách pro palec nejčastěji nacházenou komponentou bronzových nádob. Na oppidu Stradonice byly objeveny v počtu 20 exemplářů (*tamtéž*, 668–669, obr. 6:1–15). Dvě nožky byly zjištěny na třísovském oppidu (Kysela 2011, 164, obr. 1:2) a jedna je známa z oppida v Českých Lhoticích u Nasavrk (Svobodová 1983, 668). Tyto nožky, pokud je měla možnost osobně prostudovat, H. Svobodová (*tamtéž*) rovněž rozčlenila do výše uvedených skupin. První skupina tak byla navýšena o tři kusy ze Stradonic, druhá o dva stradonické exempláře a jeden třísovský, třetí o sedm nožek ze Stradonic a poslední skupina o tři kusy rovněž z této lokality.

Co se týče přiřazení jednotlivých nožek ke konkrétním typům nádob, existuje více názorů na jejich spolehlivé určení. J. Meduna (1970a, 51, 53; nálezová zpráva (katalog), č. j. 2799) klasifikoval nálezy, v přiloženém katalogu označené čísly 1. 5. 1. (*obr. I:12*), 1. 5. 2. (*obr. I:11*) a 1. 5. 4. 2. (*obr. I:10*), jako nožky věder. Později však uvedl (1974b, 34), že potvrdit vazbu typů nožek na jednotlivé tvary nádob s jistotou nelze, poněvadž v publikacích se často detailněji tvar nožek nespécifikuje. Obecně má J. Meduna (*tamtéž*) za to, že nožky byly pravděpodobně součástmi konvic nebo věder.

Touto problematikou se ve svém příspěvku obšírně zabývala H. Svobodová (1983, 670–673, tabulka 1). Zjistila, že stejný tvar nožek je přítomný na několika typech nádob a naopak u jednoho typu nádoby byly objeveny dvě různé formy nožek. Detailnější rozbor provedla na základě určení průměru dna nádoby, ze které daná nožka původně pocházela. Tato rekonstrukce byla možná díky obloukovitému vyklenutí hran nožek. Výsledky jejího rozboru jsou vidět na *tab. 1*.⁶ Nejpočetnějším typem nožek byly ty, které pocházely z nádob o průměru kolem osmi, devíti a desíti cm (v tabulce se jedná o sloupce V až VII). H. Svobodová (*tamtéž*, 670) určila, že nalezené nožky mohly patřit vědrům Eggersova typu 18 a 19 (sloupce II a III), konvicím typu Kappel-Kelheim, Kaerumgaard (sloupce IV, V a VI) či džbánům typu Ornavasso (sloupce VII, VIII a IX). Patrně žádná z nožek původně nenáležela aylesfordským pávním, jejichž nejmenší průměr měří kolem 20 cm, kterých žádný z rekonstruovaných průměrů nádob nedosáhl. Při této analýze H. Svobodová (*tamtéž*, 674) rovněž potvrdila svou domněnku, že daný druh nožek nemůže být vázán na určitý typ nádoby. Důkazem je např. přítomnost nožek s provrtanými otvory ve sloupcích I i VII, takže jistě nenáležely stejnému typu nádoby. Dalším dokladem je, že nožky ze třetí a čtvrté výše stanovené skupiny jsou roztahány téměř přes celou tabulku. Přesto četné nálezy nožek z českomoravských lokalit dosvědčují, že dovezených bronzových nádob bylo původně jistě větší množství, než se jich při výzkumech našlo.

Stejného názoru jako H. Svobodová je i J. Čižmářová (1996b, 122). Naproti tomu D. van Endert (1991, 85) spojuje nožky s naznačenými a provrtanými

⁶ H. Svobodová při rozboru bronzových nožek npracovala se všemi nálezy, a proto do tabulky nejsou zařazeny všechny zmíněné nožky.

otvory nalezené na Manchingu s konvicemi typu Kappel-Kelheim. Rovněž J. Kysela (2011, 168) přiřadil k tomuto typu nádoby nožky pocházející z Třísova. Toto určení spočívalo na faktu, že ze zmíněných konvic nepocházejí nožky jiného typu než ty, které byly nalezeny mimo jiné i na Třísově. J. Čižmářová (1996b, 121–122) však u nožky ze Starého Hradiska, která má naznačené otvory (viz katalog 1. 5. 1., obr. I:12), rekonstruovala průměr dna původní nádoby na délku 15 cm. Zaznamenaný průměr dna konvic typu Kappel-Kelheim se však pohybuje v rozmezí 9,6 až 10,8 cm, zmíněnou nožku tudíž k této konvici nelze přiřadit bez výhrad.

Skupina	Rozdělení nožek podle velikosti průměru dna								
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
	16–15 cm	14–13 cm	13–12 cm	12–11 cm	11–10 cm	10–9 cm	9–8 cm	8–7 cm	7–6 cm
1. Nožky s otvory naznačenými	B 19				A 1 A 2 A 3				
2. Nožky s otvory provrtanými	A 5	A 4					C 20		
3. Nožky s otvory v krajích			A 8 A 10	A 9 A 12		A 6 A 7 A 11	B 18		
4. Nožky s rozvětvenými rohy					A 13 B 16	A 15		A 14	B 17

Tab. 1. 1–15 A značí Stradonice, **16–19 B Staré Hradisko**, 20 C Třísov.

5. 1. 6. Zlomky bronzových nádob (viz katalog 1. 6. a 1. 7., obr. III:2–5, obr. II:11–12)

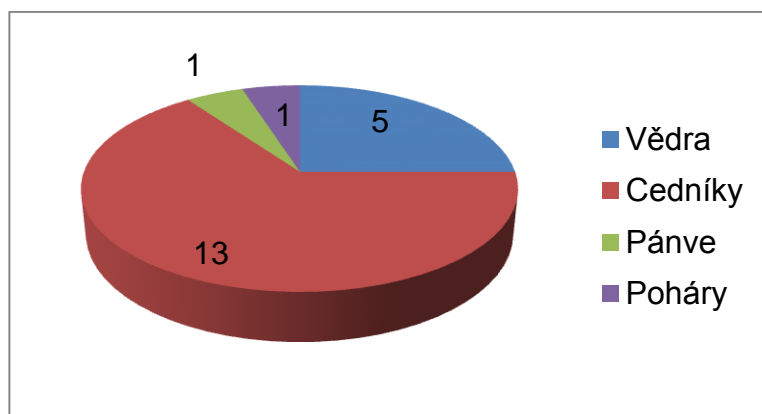
U většiny výše uvedených fragmentů (kromě nožek) se podařilo určit, jakému typu bronzové nádoby náležely. Ze Starého Hradiska ovšem pocházejí i nálezy zlomků, které se takto zařadit nepodařilo.

Patří sem dva fragmenty, které lze označit jako rukojeti či držadla blíže nespecifikovaných bronzových nádob (viz katalog 1. 7., obr. II:11–12). První z nich, v přiloženém katalogu viz 1. 7. 1. (obr. II:11), byl kvůli svému ohnutí nejspíše původně součástí masivního ucha. J. Čižmářová (*tamtéž*, 122) však k tomuto nálezu nedohledala žádné analogie. Druhý zlomek tvořil pravděpodobně spodní část držadla. J. Meduna (nálezová zpráva, č. j. 1815/78) v nálezové zprávě uvedl, že pocházel zřejmě z konvice. Tento výrok nelze pochopitelně s jistotou potvrdit.

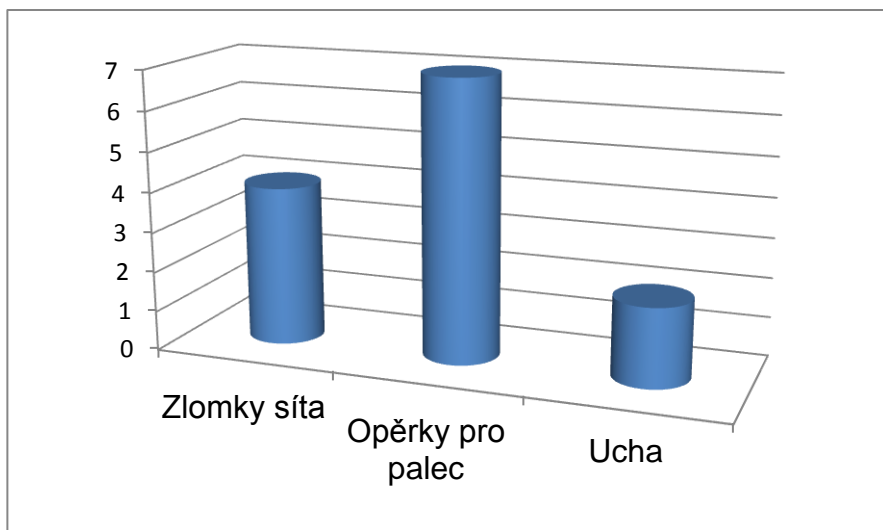
Zbytek importovaných nádob ze Starého Hradiska tvoří čtyři zlomky z těl nádob, které nelze detailněji určit (viz katalog 1. 6., obr. III:2–5). Jedná se o fragmenty okrajů, spodků či dnů nádob. J. Čižmářová (1996b, 122) se domnívá, že některé pocházely patrně z kruhově tvarovaných nožek, které byly ke dnům nádob připojeny.

5. 1. 7. Shrnutí poznatků o souboru bronzových nádob ze Starého Hradiska

Při rozboru nálezového fondu z keltského oppida Staré Hradisko bylo zjištěno celkem 32 zlomků pocházejících z římských importovaných nádob vyrobených z bronzu. Co se týče typového určení těchto nádob, všechny náležely tzv. picímu servisu. Graf 1 ukazuje jejich početní zastoupení na této lokalitě. Je z něj patrné, že nejrozšířenějším druhem byly bezesporu cedníky, jejichž přítomnost je potvrzená i mimo oppidální prostředí. Na grafu 2 je pak zobrazen počet cedníkových součástí.

Graf 1. Početní zastoupení jednotlivých typů bronzových nádob na Starém Hradisku (ve zlomcích).

Graf 2. Početní zastoupení jednotlivých cedníkových komponent na Starém Hradisku.

Z hlediska četnosti i rozmanitosti tvarů představuje Staré Hradisko druhou, hned po stradonickém oppidu, nejbohatší pozdně laténskou lokalitu u nás. Přesto zde některé importované druhy nádob chybějí. Z věder jsou to srdcovité ataše Eggersova typu 19, dále pak pravděpodobně konvice a naběračky. Všechny tyto tvary přitom byly zjištěny na Stradonicích, a není proto pochyb, že se jednalo o předměty, které tvořily složku dováženého materiálu (Svobodová 1983, 658–660, 662–664). Nelze však vyloučit, že se uvedené typy na Starém Hradisku do dnešních dob prostě nedochovaly. Zde je na místě zmínit nález bronzového ucha konvice objevený na nížinném otevřeném sídlišti v Dobročovicích na Vyškovsku (Čížmářová 1996b, 119, 122, Abb. 2:5). Jedná se o jediný nález tohoto typu nádob v moravském prostoru a zůstává otázkou, proč není přítomnost konvic s jistotou zaznamenána i na bezesporu významnější lokalitě Staré Hradisko.

Všechny z analyzovaných předmětů chronologicky spadají převážně do posledního století př. n. l., některé časově přesahují i do následujícího augustovského období. O jejich využívání keltskými obyvateli Starého Hradiska tudíž nelze pochybovat.

5. 2. Skleněné předměty (viz katalog 2., obr. III:6–13, foto 1–4)

K importovanému materiálu objevenému na nejvýznamnějším moravském oppidu patří samozřejmě i předměty vyrobené ze skla.

Za nejluxusnější skleněné importy nalezené na Starém Hradisku můžeme považovat zlomky nádob vyrobených z millefiorového nebo obecně z mozaikového skla (viz katalog 2. 1. a 2. 2., *obr. III:6–10, foto 1–4*). Pocházejí převážně z výzkumů F. Lipky a K. Snětiny.

Výroba tohoto druhu skla byla náročná a spočívala v sestavení různobarevných prutů do žádaného vzoru. Celý svazek byl pak nahříván, pruty se spojily, a byl příčně nařezáván na destičky. Z těchto destiček se poté skládaly různorodé obrazce, nejčastěji květinového vzhledu. Odtud pak pocházel název millefiori, tisícikvěté sklo. Destičky se zahřátím spojily, celá nádoba se nechala vychladnout a následně byla zabrušována do konečného tvaru (*Svobodová 1985, 660–661*).

Ze Starého Hradiska pocházejí pouze drobné zlomky tohoto mozaikového skla, tvar původních nádob tudíž již nelze zrekonstruovat. Z údajů v příloženém katalogu vyplývá, že se na studované lokalitě nacházelo celkem jedenáct těchto exkluzivních nádob. Jednotlivé zlomky, které mám v katalogu označeny jinými čísly, se totiž tloušťkou a barevným provedením navzájem liší.

Nalezené fragmenty pocházejí z těl nebo okrajů nádob, obecně se má za to, že z misek (*Čižmářová 2004, 104*). Výzdoba spočívá ve většině případů v pestrobarevných spirálách s barvenými středy na základě odlišné barvy. V jednom případě byl mezi spirálami zaznamenán i čtyřúhelníkový tvar (viz katalog 2. 1. 9.). Jeden z nálezů označila N. Venclová za zlomek mozaikového skla typu reticella (viz katalog 2. 2., *obr. III:10*). Tento fragment pochází ze stěny nádoby a tvoří jej bezbarvé sklo zdobené bílými vlákny (*Venclová 1990, 159, 162*). Již J. Meduna (*1974b, 32*) k tomuto zlomku dohledal přesný analogický kus objevený rovněž v moravském prostředí, konkrétně v Jičině, v trati „Požaha“ u Kojetína. Jedná se o sídliště púchovské kultury. Oba zlomky představují jediné skleněné předměty tohoto typu u nás.

Vůbec počet deseti nádob z tisícikvětého skla je neobvykle vysoký. Na našem území jsou totiž zlomky mozaikového antického skla velmi chudě zastoupeny. Kromě uvedených moravských nalezišť byly objeveny pouze na oppidu Stradonice v počtu tří fragmentů těl millefiorových nádob zdobených spirálami (*Venclová 1990, 159*).

Co se týče provenience a chronologického zařazení zmíněných nálezů tohoto luxusního zboží ze Starého Hradiska, se názory archeologů různí. J.

Bouzek (1982, 197) viděl jejich původ v oblasti Aquileie v časovém období císařského Říma.

K zařazení těchto zlomků do augustovské doby se přiklonili rovněž J. Meduna (1974b, 34) a H. Svobodová (1985, 661), která zároveň nadhodila myšlenku, že možné místo původu tohoto druhu skla leží ve výrobních dílnách alexandrijských umělců v Římě, kteří sem znalost jeho výroby přinesli v počátečním období po přelomu letopočtu.

V římském prostředí hledala jeho provenienci i J. Čižmářová (2004, 104), zařadila jej však ještě do doby římské republiky.

Detailněji se této problematice věnovala N. Venclová (1990, 161–162). Poukázala na to, že zlomky mozaikového skla ze Starého Hradiska, ať už typu millefiori či reticella, vyžadují pro lepší klasifikaci detailnější zkoumání. Rámcově je proto zařadila do skupiny mozaikového helénistického skla, které bylo vyráběno ve východním Středomoří a jižní Itálii od konce třetího do závěru posledního století př. n. l. Zmíněné nálezy ze stradonického oppida se jí podařilo určit jako italské výrobky pocházející z druhé poloviny druhého nebo z prvního století př. n. l. Můžeme pouze předpokládat, že stejného původu i datace jsou také zlomky mozaikového skla ze Starého Hradiska. Pokud však skutečně pocházejí až z doby augustovské, je otázkou, za jakých okolností se na Staré Hradisko dostaly. V tomto období totiž Keltové z našeho území již odešli a oppidum zůstalo opuštěno.

Jako antické sklo byly na Starém Hradisku interpretovány ještě dva zlomky. Oba pocházejí z Lipkových a Snětinových výzkumů a dnes jsou uloženy v boskovickém muzeu pod inventárními čísly 602–2103 (Meduna 1961, 55, Taf. 50:12; obr. III:12) a 602–2104 (Meduna 1961, 55, Taf. 50:11; obr. III:13). Jedná se o zlomky modrého skla. První pocházel z blíže neurčitelné nádoby, druhý pravděpodobně z pohárku se zesíleným okrajem. Poněvadž však nebylo možné určit jejich původ a podle H. Svobodové (1985, 660, 665) se časově se sídlištními aktivitami na Starém Hradisku neshodují, do přiloženého katalogu jsem je raději nezařadila.

Za jižní import považoval J. Meduna (1974b, 32) také fragment torované tyčinky z modrobílého skla (obr. III:11). Tento artefakt rovněž objevili výše uvedení amatérští archeologové a místem jeho uložení je opět muzeum v Boskovicích, kde je evidován pod inventárním číslem 602–2011 (Meduna

1961, 54, 12:1). J. Meduna (1974b, 32) našel k tomuto nálezu analogie v pozdně laténských hrobech v tessinské části Itálie. O přesné provenienci však nelze říci nic bližšího, do přiloženého katalogu jsem tudíž tuto tyčinku opět nedávala.

Přes sporné určení původu i chronologie foukaných nádob z modrého skla na Starém Hradisku vidíme, že toto oppidum v počtu exklusivního mozaikového zboží ze skla předčilo i tak na nálezy bohatou lokalitu, jako jsou Stradonice.

5. 3. Keramika (viz katalog 3., obr. III:1)

Keramické importy jsou na Starém Hradisku bohužel velmi chudě zastoupeny. Ze zlomků, u kterých můžeme potvrdit italskou republikánskou provenienci, jsou to dva fragmenty. První pochází z římské vinné amfory, druhý náleží do skupiny tzv. kampánské keramiky.

Z antických amfor byly na Starém Hradisku objeveny sice celkem čtyři zlomky, tři z nich však pocházejí z výzkumů M. Čižmáře z 80. let. Neměla jsem si je bohužel možnost prohlédnout a nálezové zprávy z tohoto období (kromě roku 1989) v archivu Archeologického ústavu Akademie věd v Brně uloženy nejsou. M. Čižmář (1989b, 266) tyto nálezy publikoval ve formě příspěvku v periodiku *Archäologisches Korrespondenzblatt*. Zmínil se zde o nich však pouze zkratkovitě, že se jedná o dva zlomky okrajů a jednu část ucha římské amfory. Jejich detailnější popis či kresby bohužel v článku uveřejněny nebyly a jejich časové zařazení nebylo blíže specifikováno. Do přiloženého katalogu jsem je proto nedávala a budu se zde zabývat pouze zlomkem, který je v onom katalogu zařazen pod číslem 3. 1 (obr. III:1).

Antické amfory lze obecně popsat jako velké hliněné dvouuché nádoby s úzkým ústím a do špičky protáhlým dnem. Tato špička nebyla dutá, a zajišťovala proto zpevnění dna. Amfory mohly pojmout obsah o objemu 20 až 50 l. Co se týče jejich funkce, sloužily převážně k uskladnění či převozu vína. Jejich nálezy tudíž dokládají obchod římské říše s touto tekutinou. Mohly však být užívány i k úschově dalšího zboží – např. oleje, vody či ryb. Má se za to, že jejich životnost byla krátká a po rozbití se využívaly např. při zpracování stavebního materiálu (Svobodová 1985, 664).

V prostředí pozdně republikánské Itálie byly amfory vyráběny ve dvou oblastech. První zónu představovalo západní tyrhénské pobřeží, druhou pobřeží Jadranu. Z první oblasti byly amfory s vínem od konce druhého a v průběhu prvního století př. n. l. transportovány dále na západ, zejména do dnešní Francie. Tyto amfory bývají označovány jako typ Dressel 1 a patří k nim i uvedený zlomek ze Starého Hradiska. H. Svobodová (*tamtéž*) upřesnila jejich konkrétní dataci na rozmezí let 129 až 13 př. n. l. Směrem exportu amfor z adriatické oblasti byl východ, zejména egejské prostředí. Jsou nazývány jako amfory typu Lamboglia 2 a používaly se rovněž do třetí čtvrtiny posledního století př. n. l. (*Kysela 2013, 67*).

Amfory typu Dressel 1 byly vyráběny z hrubého, písčitého keramického těsta s viditelnými příměsemi. Jejich barva pak kolísá od jasně cihlově červené po světle béžovou až šedou. Jejich tělo bylo „doutníkového“ tvaru, měly dlouhé úzké hrdlo a dvě svíslá ucha. Okraje obou forem byly buď trojúhelníkového průřezu, nebo měly vertikální zaoblený vnější límec (*Svobodová 1985, 664; Kysela 2013, 67*).

Pro amforový typ Dressel 1 byla vytvořena detailnější typologie, která tento typ dále dělí na dvě varianty, 1A a 1B (*Lamboglia 1955, 241*). J. Kysela (*2013, 68*) ve svém příspěvku uvedl, že v současné době bylo toto členění zamítnuto z toho důvodu, že výroba těchto amfor byla lokalizována do více center a obě varianty se časově spíše překrývají, než vyvíjejí.

V českomoravském prostoru byly vinné amfory nalezeny ještě na stradonickém oppidu. Jedná se o tři zlomky okrajů. H. Svobodová (*1985, 659, 664, obr. 2:11,12*) ve své studii uvedla pouze dva, poněvadž ten třetí byl objeven teprve při nedávné revizi stradonického nálezového souboru, a oba je přiřadila k typu Dressel 1. J. Kysela (*2013, 68*) naproti tomu jeden z nich definoval jako typ Lamboglia 2.

Vidíme tedy, že vinné římské amfory představovaly na našem území málo čtené zboží. Nelze pochopitelně vyloučit, že amfor bylo u nás původně více. Po svém prvotním použití pak byly pravděpodobně, jak jsem již uvedla výše, rozbity a využity k jiným účelům. Je ovšem možné, že k jejich zmizení došlo během času.

To by potvrzoval i fakt, že v západních zemích jsou jejich nálezy běžnou záležitostí. J. Meduna (*1974b, 31*) k nim našel čtené analogie nejen v opidálním

prostředí (např. Manching či Bibracte), ale i na otevřených sídlištích (např. Breisach-Hochstetten) a pohřebištích (např. Armsheim).

Navzdory mínění J. Meduny (*tamtéž*, 31, 34) a H. Svobodové (1985, 665), že na našem území chybějí nálezy tzv. kampánského keramického zboží, se J. Kyselovi (2012, 74) podařilo dva fragmenty dohledat.

Jeden pochází z nálezového fondu ze Stradonic, druhý byl objeven již během Lipkových a Snětinových výzkumů na Starém Hradisku (viz katalog 3. 2.). Oba muzejní pracovníci jej už ve svém článku označili za italský import (*Lipka – Snětina 1912*, 305). Neuvedli zde bohužel jeho rozměry, ani nepřidali jeho fotografii. V průběhu času navíc došlo ke ztrátě tohoto artefaktu, poněvadž jej J. Meduna již ve svých katalogích z let 1961 a 1970 neuvádí (*Kysela 2012*, 74).

Černě listrovaná keramika, jak se tento druh zboží přesně nazývá, byla v období římské republiky a helénismu rozšířena po celém Středomoří. Jednalo se o jemnou stolní keramiku. Počátek její výroby v Itálii lze klást do čtvrtého století př. n. l. Od druhého století př. n. l. její kvalita klesá, zároveň však dochází k jejímu rozšíření po celé mediterránní oblasti. Produkci této keramiky lze rozdělit do tří výrobních okruhů. První se koncentroval v oblasti Neapolského zálivu, druhý na Sicílii a třetí v Etrurii a severní Kampánii. Zároveň bylo zjištěno množství dalších výrobních center (např. na jaderském pobřeží, v Popádí, Aquilei a dnešní jižní Francii). Z těchto zón exportovalo své zboží do zaalpského prostoru výrobní centrum ve vnitřní Etrurii. Oblíbenost černě listrované keramiky trvá až do konce posledního století př. n. l., kdy ji začíná vytlačovat terra sigillata (*tamtéž*).

Co se týče analogií, J. Kysela (*tamtéž*) zjistil, že v zaalpském prostoru jsou nálezy tohoto druhu keramiky nečetné až ojedinělé. Kromě zmíněných lokalit zaznamenal její přítomnost ještě např. Manchingu, Oberleiserbergu nebo v Bratislavě. V hojnějším počtu je tato keramika zastoupena pouze na Magdalensbergu.

Zlomky terra sigillaty, které byly rovněž objeveny na Starém Hradisku (*Meduna 1961*, 56, Taf. 50:16–18), pocházejí z výrazně mladšího období. Jejich souvislost s pozdně laténským oppidálním prostředím proto J. Meduna (1974b, 31) vyloučil.

Z výše uvedeného vyplývá, že římské zboží z keramického materiálu u nás zdaleka nedosahovalo takové úrovně rozšíření jako u bronzových nádob.

Můžeme tedy říci, že římská keramika představovala v prostředí českomoravského pozdního laténu málo frekventovaný dovozní artikl.

5. 4. Součásti oděvu (viz katalog 4. a 5., *obr. IV*)

K importovanému zboží z jižního prostředí patří i typické komponenty oděvu – spony a opasky. Jejich původ lze obecně hledat v alpském prostoru pozdější římské provincie Noricum.

Ze spon se jedná zejména o rozšířený typ Almgren 65 (dále A 65). Tyto spony jsou vybaveny jedním či dvěma uzlíky na litém lučíku a u mladších forem prolamovaným rámcovým zachycovačem. Uzlík vizuálně dělí lučík na dvě části. Dolní část má tyčinkovitý tvar a na boku bývá zdobena dlouhou rytou rýhou. Horní část lučíku, která je kratší, se naproti tomu směrem nahoru postupně rozšiřuje. Vinutí mívá dvě a dvě až čtyři a čtyři spirály (*Karasová 2002, 242*).

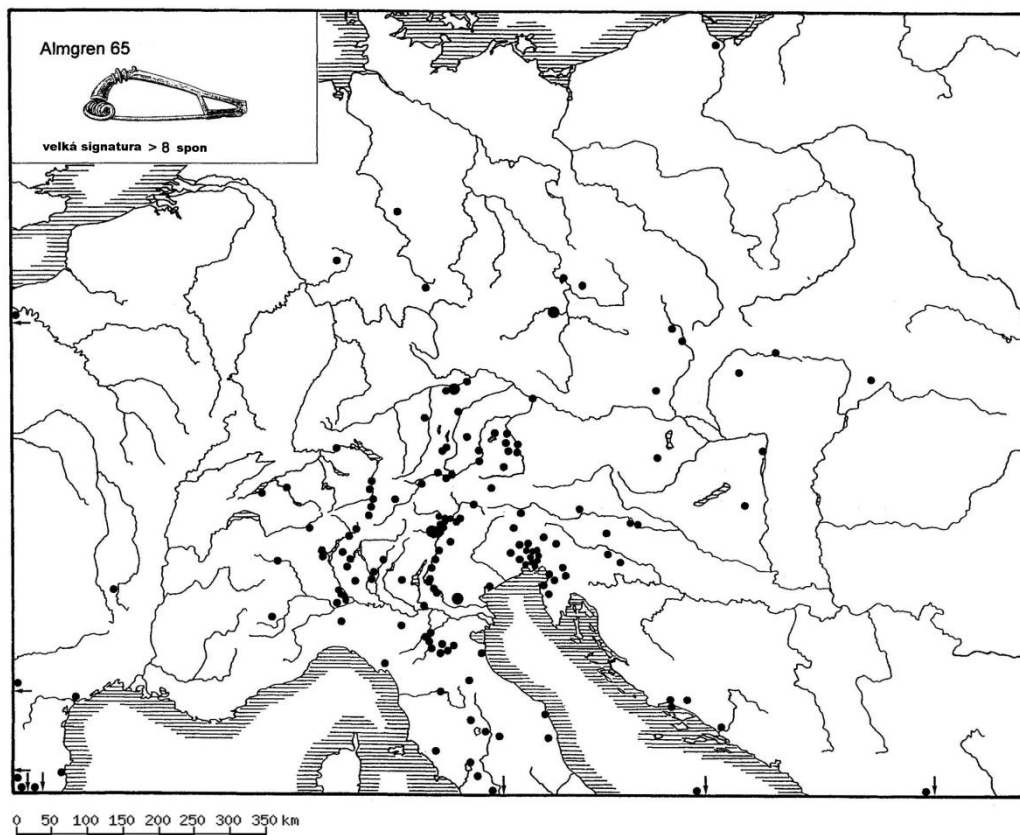
Provenienci tohoto typu spon lze klást do severní Itálie (*Demetz 1999, 28, 32*). Jejich výskyt na Starém Hradisku spadá do stupně LT D1, tedy převážně do první poloviny posledního století př. n. l. (*Karasová 2002, 242*).

Na *mapě 4* je patrné rozšíření těchto spon ve střední části Evropy. U jeho jednotlivých forem není přitom zaznamenaný větší rozdíl v oblastech jejich výskytu. Snad jen spony A 65a1a, které jsou menších rozměrů, chybějí v západní části celkového rámce rozšíření. Největší koncentrace spon A 65 je zaznamenána na severu Itálie a v přilehlém alpském prostoru. Dále se hojně vyskytují i v předhůří Alp a až po Dunaj. Severním směrem od Dunaje pak jejich nálezů ubývá. Výjimkou je jejich větší frekvence v československé oblasti. Přes Alpy se tyto spony dostávaly nejspíše společně s ostatním pozdně republikánským zbožím (*Demetz 1999, 32–33, 38*).

Bronzové spony tohoto typu byly na Starém Hradisku objeveny dvě. První z nich (viz katalog 4. 1. 1., *obr. IV:2*) S. Demetz (*tamtéž, 29, 218–219*) charakterizoval jako typ A 65a1a s jednoduchým výčnělkem za uzlíkem na lučíku, zakulacenou hlavicí a otevřeným zachycovačem. Spona ze Starého Hradiska se dále řadí ke sponám malé formy s délkou do 5,7–5,8 cm.

O druhém bronzovém exempláři ze Starého Hradiska (viz katalog 4. 1. 2., *obr. IV:1*) se S. Demetz ve své publikaci nezmiňuje. J. Meduna (*1974b, 33*) ji

však mezi spony A 65 zařadil také. Svými dvěma od sebe vzdálenými uzlíky na lučíku je v nálezovém souboru ze Starého Hradiska originální.

Mapa 4. Rozšíření spon typu Almgren 65 ve střední Evropě.

Z této lokality rovněž pocházejí spony Almgrenova typu 65 v železném provedení. Jedná se celkem o čtyři exempláře. První dva (*obr. IV:3, 6*) spadají do skupiny spon A 65 varianta a/b1a, které jsou charakteristické rovněž kruhovou hlavicí, otevřeným zachycovačem a dále lalokovitým výčnělkem za uzlíkem na lučíku (*Meduna 1961, 20, Taf. 4:13,17; Demetz 1999, 29, 224*). Zbývající dvě železné spony (*obr. IV:4*) S. Demetz (1999, 29, 224) řadí ke skupině A 65d1. Ta se oproti ostatním vyznačuje chybějícím výčnělkem za uzlíkem. Tento archeolog rovněž uvádí, že daná varianta je velmi vzácná. Jedna ze zmíněných spon je přitom opatřena dvěma uzlíky, což také není běžné (*Meduna 1961, 21, Taf. 4:6; týž 1970a, Taf. 14:6*).

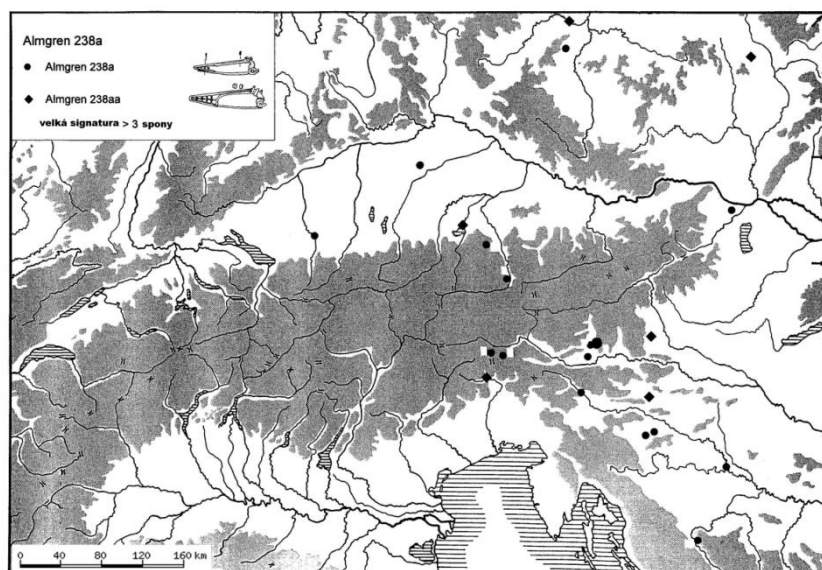
Podle S. Demetze (1999, 38) jsou tyto železné varianty důkazem oblíbenosti těchto spon. Železo bylo jistě levnějším materiálem než bronz a z hlediska zhotovení se jedná o přesné imitace dražších bronzových či stříbrných forem. S. Demetz (*tamtéž*) usuzuje, že spony tohoto typu odrážejí římsko-helenistický

způsob života. Také díky četnosti těchto nápodob můžeme pokládat kontakty s římským prostředím v této době za velice intenzivní.

Zároveň se předpokládá, že se tyto spony kopírovaly v keltském světě nejen v železe, ale i ve zmíněném bronzu. Je proto možné, že nálezy některých z nich v Zaalpí nemusejí nutně znamenat importované výrobky (*Meduna 1974b*, 33).

Z ostatních českých lokalit byly spony zmíněného typu objeveny v hojném počtu na Stradonicích, dále pak na Závisti a v Hrazanech (*Karasová 2002*, 242). Bohatší kolekce těchto spon byla zaznamenána také na třisovském oppidu. Kromě spon železných a bronzových odtud pocházejí dvě, pro český prostor unikátní, spony A 65 vyrobené ze stříbra (*Danielisová – Miličský 2014*, 49).

Kromě spon A 65 byl na Starém Hradisku nalezen jeden exemplář spony typu Almgren 238 (dále A 238). Tento typ je charakteristický tzv. křídélky za uzlíkem na lučíku. Provenienci lze opět hledat ve východoalpské norické oblasti (*tamtéž*, 50). Rozšíření toho typu v tomto prostoru a Zaalpí je patrné na *mapě 5*. Spona pocházející ze Starého Hradiska je železná a podle S. Demetze (1999, 45, 226) náleží tzv. prototypu A 238aa, jehož nálezy jsou poměrně vzácné (*Meduna 1970a*, Abb. 8:10, Taf. 14:5.). Jak už pojmenování prototyp napovídá, jedná se o typologicky nejstarší variantu, která spadá do pozdně republikánského až časně augustovského období. Z našeho území se tyto spony našly ještě na stradonickém oppidu (tři spony) a jeden kus i na Třisově (*Demetz 1999*, 226; *Danielisová – Miličský 2014*, 50).

Mapa 5. Rozšíření spon typu Almgren 238a ve východoalpských zemích a v Zaalpí.

Přestože železné varianty spon A 65 a 238 nejsou přímo importy, byly nepochybně vyrobeny pod vlivem římsko-provinciálního prostředí. Do přiloženého katalogu jsem je však nezařadila.

Ze spon, které sice importované byly, ale časově do oppidálního období nespádají, byla na Starém Hradisku objevena spona Almgrenova typu 242 (*obr. IV:5*). Jedná se o ranější typ Aucissa charakteristický páskovým lučičkem a kulovitě zakončenou patkou. Jeho původ lze lokalizovat opět do severoitalského prostředí. K jeho rozšíření došlo krátce před přelomem letopočtu a tyto spony přežívají až do druhého století n. l. (*Svobodová 1985, 655–656*). Se sídlištními aktivitami na oppidu tedy tato spona nesouvisí, a v přiloženém katalogu se proto nenachází.

Importované opasky jsou na Starém Hradisku zastoupeny ve formě nálezů bronzových opaskových nákončí (německy *Riemenzunge*).

Bylo jich zde nalezeno celkem šest. Většina z nich odpovídá typu A podle typologie, kterou sestavil E. Droberjar (*2006, 626–627*). Tento typ je charakteristický pro pozdně laténské až časně římské prostředí. Vyznačuje se profilovanou hlavicí, nad níž se nachází plastický motiv ve tvaru písmene V. Tomuto typu přesně odpovídají nákončí, v přiloženém katalogu evidovaná pod čísly 5. 1. 1. (*obr. IV:10*), 5. 1. 2. (*Foto 5*) a 5. 1. 5 (*obr. IV:11*). Blízké analogie těchto nákončí jsou známé např. ze Stradonic (*tamtéž, 630, obr. 22:12*), z Kojetína-Požahy (*tamtéž, 630, obr. 22:3,4*) či z Magdalensbergu (*Deimel 1987, Taf. 57:9,14*). R. Madyda-Legutko (*2011, 21*) je objevila rovněž v prostředí przeworské kultury.

Opaskové nákončí s číslem 5. 1. 6. (*obr. IV:8*) postrádá V-motiv, ale jeho hlavice je profilovaná stejným způsobem jako u předcházejících případů. Ke zmíněnému typu A jej proto můžeme také přiřadit.

Nákončí, které je zařazeno pod číslem 5. 1. 3. (*obr. IV:9*), E. Droberjar (*2006, 629*) charakterizoval jako zvláštní variantu téhož typu.

K poslednímu nákončí (viz katalog 5. 1. 4., *obr. IV:7*) jsem žádné analogické nálezy nenašla. Díky jeho bohaté profilaci a celkovému provedení však nelze o jeho dovozu pochybovat.

Provenience těchto nákončí opasku nebyla jasně stanovena, obecně se však předpokládá, že jde o norický výrobek (*tamtéž, 627, 629*).

5. 5. Šperky (viz katalog 6., obr. V:1–4)

Římský šperk objevený na Starém Hradisku můžeme rozdělit do dvou skupin. První tvoří prsteny, druhou závěsky.

Importované prsteny z římského prostředí jsou na studované lokalitě zastoupeny třemi kusy z odlišných materiálů. Jeden byl vyroben z jantaru, zbývající dva ze železa.

Jantarový prsten (viz katalog 6. 1. 1., obr. V:1) ze Starého Hradiska je v českomoravském prostoru unikátním nálezem. Prsteny podobného typu, vyrobené rovněž z jantaru, však na římském území představovaly oblíbený šperk nošený kvůli své velikosti jako amulet. Svědčí o tom jejich četné nálezy v hrobových kontextech zejména v oblasti Aquileie. H. Svobodová (1985, 656–657) zaznamenala jejich přítomnost také v Dalmácii, méně pak na pohřebištích v římských provinciích. Právě do dalmatského prostředí kladla kvůli jeho formě provenienci prstenu ze Starého Hradiska. Uvedla však, že zdejší výrobní dílny byly vázány na Aquileiu, kterou za místo původu „našeho“ prstenu považoval již J. Bouzek (1982, 197).

Co se týče časového zařazení tohoto prstenu, badatelé se shodují, že spadá až do císařského období starověkého Říma. H. Svobodová (1985, 657) podle vypracování účesu ženské postavy na obvodu prstenu do formy pletence usuzovala, že patří k prstenovým typům vzniklým v závěru prvního až počátkem druhého století n. l. J. Meduna (1974b, 31) se navíc právě kvůli časově mladým analogiím v Rakousku a Chorvatsku domníval, že prsten možná z nálezového fondu Starého Hradiska vůbec nepochází. Byl totiž součástí sbírky K. Snětiny a k souboru nálezů z tohoto moravského oppida byl patrně přidán omylem.

Do přiloženého katalogu jsem tento prsten zařadila i přes sporný nálezový původ a časovou neshodnost s oppidálním obdobím kvůli jeho originalitě.

Zbývající dva prsteny již můžeme s nálezovým prostředím Starého Hradiska bez obav ztotožnit. Oba byly vyrobeny ze železa a na římskou provenienci ukazují jejich prázdné oválné štítky se zužujícími se plecemi, do kterých byla původně vsazena gema z drahého kamene, polodrahokamu či ze skelné pasty (viz katalog 6. 1. 2. (obr. V:2) a 6. 1. 3.).

Tento typ prstenů byl rozšířen téměř po celé Evropě. Jeho hojné nálezy byly zaznamenány v Itálii, římských provinciích a v keltském prostoru byla doložena

jeho přítomnost i na sídlišťích neoppidálního charakteru (Svobodová 1985, 656). Dokladem toho je nález z již výše zmíněného otevřeného nížinného sídliště v Bořitově. Bořitovský železný prsten je navíc pro moravský prostor unikátní zachovalou zlatou fólií v lůžku pro gemu, která se stejně jako u prstenů ze Starého Hradiska nedochovala (Čížmář 2003, 43, 192, tab. 22:4).

V Čechách pak byla objevena celá řada tohoto druhu šperku, a to ve většině případů na stradonickém oppidu (Svobodová 1985, 655–656, obr. 1:9). U zdejších osmi bronzových a třech železných prstenů byla dosud zachovaná detailněji rytá gema. Jednalo se většinou o vložky z bezbarvého skla a ve čtyřech případech (u třech bronzových a jednoho železného prstenu) byly gemy podloženy zlatou fólií (Venclová 1990, 111). Ve stradonickém nálezovém fondu jsou přítomny i čtyři intaglie datované do pozdně republikánského období (Svobodová 1985, 657). Gemy ze skelné pasty, pocházející z našich oppid, jsou nápodobou právě těchto vzácnějších intaglií z drahých kamenů. Provenienci některých z nich lze hledat přímo v Římě (Drda – Rybová 2001, 316).

Další nálezy z českého prostoru lze hledat na Závisti a Třísově. Na prvním jmenovaném oppidu se našly dva bronzové prsteny s broušenými gemami z čirého skla. Na lůžku jednoho z nich byla opět zjištěna zlatá fólie (*tamtéž*, 316–317, obr. 17:1,2). Třísovský železný prsten, který je vzhledově totožný s tím ze Starého Hradiska, celou kolekci importovaných prstenů na našem území uzavírá (Kysela 2011, 172–173, obr. 3:2).

Chronologicky výskyt této šperkařské kategorie obecně spadá do pozdně republikánského až augustovského období (Svobodová 1985, 656). V římských provinciích pak přetrvávaly ještě do konce prvního století n. l. Detailnější provenience bohužel kvůli univerzálnímu tvaru a scházejícím gemám v případě nálezů ze Starého Hradiska a Třísova stanovena být nemohla (Kysela 2011, 173). Není ovšem vyloučeno, že některé z uvedených nálezů nepocházejí přímo z italského prostředí. Typ šperku jako takový je však nepochybně italského původu (Svobodová 1985, 656).

Za další druh šperku nesoucí římský vliv můžeme považovat také bronzové závěsky ve tvaru lidské ruky se vztyčeným palcem a ostatními prsty zařatými v gestu „fica“. Na Starém Hradisku byly objeveny dva tyto exempláře (viz katalog 6. 2., obr. V:3–4), které se pravděpodobně nosily jako závěsné amulety.

Analogické nálezy pocházejí ze stradonického oppida, zmíněného sídliště v Bořitově a také ze známého depotu z Ptení na Prostějovsku (Čižmář 2002, 212).

Využití tohoto gesta „fica“ je společně s falem známo u amuletů časně římské armády (Stupperich 1991, 177). Tyto ručičkové závěsky jsou obecně datovány do augustovského období. M. Čižmář (2003, 43) se však domníval, že navzdory chybějícím nálezům v římském prostoru můžeme jejich předlohy hledat již v časově shodném republikánském prostředí. To ovšem nevylučuje jejich místní výrobu v keltském světě.

Na základě uvedených nálezů můžeme říci, že římský šperk nebyl na Starém Hradisku zastoupen nijak výrazně. Nedosahuje počtu ozdob nalezených na stradonickém oppidu, ale ani ostatní českomoravské lokality v tomto směru zásadně nepřevyšuje.

5. 6. Zrcadla (viz katalog 7., obr. V:5–14, VI:1–7, foto 6)

Naproti tomu zlomky zrcadel objevené na Starém Hradisku patří mezi nejpočetnější kategorie předmětů probíraných v této práci (viz katalog 7. 1., obr. V:5–14, VI:1–7, foto 6). Již F. Lipka s K. Snětinou (1912, 89) ve svém příspěvku uvedli, že „jsou z nejčastějších nálezů“ na této lokalitě.

Silně fragmentární stav bohužel neumožňuje rekonstrukci přesné podoby těchto zrcadel. Okraje některých zlomků jsou však okrouhlého tvaru a dávají tušit jejich přibližně kruhový vzhled. Nelze ovšem určit přesný počet celých kusů. Na zlomcích nebyly zaznamenány žádné dekorativní prvky či potažení drahým kovem, jedná se tedy patrně o nejjednodušší typ litých diskovitých zrcadel bez výzdoby s původním průměrem kolem deseti cm (Kysela 2012, 75). Byla zhotovena z bronzu s výraznou příměsí antimonu (Čižmářová 2004, 120). Ve starověké Etrurii se objevují ve třetím století př. n. l. a přetrvávají až do císařského římského období (Kysela 2011, 170).

Výroba zrcadel v římském prostředí byla poměrně náročnou záležitostí, která vyžadovala jistou dávku zručnosti a specializace (tamtéž). Absence výskytu zrcadel mimo oppidální prostředí a jejich podobnost se zrcadly republikánské Itálie proto ukazují na jejich antický původ. Nelze to ovšem určit s jistotou a některá z našich zrcadel byla snad vyrobena na domácí půdě (Kysela 2012,

75). Většinu fragmentů zrcátek ze Stradonic považoval za místní výrobky již J. Bouzek (1982, 199). U těch, která jsou postříbřená a zdobená, však předpokládal, že patří k časně římským importům. Římskou provenienci určila H. Svobodová (1985, 654–655, obr. 1:4) i u jednoho fragmentu zrcadla se zachovanou smyčkovitou rukojetí.

Ze zbývajících českých oppid, kde byly rovněž zrcadlové zlomky nalezeny, můžeme jmenovat Závist s jedním a Hrazany se dvěma blíže neurčitelnými kusy (Kyselá 2011, 170).

Zlomek ze Závisti se přitom svým chemickým složením od zrcadel z ostatních českých oppid liší. Podobá se však složení exemplářů z Manchingu, u kterých D. van Endert (1991, 64–65, Taf. 16:307–323) předpokládá římskou výrobu. Je proto možné, že se v tomto případě skutečně jedná o import (Drda – Rybová 2001, 316–317).

Zlomky zrcadlových ploch byly objeveny i v polozahloubené laténské chatě v Ohrozimi na Prostějovsku, což činí tuto lokalitu mezi ostatními nížinnými sídlišti výjimečnou (Čížmářová 2004, 263).

Ať už jsou uvedené předměty lokální či římské výroby, byly určitě zhotoveny pod antickým vlivem (Svobodová 1985, 654).

5. 7. Doklady písemnictví (viz katalog 8., obr. VI:8–9, 11)

Nepochybným dokladem dálkových kontaktů keltského světa s vyspělým jižním prostředím jsou nálezy předmětů používaných v souvislosti s písemnictvím, popř. s korespondencí. Jedná se o stily, kostěné rámečky na voskové tabulky a pečetní schránky. U těchto předmětů se rovněž předpokládá jejich italský původ. Uvedené psací potřeby a schránky na pečetidla sem patrně zavlekli antičtí kupci, kteří je potřebovali k ztvrzování různých obchodních záležitostí. Keltové vlastním písmem nedisponovali, ale cizí písma v menší míře využívali (Svobodová 1985, 662). Tyto artefakty tudíž můžeme považovat za důkaz obchodních styků se středomořským prostorem a nepřímo také ukazují na používání písma v zaalpské oblasti (Čížmář 1990, 599–600).

Stily se používaly ve starověku jako pisátko, kterým se psalo na zmíněné voskové tabulky zasazené do převážně kostěných rámečků. Měly od držátka odsazenou špičku a jejich druhý konec byl zaoblený nebo rozšířený do ploché

lopatky určené k mazání textu (*Čižmářová 2004*, 105). Na Starém Hradisku byly tyto stily nalezeny v počtu dvou kusů (viz katalog 8. 1, *obr. VI:11*). Jeden z nich (viz katalog 8. 1. 2.) byl objeven v roce 1990 na poli západně od opevnění oppida M. Čižmářem. V náleзовé zprávě však nebyly upřesněny jeho rozměry, ani publikována kresba či fotografie (náleзовá zpráva, č. j. 1558/03).

Oba stily jsou pro české území unikátní materiálem, ze kterého jsou vyrobeny, tedy železem. Toto psací náčiní bývá zhotoveno z kosti i kovu, v českém prostoru jsou však zmíněná dvě železná pisátka nápadná ve srovnání s četnými kostěnými stily (až 21 kusů) ze Stradonic. Poněvadž se stily objevují i na lokalitách v sousedních zemích v omezeném počtu, je možné, že některé ze stradonickým psacích nástrojů jsou falza. Ukazoval by na to i fakt, že některé z nich nemají odsazenou špičku, a nemusely proto výhradně sloužit k psaní (*Svobodová 1985*, 661, 663, *obr. 3:2–11,13–23*).

Přítomnost kostěných rámečků na voskové tabulky nebyla na Starém Hradisku zaznamenána.

Toto moravské oppidum se však může pyšnit třemi bronzovými schránkami na pečetidla (viz katalog 8. 2., *obr. VI:8–9*). Jedna dosud nebyla publikována (*Čižmář 2002*, 220), při procházení náleзовých zpráv uložených ve zmíněném archivu v Brně jsem na ni však nenarazila. Zbývajícím dvěma pečetním schránkám se ve svém článku z roku 1990 věnoval M. Čižmář.

Tyto předměty bývají oválného tvaru a malých rozměrů (okolo dvou cm). Jsou vyrobeny z bronzu nebo kosti a skládají se ze dvou částí spojených šarnýrem. Spodní část je směrem ven vypouklá, na jejím dně je někdy patrné odsazení, a bývá opatřena třemi do trojúhelníku sestavenými otvory. Tyto dírky patrně sloužily ke spojení s dnes ztraceným krytem schránky. Víčko je ploché a často zdobené. Účelem zářezů v jeho bocích bylo nejspíše lepší upevnění pečetidla ve schránce (*Čižmář 1990*, 599; *Čižmářová 2004*, 99).

Kromě Starého Hradiska u nás byly pečetní schránky objeveny pouze na Stradonicích, a to v počtu dvou exemplářů vyrobených z kosti. Z dalších evropských oppid můžeme jmenovat jihoněmecký Altenburg, norický Magdalensberg a francouzské oppidum Alesia (*Čižmář 1990*, 597–599, *Abb. 1:1,2*).

Jednu ze zmíněných schránek ze Starého Hradiska (viz katalog 8. 2. 1., *obr. VI:9*) našli při svých výzkumech F. Lipka s K. Snětinou. Interpretovali ji jako

„malinkou dosu podoby miniaturní antické lampičky (...) účele neznámého, snad schránka na voňavku“ (1912, 89). Druhou (viz katalog 8. 2. 2., obr. VI:8) J. Meduna (1970b, 43) označil za bronzový kryt s šarnýrem. M. Čižmář (1990, 599) na základě analogických nálezů z výše uvedených oppid oba nálezy jako schránky na pečetidla klasifikoval.

Zároveň upozornil na fakt, že se obě schránky od ostatních pozdně laténských předmětů stejné funkce liší. Na spodní straně jsou totiž vybaveny ještě čtvrtým bočním otvorem. Podobné artefakty přitom byly objeveny na římsko-provinciálních kastelech z císařského období (*tamtéž*). Otázkou tedy zůstává, do jakého časového období můžeme moravské pečetní schránky zařadit.

5. 8. Bronzové ramenné váhy (viz katalog 9., obr. VII, VIII, foto 7)

Obecné zařazení této kategorie mezi římské importy je velmi sporné. H. Svobodová (1983, 654) se domnívá, že se ve většině případů jedná o místní výrobky. Poukazuje přitom na jejich hojný počet a také na fakt, že Keltové disponovali vlastním mincovním systémem. Váhy tudíž nutně potřebovali k odvažování kovu na ražbu mincí, a můžeme proto předpokládat, že při jejich výrobě nemuseli být odkázáni na dovoz z jihu.

Tyto jemné bronzové váhy tvořila ramena kruhového průřezu s očkem uprostřed k zavěšení. Na koncích těchto vahadel byla rovněž dvě oka k provlečení řetízku, na němž visely misky (*tamtéž*).

Na Starém Hradisku bylo nalezeno celkem 15 exemplářů bronzových vahadel (viz katalog 9. 1., obr. VII:1–7, VIII), převážně ve fragmentárním nebo deformovaném stavu. Většinou jsou prosty jakékoli dekorace. Jen u čtyř kusů můžeme zaznamenat jistou odlišnost. První dva (viz katalog 9. 1. 4., obr. VII:2 a 9. 1. 6., obr. VII:4) mají prostřední oko lehce profilované, zbývající dva (viz 9. 1. 8., obr. VIII:4 a 9. 1. 9., obr. VIII:3) mají na koncovém oku výzdobný prvek v podobě malého nálitku. Analogie k těmto nálezům jsem bohužel nenašla.

Ze zbývajících českých lokalit byly váhy objeveny ještě na Stradonicích, Závisti a Třísově (Bouzek 1982, 199). Ze 49 stradonických zlomků však J. Bouzek (*tamtéž*) a H. Svobodová (1985, 654–655, obr. 1:11–12) určili pouze dva, u kterých byly dohledány úzké antické analogie. Od ostatních nálezů

vahadel z našeho území se liší svým zakončením. Konec jednoho byl roztepán do tvaru listu, zakončení druhého bylo zdobeno dvěma plastickými prstenci.

Misky a části řetězu (viz katalog 9. 2., *obr. VII:8, 9, foto 7 a 9. 3.*) nalezené na našich lokalitách jsou pak všechny stejné.

Kromě zmíněných vahadel ze Stradonic nemůžeme ostatní váhy přesněji chronologicky zařadit, ani určit jejich provenienci. Nepomáhá tomu ani jejich zlomkovitost. Nelze ovšem vyloučit, že některé z vah jsou místní výroby pod antickým vlivem. Tomu by však neodpovídalo jejich prosté vzezření. Římské výrobky bývají totiž zdobenějšího a precizního provedení. Nápadné také je, že třísovskými středomořskými importy se ve svém článku z roku 2011 zabýval J. Kysela a kategorii vah mezi ně nezařadil. Stejně tak neučinil ani J. Meduna (1974b) při publikaci římských importů ze Starého Hradiska, i když je pravdou, že v jeho soupisu chybí např. také zrcadla.

Obecně se však přikláním k názoru H. Svobodové, že bronzové váhy ze Starého Hradiska, potažmo i z ostatních českých lokalit, můžeme k římským importům řadit jen s velkým otazníkem.

5. 9. Lékařské nástroje (viz katalog 10., *foto 8*)

Zastoupení kategorie římských lékařských nástrojů na Starém Hradisku je rovněž nejisté. H. Svobodová (1985, 665) i J. Kysela (2011, 181) uvádějí, že na tomto moravském oppidu tento druh importu schází. J. Meduna (1961, 12) však jeden nález, pocházející z Lipkových a Snětinových výzkumů, interpretoval jako skalpel. Jedná se o bronzový nástroj s velice tenkou deformovanou rukojetí, v místě pravděpodobného úchopu lehce zesílenou, a krátkým jednostranným břitem, jehož hrot je odlomen (viz katalog 10. 1., *foto 8*). Je tedy otázkou, jakou funkci mohl tento předmět zastávat. Tenká rukojeť totiž neumožňovala pevné uchopení, což u chirurgického nástroje jistě bylo jednou z jeho základních vlastností. Velice podobný artefakt jsem však objevila v publikaci bronzových předmětů pocházejících z rakouského oppida Magdalensberg. Tento nástroj se rovněž skládá z tenké rukojeti a krátkého širokého jednostranného břitu. A co víc, M. Deimel (1987, 102, Taf. 96:5) jej klasifikovala právě jako skalpel, který pravděpodobně sloužil ke specializovaným chirurgickým úkonům. Do

přiloženého katalogu jsem tento nález zařadila, ale kvůli oné nepraktické tenké rukojeti jsem jej dala do uvozovek.

Skupina artefaktů charakterizovaných jako lékařské nástroje se sestává z široké řady předmětů, jako jsou skalpely, spatulovité a lžičkovité sondy, pilky, rozvěráky na rány, jehly, pinzety atd. Nemůže být ovšem s jistotou prokázáno, zda jejich využití nepokrývalo daleko širší spektrum úkonů, např. v oblasti kosmetiky, malířství či jejich využití jako toaletní potřeby (Kysela 2011, 171). Pouze při přítomnosti těchto předmětů v hrobech lze podle nálezového kontextu jejich funkci určit s jistotou (Svobodová 1985, 653).

Na našem území byly tzv. lékařské nástroje zaznamenány na Stradonicích, Třísově a v Hrazanech. Ze stradonického oppida pocházejí tři spatule. Jedná se o tyčinkovité nástroje s jedním koncem oválně rozšířeným a druhým ve tvaru protažené lopatky. H Svobodová (1985, 653–655. obr. 1:1–3) se domnívá, že kvalitní zhotovení těchto výrobků ukazuje na jejich import z jižního prostředí.

To patrně neplatí u zbývajících artefaktů z třísovského a hrazanského oppida. Na Třísově byly objeveny dva bronzové předměty, které připomínají skalpely či nožičky jen velmi vzdáleně. J. Kysela (2011, 171–172) proto jejich interpretaci jako antické lékařské nástroje odmítl. Rovněž nástroj z Hrazan patrně nebyl importován ze Středomoří.

Tyto nálezy (kromě těch ze Stradonic), ke kterým bychom mohli přičíst i zmíněný nástroj ze Starého Hradiska, i přes svoji možnou funkci jako lékařské nástroje samy o sobě styky s antickým prostředím neindikují (*tamtéž*, 172).

5. 10. Sošky (viz katalog 11., obr. VI:10)

Poslední složku římského importu přítomného na Starém Hradisku představuje fragment bronzové sošky. Jedná se o křídélko, detailně zdobené plasticky i rytím, které při svých výzkumech našli F. Lipka s K. Snětinou (viz katalog 11. 1., obr. VI:10).

Toto křídélko bylo pravděpodobně původně součástí malé bronzové sošky Eróta nebo Victorie. Bylo nejspíše určeno pro pohled zepředu, poněvadž jeho zadní strana je, na rozdíl od pečlivě opracované strany přední, hladká. Za antický výrobek jej označili již J. Meduna (1974b, 33) a H. Svobodová (1985,

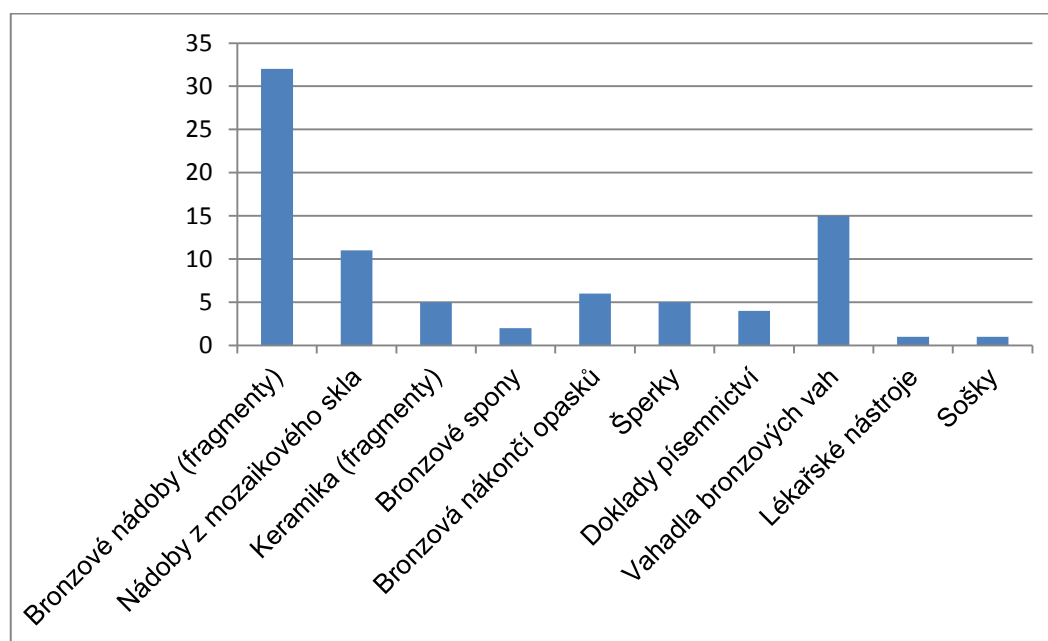
656), která dodala, že není jisté, zda pochází přímo z Itálie či z provincií. M. Čižmář (2002, 213, 219) lokalizoval jeho výrobu do prostředí římské republiky.

Co se týče analogií, v českomoravském prostoru nemá tento předmět obdoby. Podobný nález bronzového křídélka byl však objeven v rakouském Magdalensbergu. M. Deimel (1987, 115, 118, Taf. 4:2, 8:1) jej zařadila do období pozdního helénismu.

6. Výsledky typologicko-chronologického rozboru římských importů ze Starého Hradiska a jejich přínos pro stanovení významu tohoto oppida

Tato část práce je věnována stanovení významu a postavení oppida Staré Hradisko v pozdní době laténské v rámci českomoravského prostoru na základě předchozí kapitoly. Jedná se především o shrnutí poznatků vyplývajících z výše rozebíraného vyhodnocení. Neuvádím zde proto ve většině případů citace příslušné literatury, která byla probrána již výše.

Můžeme říci, že v nálezovém fondu římských importů ze Starého Hradiska jsou přítomny téměř všechny kategorie tohoto druhu zboží. Jejich početní zastoupení můžeme zpozorovat na *grafu 3*.

Graf 3. Početní zastoupení jednotlivých kategorií skutečných i domnělých římských importů na Starém Hradisku. Neuvádím zde počet zrcadel kvůli jejich přílišné zlomkovitosti.

Z předchozí kapitoly vyplývá, že co do celkového množství importovaných předmětů z jihu představuje toto moravské oppidum druhý nejbohatší soubor u nás. Stradonice, bezesporu nejvýznamnější oppidum v Čechách, však Staré Hradisko z tohoto hlediska převyšují bezmála ve všech artefaktových třídách. Jsou také typem oppida, na kterém můžeme najít všechny známé kategorie

importovaných předmětů, včetně druhů, které na Starém Hradisku scházejí. Přesto lze toto oppidum považovat za moravský protějšek právě ke středočeským Stradonicím. Jedná se o jediné s jistotou potvrzené oppidum na Moravě, čemuž odpovídá i jeho nálezový soubor. Skladba římským importů zde sice není, až na neobvyklou koncentraci mozaikového skla a přítomnost železných stilů a zlomku bronzové sošky v podobě křídélka, výjimečná, za to však co do počtu předčí zbylé českomoravské lokality. Na *tab. 2* je pak vidět početní zastoupení potvrzených i domnělých římských importů (opět kromě zrcadel) na našem území.

	Kovové nádoby		Keramika		Prsteny	Lékařské nástroje	Nádoby z mozaik. skla	Doklady písemnictví	Ostatní	Celkový součet
	Fragm.	Typy	Amfory (fragm.)	Nádoby						
Staré Hradisko	32	4 + 1?	5	1	2 + 1?	1?	11	4	1	56 + 2?
Hostýn	1	1								1
Požaha							1			1
Bořitov	2	1			1					3
Dobročkovice	1	1								1
Stradonice	79	10	3	1	29	3	3	9	3?	127 + 3?
Závist	4 + 1?	1 + 1?			2			1?		6 + 2?
Hrazany	1?	1?				1?				2?
Třisov	6	3		1	1	2?				8 + 2?
České Lhotice	1	1								1
Sedlo (Albrechtice)	1	1								1
Strakonice	1	1								1

Tab. 2. Rozšíření (možných) římských importů na našem území. Tmavě modrá: oppida; světle modrá: menší výšinné lokality; bílá: nížinná otevřená sídliště. U předmětů označených otazníkem se pravděpodobně o římské importy spadající do pozdní doby laténské nejedná. U některých předmětů v kategoriích „Lékařské nástroje“ a „Doklady písemnictví“ se může jednat o místní výrobky, které případně nesou římský vliv. Všechny kategorie jsem sem kvůli neúplným údajům nezařadila.

Bronzové nádoby jsou se svými 32 zlomky nejčetnějším importem nejen na tomto oppidu. Podle přiloženého katalogu (oddíl 7.) by se mohlo zdát, že zrcadel zde bylo přítomno více. Je to dáno pouze velkými množstvími větších i menších zrcadlových zlomků, takže nelze určit počet celých kusů. Bronzové nádoby jsou vůbec jedním z mála importů, které byly objeveny i mimo oppida,

což ještě zesiluje dojem jejich důležitosti v keltském světě. Provenienci tohoto druhu zboží lze klást ve většině případů do Itálie, podle novějších poznatků převážně do její střední, nikoli severní části. Problematické je určení původu cedníků, které mezi ostatními tvary svým počtem vynikají. Právě kvůli jejich četnosti a ledabylejšímu provedení některých kusů (zvláště četných palcových opěrek) se debatovalo o tom, zda se nemůže jednat o místní napodobeniny (např. *Svobodová 1985*, 666–668; *Guillaumet 1991*, 93). Zlomky ze Starého Hradiska jsou však na pohled kvalitním zbožím, dá se proto předpokládat jejich výroba ve středomořské oblasti. S jistotou to však, stejně jako u ostatních importů, potvrdit nelze kvůli jejich fragmentárnímu stavu (*Meduna 1974b*, 30).

Přítomnost mozaikového skla typu millefiori a reticella a keramiky v podobě zlomků amfor a černě listrovaného keramického zboží potvrzuje význam studované lokality. Oba zmíněné typy jsou totiž na našem území velmi vzácné. Zároveň se jedná o předměty, které k nám byly prokazatelně importovány.

Za to u zrcadel, vah, psacích potřeb (výjimku představují jistě importované pečetní schránky) a tzv. lékařských nástrojů, ke kterým by se dal „skalpel“ ze Starého Hradiska přiřadit jen s otazníkem, to potvrdit nelze. U většiny z nich se však předpokládá alespoň ovlivnění jejich výroby antickým prostředím. Tím pádem nemůžeme pochopitelně stanovit ani jejich chronologické zařazení.

Rovněž některé z bronzových spon typu Almgren 65 nemusejí být nutně importem, třebaže jako typ pocházejí z alpského Norica. Lze u nich alespoň potvrdit dataci do období pozdní republiky.

Na Starém Hradisku sice nebyly nalezeny gemy, jejich zdejší přítomnost v minulosti však dokládají dva železné prsteny s prázdným oválným štítkem. Platí u nich však to stejné, co u výše uvedených kategorií importů – nelze u nich specifikovat chronologické ani provenienční zařazení. Ze šperků je nutné zmínit také závěsky ve tvaru ruky zaťaté v pěst, u nichž se předpokládá italský republikánský vliv.

Co se týče jednoznačného určení nálezového původu předmětů ze Starého Hradiska, přetrvává u některých z nich nevyjasněný nálezový kontext. Nálezy vykopané F. Lipkou a K. Snětinou a uveřejněné v jejich příspěvku jsou spolehlivé (*Lipka – Snětina 1912*, 6). Problematictější je to u ostatních předmětů, které sice pocházejí ze Snětinovy sbírky v Boskovicích, ale možná

byly k materiálu ze Starého Hradiska přiřazeny omylem (*Meduna 1974b*, 30). Jako příklad můžeme uvést výše zmíněný jantarový prsten.

O funkci oppid jako středisek správy, dálkového obchodu a specializovaných řemesel se v dnešní době nepochybuje. Jejich funkce jako centra zemědělské produkce není totiž vzhledem k jejich strategickému umístění pravděpodobná (*Salač 2006*, 40). M. Čižmář (2005, 46, 57) se domníval, že právě za účelem zprostředkovávání obchodních vztahů oppida vznikla. Není náhodou, že Staré Hradisko bylo umístěno na trase pozdější tzv. jantarové stezky, významné obchodní tepny. Jejím výchozím místem bylo město Aquilea, dále pokračovala přes východní předhůří Alp, v prostoru Bratislavské brány překračovala Dunaj a procházela Moravskou bránou ve směru dále na sever. Staré Hradisko bylo nejen kontrolním bodem na její trase, ale i křižovatkou cest. Právě v tomto prostoru se jantarová stezka větvila a jedno její rameno směřovalo na západ do prostoru České kotliny (*Meduna 1974b*, 35–36). Poloha Starého Hradiska byla tudíž důležitá i z tohoto hlediska.

V. Salač (2006, 40–41) však upozornil na fakt, že samotná přítomnost importů, ať už z římské či z jiné oblasti, samotný dálkový obchod nedokládá. Jednalo se bezesporu o předměty mimořádné hodnoty a kvůli jejich ojedinělosti jistě nebyly běžnou složkou importovaného zboží. Rovněž není prokázáno jejich nabytí právě formou obchodních transakcí. Je možné, že byly získány také jako kořist, dar či věno. Importy tedy indikují styky s vyspělým jižním prostředím, ale nemuselo jít výhradně o vztahy obchodní povahy. Jejich koncentrace právě v oppidálním prostředí však potvrzuje nesporný význam oppid. Poněvadž je oppidum Staré Hradisko, oproti poměrně četným oppidům v Čechách, široko daleko jediné, jeho význam byl nejspíše ještě tím vyšší.

V souvislosti se zázemím Starého Hradiska je nutné připomenout neopevněné nížinné sídliště Bořitov, které se nachází v nepříliš vzdálené Lysické sníženině. Na lokalitu neoppidálního charakteru zde byl zaznamenán neobvykle vysoký počet římských importů nebo předmětů nesoucích římský vliv. Jedná se celkem o čtyři artefakty (dvě cedníkové komponenty, železný prsten se zlatou fólií pro gemu a závěsek ve tvaru ruky zaťaté v pěst), čímž Bořitov převyšuje např. výšinnou lokalitu Hostýn. Je tedy otázkou, v jakém vztahu bylo toto sídliště se Starým Hradiskem – možná se sem některé ze zmíněných importů dostaly přímo z moravského oppida. Vzhledem k jeho

umístění je také možné, že představovalo další obchodní zastávku na tzv. jantarové stezce (Čižmář 2003, 107, 111).

Vlivem nedostatečně rekonstruovaných nálezových okolností římských importů ze Starého Hradiska nelze bohužel stanovit jejich případnou koncentraci v určitém úseku oppida. Nemůžeme tedy určit, kde přesně se nacházel např. trh či ve které části oppida sídlily bohatší vrstvy obyvatelstva.

Nálezy importů však mohou pomoci určit, kdy na Starém Hradisku končí sídlištní aktivity. Obecně se má za to, že odchod Keltů z našeho území souvisí se změnou politické situace v okolních jižních zemích kolem poloviny prvního století př. n. l. Vztahy s norickým královstvím se totiž v té době zhoršily a poněvadž přes Noricum proudily obchodní styky s římským územím, obchod byl tímto nepříznivě ovlivněn. M. Čižmář (2005, 58) se domníval, že právě to mělo za následek zánik oppid, jakožto specializovaných obchodních center, a poté celkový konec keltského osídlení našich zemí. Z druhé poloviny posledního století př. n. l. totiž nejsou na moravském území zaznamenány žádné doklady laténské kultury.

Chronologické zařazení většiny římských importů přítomných na Starém Hradisku by tomu odpovídalo, třebaže kvůli jejich zlomkovitosti jej lze stanovit pouze rámcově (Meduna 1974b, 30). Časově tyto importy spadají převážně do období od konce druhého až po většinu prvního století př. n. l., tedy do pozdně laténské fáze. Některé z nich pak přetrvávají ještě do augustovské éry starověkého Říma, tedy do doby začínající poslední čtvrtinou prvního století př. n. l. Určité předměty byly však starší literaturou zařazeny výhradně do této doby (např. sklo typu millefiori či vědra s delfínovitou ataší). Podle posledních studií však nejspíše náleží ještě předchozímu období.

Řada předmětů je datovaná do období pozdní republiky (např. amfory, spony Almgrenova typu 238, prsteny s lůžkem pro gemu). V této době se však keltské osídlení našeho území pomalu chýlí k závěru. Můžeme se tedy domnívat, že se k nám tyto importy dostaly za ještě klidných politických poměrů.

Otázkou je samozřejmě interpretace předmětů výrazně časově mladších, než je doba osídlení oppida. Jedná se o nálezy zlomků modrého skla, terry sigillaty a spony typu Aucissa. M. Čižmář (2005, 58–59) se domníval, že Staré Hradisko zůstalo od poloviny posledního století před zlomem letopočtu opuštěno až do současnosti. Odmítá tak myšlenku, že oppidum mohlo být využito ještě na

počátku našeho letopočtu při hypotetickém neúspěšném tažení římských legií proti Markomanům v dnešních Čechách. Nálezový původ zmíněných artefaktů ze Starého Hradiska pak považuje za nejistý.

Ať již bylo oppidum Staré Hradisko v pozdější době osídleno či nikoli, v pozdní fázi laténského období bylo významným správním i obchodním střediskem, o čemž svědčí i uvedená kolekce římských importů.

7. Závěr

Ve své bakalářské práci jsem se pokusila vyhodnotit a interpretovat nálezový fond římských importů objevených na keltském oppidu Staré Hradisko na Prostějovsku.

Nezákladnější, a proto nejdůležitější částí mé práce bylo vypracování katalogu tohoto typu předmětů. Často jsem zde narážela na problém v podobě chybějících nálezových okolností, které se mi ne vždy podařilo zrekonstruovat. J. Meduna, který publikoval katalog nálezů ze starších výzkumů, je zde ve většině případů podrobněji nerozváděl, jistě z toho důvodu, že se již nedaly zjistit. Právě z těchto starších výzkumných prací však pocházejí více než tři čtvrtiny celkového množství zde uvedených římských importů. V důsledku toho nebylo možné z těchto často chybějících okolností nálezů vyvodit závěry týkající se případné koncentrace importů v dané části oppida. Detailnější zpracování nálezů z výzkumů M. Čižmáře by jistě přineslo nové poznatky.

Literatura byla nejdůležitějším zdrojem informací, ze kterého jsem při psaní mohla čerpat, a díky ní jsem se s tématem blíže seznámila. V práci jsem proto věnovala jejímu rozboru poměrně velký prostor.

Cílem práce bylo charakterizovat strukturu římského importu na uvedené lokalitě. Zabývala jsem se zejména republikánským importem, ale věnovala jsem pozornost i římským importům z pozdějších období, pokud se na lokalitě vyskytly. Provenienci těchto importů lze rozdělit do tří oblastí. První představuje Itálie, která je nejčastějším místem výroby těchto předmětů. Zbylými místy původu jsou norická oblast (pozdější římská provincie) a jižní Galie.

Z těchto oblastí se k nám dostávaly předměty, které v té době měly velkou hodnotu a byly vzácné. Obecně je můžeme rozdělit do několika kategorií – bronzové a skleněné nádoby, keramika, spony a opasky, šperky, zrcadla, doklady písemnictví, váhy, lékařské nástroje a ostatní (např. sošky). Staré Hradisko se může pyšnit tím, že jsou zde zastoupeny všechny kategorie, byť u některých předmětů z těchto skupin není jejich dovoz z římského prostředí potvrzen. Dostává se tak na druhé místo za středočeské Stradonice.

Co se týče chronologie těchto předmětů, některé byly používány v nezměněné podobě po celý starověk (např. zrcadla, stily, váhy, lékařské nástroje) a těžko se u nich specifikuje jejich přesná provenience, u jiných je

zaznamenán detailnější vývoj v průběhu tohoto období (např. u některých typů bronzových nádob a u spon). Obecně však můžeme předpokládat, že odpovídají době osídlení oppida keltským etnikem.

Díky množství těchto luxusních výrobků můžeme Staré Hradisko považovat za důležitou pozdně laténskou lokalitu v rámci českomoravského prostoru.

8. Summary

The aim of this bachelor thesis is to performance an inventory of Roman imports from Celtic oppida Staré Hradisko. I used especially literature, to a lesser extent archival sources and museum collections. The main part of this thesis is catalogue of this sort of objects. On the basis of them I did evaluation. The subject of this thesis was a Roman republican import. I have dealt with even imports from a later period.

This thesis is divided into several the following chapters.

The first chapter deals with brief history of research in this area. I concentrated mainly on published research results. The principal works are primarily catalogues of findings, which were published by J. Meduna.

The second chapter is focuses on outlining a brief history of trade with the southern territory and the definition of Roman republican import. There are the typical categories of this type of goods.

The third chapter focuses on the analysis of the current state of knowledge of these issues. I have presented the most important literature concerning ancient imports in Bohemia and Moravia.

The most important chapter is the evaluation of the findings this kind of goods. It is divided into several parts. Each section deals with a specific category of Roman imports – bronze vessels, glass items, ceramics, parts of clothing, jewels, evidence of literature, scales and statues.

Bronze vessels are numerous categories of Roman imports. The various types formed the so-called drinking service. From Staré Hradisko come buckets, colanders, pans, cups and fragments of vessels (legs, edges, handles, bottom). Their provenance falls mostly to Italy, in the case of strainers also into southern Gaul. Older literature stated that the bronze vessels are originating from northern Italy. Nowadays is supposed origin of bronze vessels in Etruria. The chronology of these vessels is recorded from the end of the second century to the end of the first century BC. Base of this vessels lies in the first century BC.

Luxury glass at this location is presented by fragments of vessels, which are made from millefiori glass. On the Staré Hradisko were found large quantities – more than on the oppidum Stradonice.

Imported pottery is relatively rare in our area. On The Staré Hradisko were discovered only two fragments. One comes from the amphora, the second from so-called Campania ceramics. Amphora is late Republican import, Campania region ceramics are used from the fourth to the end of the first century BC. The place of origin of both types of vessels is central Italy.

On location Staré Hradisko were discovered two bronze buckle of type Almgren 65 and four iron imitation of this type. Furthermore, was found one iron buckle of type Almgren 238 with winglets. Both buckles belong to the first century BC.

Jewels from the Staré Hradisko are represented by amber ring, two iron rings with a plate for gem and bronze amulets in the shape of a hand clenched in a fist. Amber ring to the time period of the late La Tène does not fall, other jewels can not specify the chronological classification or provenance.

Evidence of literature is represented by iron Stylus and two bronze boxes on the seal. Even here it is not possible to specify them.

Bronze scales are probably not imports.

Bronze wing of ancient statues is in our area unique.

Staré Hradisko is the second richest locality in terms of finds of Roman imports. Its location on the Amber Trail was important for our entire region in terms of trade contacts with southern territory.

9. Seznam použitých pramenů a literatury

Nálezové zprávy:

Nálezová zpráva (katalog nálezů) ARÚB, č. j. 1432/61 – *Meduna, J.*: Staré Hradisko (obec Malé Hradisko, okres Prostějov). Katalog nálezů z výzkumů PHMr. F. Lipky a MUDr. K. Snětiny, uložených v museu města Boskovic.

Nálezová zpráva (katalog nálezů) ARÚB, č. j. 2798 – *Meduna, J.*: Keltské oppidum Staré Hradisko, obec Malé Hradisko, okr. Prostějov, nálezy uložené v museu v Olomouci.

Nálezová zpráva (katalog nálezů) ARÚB, č. j. 2799 – *Meduna, J.*: Oppidum Staré Hradisko, obec Malé Hradisko, okr. Prostějov, nálezy uložené v Okresním vlastivědném museu Prostějov.

Nálezová zpráva ARÚB, č. j. 2800/69 – *Meduna, J.*: Keltské oppidum Staré Hradisko, obec Malé Hradisko, okr. Prostějov, výzkum v roce 1964.

Nálezová zpráva ARÚB, č. j. 2801/69 – *Meduna, J.*: Keltské oppidum Staré Hradisko, obec Malé Hradisko, okr. Prostějov, výzkum v roce 1965.

Nálezová zpráva ARÚB, č. j. 1542/90 – *Meduna, J.*: Keltské oppidum Staré Hradisko, obec Malé Hradisko, okr. Prostějov, výzkum v roce 1972.

Nálezová zpráva ARÚB, č. j. 1815/78 – *Meduna, J.*: Keltské oppidum Staré Hradisko, obec Malé Hradisko, okr. Prostějov, výzkum v roce 1973.

Nálezové zpráva ARÚB, č. j. 1558/03 – *Čižmář, M.*: Malé Hradisko, trať Staré Hradisko. 1990, 1993. Pole západně od opevnění.

Literatura:

Almgren, O. 1923: Studien über nordeuropäische Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhunderte mit Berücksichtigung der provinzial-römischen und südrussischen Formen. Leipzig.

Bolla, M. – Boube, Ch. – Guillaumet, J.-P. 1991: Les situles. In: Feugère, M. – Rolley, C. eds., 7–22.

Bouzek, J. 1982: Antike Importe im Gebiet der heutigen Tschechoslowakei im 1. Jt. v. u. Z., Savaria 16, 193–201.

Böhm, J. 1935: Staré Hradisko, Ročenka národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané XII, 5–16.

Böhm, J. 1936: Staré Hradisko II, Ročenka národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané XIII, 5–33.

Böhm, J. 1937: Staré Hradisko III, Ročenka národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané XIV, 5–36.

Böhm, J. 1938: Kronika objeveného věku. Praha.

Böhm, J. 1946: Naše nejstarší města. Praha.

Břeň, J. 1956: Oppidum Holubov-Třisov, Časopis Národního muzea 125, 5–16.

Břeň, J. 1966: Třisov, keltské oppidum. Praha.

Břeň, J. 1975: Pánve tzv. aylesfordského typu v Čechách, Časopis Národního musea 144, 7–15.

Carre, M. B. 1985: Les amphores de la Cisalpine et de l'Adriatique au début de l'Empire – Mélanges de l'École Française à Rome – Antiquité 97, 207–245.

Castoldi, M. 1991: Origini e officine del vasellame in bronzo tardorepubblicano. In: Feugère, M. – Rolley, C. eds., 139–142.

Castoldi, M. – Feugère, M. 1991: Les simpulums. In: Feugère, M. – Rolley, C. eds., 61–88.

Cipriano, M. T. – Carre, M. B. 1989: Production et typologie des amphores sur la côte adriatique de l'Italie. In: Amphores romaines et histoire économique: dix ans de recherche. Actes de colloque de Sienna 1986. Collection de l'École française et Rome. Roma, 67–104.

- Čižmář, M. 1984:* Keltské oppidum Staré Hradisko. Historie výzkumů. Prostějov.
- Čižmář, M. 1985:* Grabung des keltischen Oppidum Staré Hradisko (Katastralgebiet Malé Hradisko) im Jahre 1983 (Bez. Prostějov), Přehled výzkumů 1983, 34–35.
- Čižmář, M. 1987:* Grabung des keltischen Oppidum Staré Hradisko, Katastralgebiet Malé Hradisko (Bez. Prostějov), Přehled výzkumů 1984, 33–34.
- Čižmář, M. 1989a:* Erforschung des keltischen Oppidums Staré Hradisko im Jahre 1986 (Bez. Prostějov), Přehled výzkumů 1986, 42–43.
- Čižmář, M. 1989b:* Erforschung des keltischen Oppidums Staré Hradisko in den Jahren 1983–1988 (Mähren, ČSSR), Archäologisches Korrespondenzblatt 19, 265–268.
- Čižmář, M. 1990:* Funde von Siegelkapseln aus den keltischen Oppida Stradonice und Staré Hradisko (Böhmen und Mähren), Germania 68, 597–600.
- Čižmář, M. 1993:* Keltská okupace Moravy. In: Podborský, V. a kol.: Pravěké dějiny Moravy. Brno.
- Čižmář, M. 2002:* Laténský depot ze Ptení. K poznání kontaktů našeho území s jihem, Památky archeologické 93, č. 2, 194–225.
- Čižmář, M. 2003:* Laténské sídliště v Bořitově. Pravěk, Supplementum 10. Brno.
- Čižmář, M. 2005:* Keltské oppidum Staré Hradisko. Archeologické památky střední Moravy, svazek 4. Olomouc.
- Čižmářová, J. 1996a:* Bernstein auf dem keltischen Oppidum Staré Hradisko in Mähren, Arheološki vestnik 47, 173–182.
- Čižmářová, J. 1996b:* Bronzegefäße aus der Spätlatènezeit in Mähren. In: Kontakte längs der Bernsteinstraße (zwischen Caput Adriae und den Ostseegebieten) in der Zeit um Christi Geburt. Kraków, 117–125.
- Čižmářová, J. 2004:* Encyklopedie Keltů na Moravě a ve Slezsku. Praha.

Danielisová, A. – Militký, J. 2014: Pozdně laténské spony z oppida Třísov, získané povrchovou prospekci v letech 2008–2013, *Archeologické rozhledy* LXVI, 40–66.

Deimel, M. 1987: Die Bronzekleinfunde vom Magdalensberg. *Archäologische Forschungen zu den Grabungen auf dem Magdalensberg* 9. Klagenfurt.

Demetz, S. 1999: Fibeln der Spätlatène- und frühen römischen Kaiserzeit in den Alpenländern. *Frühgeschichtliche und Provinzialrömische Archäologie Materialien und Forschungen* 4. Leidorf.

Drda, P. – Rybová, A. 2001: Model vývoje velmožského dvorce 2.–1. století před Kristem, *Památky archeologické* XCII, č. 2., 284–349.

Dubský, B. 1932: La Tène jižních Čech. Strakonice.

Dressel, H. 1899: *Inscriptiones urbis Romae Latinae. Instrumentum domesticum, Pars II, Fas. I., Corpus inscriptionum latinarum* XV. Berlin.

Droberjar, E. 2006: Hornolabští Svébové – Markomani. K problematice dalšího vývoje großromstedtské kultury ve stupni Eggerts B1 („Zeitgruppe 3“) v Čechách (dobřichovská skupina), *Archeologie ve středních Čechách* 10, 599–712.

Endert, D. van 1991: Die Bronzefunde aus dem Oppidum von Manching. *Die Ausgrabungen in Manching, Band* 13. Stuttgart.

Eggerts, H. J. 1951: *Der römische Import im freien Germanien.* Hamburg.

Feugère, M. 1991: Les gobelets. In: Feugère, M. – Rolley, C. eds., 53–59.

Feugère, M. – Rolley, C. eds. 1991: La vaisselle tardo-républicaine en bronze. *Actes de la table-ronde CNRS, Lattes, avril 1990. Université de Bourgogne, Centre de recherches sur les techniques gréco-romaines* 13. Dijon.

Filip, J. 1956: *Keltové ve střední Evropě.* Praha.

Guillaumet, J.-P. 1991: Les passoires. In: Feugère, M. – Rolley, C. eds., 89–95.

Jansová, L. 1965: *Hrazany. Keltské oppidum na Sedlčansku.* Praha.

Karasová, Z. 2002: Spony z keltského oppida na Třísově, Památky Archeologické XCM, 226–258.

Kysela, J. 2011: Středomořské importy z oppida Třísov, Archeologické výzkumy v Jižních Čechách 24, 163–190.

Kysela, J. 2012: Vybrané keramické a bronzové importy. In: Venclová, N. – Valentová, J. et al.: Oppidum Stradonice. Výzkum Albína Stockého r. 1929. Fontes Archaeologici Pragenses 38. Praha, 74–75.

Kysela, J. 2013: Keramické importy. In: Valentová, J.: Oppidum Stradonice. Keramika ze starších fondů Národního musea. Fontes Archaeologici Pragenses 39. Praha, 66–68.

Lamboglia, N. 1952: Per una classificazione preliminare della ceramica Campana. In: Atti del I° congresso interzionale di studi Liguri 1950. Bordighera, 139–206.

Lamboglia, N. 1955: Sulla chronologia delle anfore romane di età repubblicana (II–I secolo a. C.), Rivista di Studi Liguri 21, 241–270.

Lipka, F. – Snětina, K. 1912: Staré Hradisko. Galské oppidum na Moravě, Časopis Moravského muzea XII, 73–92, 298–309.

Lipka, F. – Snětina, K. 1913: Staré Hradisko, Galské oppidum na Moravě (dokončení), Časopis Moravského muzea XIII, 112–133.

Ludikovský, K. 1984: Hostýn – katalog nálezů z moravských muzeí. Studie Muzea Kroměřížska '84. Kroměříž.

Madyda-Legutko, R. 2011: Studia nad zróżnicowaniem metalowych części pasów w kulturze przeworskiej. Okucia końca pasa. Kraków.

Meduna, J. 1961: Staré Hradisko. Katalog nálezů uložených v muzeu města Boskovic. Fontes Archaeologiae Moravicae II. Brno.

Meduna, J. 1965: Wiederaufnahme der Grabungsarbeiten auf dem keltischen Oppidum Staré Hradisko, Přehled výzkumů 1964, 47–50.

- Meduna, J. 1966: Výzkum keltského oppida Starého Hradiska v roce 1965, Přehled výzkumů 1965, 46–47.*
- Meduna, J. 1967: Výzkum keltského oppida Starého Hradiska v roce 1966. Okres Prostějov, Přehled výzkumů 1966, 36–38.*
- Meduna, J. 1970a: Das keltische Oppidum Staré Hradisko in Mähren, Germania 48, 34–59.*
- Meduna, J. 1970b: Staré Hradisko II. Katalog der Funde aus den Museen in Brno /Brünn/, Praha /Prag/, Olomouc, Plumlov und Prostějov. Fontes Archaeologiae Moravicae V. Brno.*
- Meduna, J. 1973: Grabung des keltischen Oppidums Staré Hradisko im Jahre 1972, Gemeinde Malé Hradisko (Bez. Prostějov), Přehled výzkumů 1972, 39–40.*
- Meduna, J. 1974a: Grabung des keltischen Oppidums Staré Hradisko im Jahre 1973, Gemeinde Malé Hradisko (Bez. Prostějov), Přehled výzkumů 1973, 47–48.*
- Meduna, J. 1974b: Římské importy z keltského oppida Starého Hradiska. In: Římské importy. Referáty přednesené na semináři, konaném u příležitosti výstavy Římské nálezy v Čechách. Praha, 29–36, 114–115.*
- Militký, J. 2013: Nálezy řeckých, římských a raně byzantských mincí v Čechách. Praha.*
- Ondřejová, I. 1975: Les bijoux antiques du Pont Euxin Septentrional. Praha.*
- Ondřejová, I. 2008: Magical gem in the collection of National Museum in Prague, Studia Hercynia XII, 90–93.*
- Parma, D. 2012: Archeologie Hostýna. Archeologické památky střední Moravy, svazek 19. Olomouc.*
- Pieta, K. 1996: Römischer Import der Spätlatènezeit in der Slowakei, Arheološki vestnik 47, 183–195.*

Píř, J. L. 1903: Hradiště u Stradonic jako historické Marobudum. Starožitnosti země české, díl II., sv. 2. Praha.

Pochitonov, E. 1955: Nálezy antických mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. In: Nohejlová-Prátová, E.: Nálezy mincí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. I. díl. Praha, 87–314.

Reinecke, P. 1911: Funde vom Ende der La Tènezeit aus Wohnstätten bei Karlstein unweit Reichenhall, Oberebayern, Die Altertümer unserer heidnischen Vorzeit 5, 364–369.

Salač, V. 2006: O obchodu v pravěku a době laténské především, Archeologické rozhledy LVIII, 33–58.

Skutil, J. 1938: Poznámky k některým průmyslům a řemeslům Starého Hradiska, Ročenka národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané XV, 55–86.

Skutil, J. 1940: Nálezy kovových zrcadel z galského oppida Starého Hradiska, Ročenka národopisného a průmyslového musea města Prostějova a Hané XVII, 11–16.

Stupperich, R. 1991: Frühkaiserzeitliche figürliche Bronzen im nordwestlichen Germanien. Ein Überblick. In: B. Trier (Hrsg.), Die römische Okkupation nördlich der Alpen zur Zeit des Augustus, Kolloquium Bergkammen 1989. Bodentaltertümer Westfalens 26. Aschendorff – Münster, 167–184.

Svobodová, H. 1983: Bronzové nádoby z keltských oppid v Čechách a na Moravě, Archeologické rozhledy XXXV, 657–677.

Svobodová, H. 1985: Antické importy z keltských oppid v Čechách a na Moravě, Archeologické rozhledy XXXVII, 653–668.

Venclová, N. 1990: Prehistoric glass in Bohemia. Praha.

Willers, H. 1907: Neue Untersuchungen über die römische Bronzeindustrie von Capua und von Niedergermanien: Besonders auf die Funde aus Deutschland und dem Norden Hin. Hannover – Leipzig.

Werner, J. 1954: Die Bronzekanne von Kelheim, Bayerische Vorgeschichtsblätter 20, 43–73.

Ženožičková, I. 2011: Jemná keramika z keltského oppida Staré Hradisko. [Rkp. magisterské diplomové práce.] Brno. – Masarykova univerzita, fakulta filozofická.

10. Přílohy

10. 1. Seznam příloh

Obrázky

Obr. 1. Digitální model reliéfu Moravy s vyznačením polohy Starého Hradiska. Převzato z *Ženožičková 2011*, obr. 1. Autorka jej vytvořila v programu ArcGIS.

Obr. 2. Plán oppida se znázorněním průběhu opevnění a provedených odkryvů do roku 1984. Převzato z *Čížmář 1984*.

Obr. 3. Zlomky importovaných bronzových nádob ze Starého Hradiska s vyobrazením celých tvarů pánve, cedníku a vědra. Převzato z *Čížmář 2005*, 47.

Obr. 4. Způsob uchycení cedníku za rukojeť (a – opěrka pro palec, b – ucho). Převzato z *Guillaumet 1991*, 89, fig. 1:5.

Mapy

Mapa 1. Oppida v českých a okolních zemích. Převzato z *Jansová 1965*, 19. Upraveno.

Mapa 2. Rozšíření bronzových věder Eggersova typu 18 v Evropě. Převzato z *Bolla – Boubé – Guillaumet 1991*, 14, fig. 7. Upraveno.

Mapa 3. Rozšíření bronzových cedníků v Evropě. Převzato a doplněno podle *Guillaumet 1991*, 94, fig. 6. Upraveno.

Mapa 4. Rozšíření spon typu Almgren 65 ve střední Evropě. Převzato z *Demetz 1999*, Karte 1. Upraveno.

Mapa 5. Rozšíření spon typu Almgren 238a ve východoalpských zemích a v Zaalpí. Převzato z *Demetz 1999*, Karte 7. Upraveno.

Grafy

Graf 1. Početní zastoupení jednotlivých typů bronzových nádob na Starém Hradisku (ve zlomcích). Vytvořeno na základě citované literatury.

Graf 2. Početní zastoupení jednotlivých cedníkových komponent na Starém Hradisku. Vytvořeno na základě citované literatury.

Graf 3. Početní zastoupení jednotlivých kategorií skutečných i domnělých římských importů na Starém Hradisku. Neuvádím zde počet zrcadel kvůli jejich přílišné zlomkovitosti. Vytvořeno na základě citované literatury.

Tabulky

Tab. 1. 1–15 A značí Stradonice, 16–19 B Staré Hradisko, 20 C Třísov. Upraveno podle Svobodová 1983, 671, tabulka 1.

Tab. 2. Rozšíření (možných) římských importů na našem území. Tmavě modrá: oppida; světle modrá: menší výšinné lokality; bílá: nížinná otevřená sídliště. U předmětů označených otazníkem se pravděpodobně o římské importy spadající do pozdní doby laténské nejedná. U některých předmětů v kategoriích „Lékařské nástroje“ a „Doklady písemnictví“ se může jednat o místní výrobky, které případně nesou římský vliv. Všechny kategorie jsem sem kvůli neúplným údajům nezařadila. Převzato z Kysela 2011, 180, tabulka 1. Upraveno na základě citované literatury.

Katalog římských importů z keltského oppida Staré Hradisko (okr. Prostějov)

Katalog kresebné dokumentace movitých nálezů

Obr. 1. 1 – bronzová rukojeť pánve typu Dühren-Moosburg. 2 – bronzové ucho poháru. 3, 13 – pouta držadel věder. 4 – bronzové držadlo vědra. 5 – zlomek okraje bronzového vědra s poutem držadla. 6 – bronzové pouto držadla vědra s delfínovitou ataší (Eggersův typ 18). 7–12 – nožky bronzových nádob.

Převzato z: 1 – Čižmářová 1996b, 121, Abb. 3:1. 2 – *tamtéž*, Abb. 3:3. 3 – *tamtéž*, 119, Abb. 2:1. 4 – *tamtéž*, Abb. 2:2. 5 – *tamtéž*, Abb. 2:3. 6 – *tamtéž*,

Abb. 2:4. 7 – *tamtéž*, Abb. 2:7. 8 – *tamtéž*, Abb. 2:6. 9 – *tamtéž*, Abb. 2:8. 10 – *tamtéž*, Abb. 2:9. 11 – *tamtéž*, Abb. 2:10. 12 – *tamtéž*, Abb. 2:11. 13 – *Meduna 1970b*, Taf. 3:5.

Obr. II. 1–2 – bronzová síta cedníků. 3–8 – cedníkové bronzové opěrky pro palec. 9–10 – bronzová ucha cedníků. 11 – zlomek bronzové rukojeti nádoby. 12 – zlomek bronzového držadla nádoby.

Převzato z: 1 – *Čižmářová 1996b*, 118, Abb. 1:1. 2 – *tamtéž*, Abb. 1:2. 3 – *tamtéž*, Abb. 1:6. 4 – *tamtéž*, Abb. 1:7. 5 – *tamtéž*, Abb. 1:8. 6 – *tamtéž*, Abb. 1:9. 7 – *tamtéž*, Abb. 1:4. 8 – *tamtéž*, Abb. 1:5. 9 – *tamtéž*, Abb. 1:11. 10 – *tamtéž*, Abb. 1:10. 11 – *tamtéž*, Abb. 3:5. 12 – *tamtéž*, Abb. 3:4.

Obr. III. 1 – zlomek okraje amfory. 2–5 – zlomky bronzových nádob. 6–10 – zlomky mozaikového skla. 11 – skleněná tordovaná tyčinka. 12–13 – zlomky modrého skla.

Převzato z: 1 – *Meduna 1970b*, Taf. 46:4. 2 – *Čižmářová 1996b*, 121, Abb. 3:7. 3 – *tamtéž*, Abb. 3:6. 4 – *tamtéž*, Abb. 3:9. 5 – *tamtéž*, Abb. 3:8. 6 – *Meduna 1970b*, Taf. 12:8. 7 – *Meduna 1961*, Taf. 50:9. 8 – *tamtéž*, Taf. 50:8. 9 – *tamtéž*, Taf. 50:7. 10 – *tamtéž*, Taf. 50:6. 11 – *tamtéž*, Taf. 12:1. 12 – *tamtéž*, Taf. 50:12. 13 – *tamtéž*, Taf. 50:11.

Obr. IV. 1–2 – bronzové spony typu Almgren 65. 3–4, 6 – železné spony typu Almgren 65. 5 – bronzová spona typu Aucissa. 7–11 – bronzová nákončí opasků.

Převzato z: 1 – *Meduna 1961*, Taf. 4:8. 2 – *tamtéž*, Taf. 4:5. 3 – *tamtéž*, Taf. 4:13. 4 – *tamtéž*, Taf. 4:6. 5 – *tamtéž*, Taf. 50:1. 6 – *tamtéž*, Taf. 4:17. 7 – *tamtéž*, Taf. 9:9. 8 – *Meduna 1970b*, Taf. 7:3. 9 – *Meduna 1961*, Taf. 9:12. 10 – *tamtéž*, Taf. 9:15. 11 – *Meduna 1970b*, Taf. 7:1.

Obr. V. 1 – jantarový prsten. 2 – železný prsten s lůžkem pro gemu. 3–4 – bronzové závěšky ve tvaru ruky zaťaté v pěst. 5–14 – zlomky ploch kovových zrcadel.

Převzato z: 1 – *Meduna 1961*, Taf. 50:4. 2 – *tamtéž*, Taf. 16:7. 3 – *Čižmář 1989b*, 267, Abb. 2:7. 4 – *Meduna 1970b*, Taf. 6:12. 5 – *tamtéž*, Taf. 3:15. 6 – *tamtéž*, Taf. 3:14. 7 – *tamtéž*, Taf. 3:11. 8 – *tamtéž*, Taf. 3:13. 9 – *tamtéž*, Taf.

3:10. 10 – *tamtéž*, Taf. 3:9. 11 – *tamtéž*, Taf. 3:16. 12 – *tamtéž*, Taf. 3:12. 13 – *Meduna 1961*, Taf. 3:18. 14 – *tamtéž*, Taf. 3:17.

Obr. VI. 1–7 – zlomky ploch kovových zrcadel. 8–9 – bronzové schránky na pečetidla. 10 – bronzové křídélko odlomené ze sošky. 11 – železný stilus.

Převzato z: 1 – *Meduna 1970b*, Taf. 4:6. 2 – *tamtéž*, Taf. 4:3. 3 – *tamtéž*, Taf. 4:5. 4 – *tamtéž*, Taf. 4:4. 5 – *tamtéž*, Taf. 4:7. 6 – *tamtéž*, Taf. 4:1. 7 – *tamtéž*, Taf. 4:2. 8 – *Čižmář 1993*, 419, 280:9. 9 – *tamtéž*, 280:8. 10 – *Meduna 1961*, Taf. 1:8. 11 – *Čižmář 1993*, 419, 280:13.

Obr. VII. 1–7 – zlomky bronzových vahadel jemných vah. 8–9 – bronzové závěsné misky vah.

Převzato z: 1 – *Meduna 1961*, Taf. 5:8. 2 – *tamtéž*, Taf. 5:9. 3 – *tamtéž*, Taf. 5:15. 4 – *tamtéž*, Taf. 5:16. 5 – *tamtéž*, Taf. 5:17. 6 – *Meduna 1970b*, Taf. 9:2. 7 – *tamtéž*, Taf. 9:3. 8 – *Meduna 1961*, Taf. 5:23. 9 – *tamtéž*, Taf. 5:24.

Obr. VIII. Bronzová vahadla drobných vah.

Převzato z: 1 – *Meduna 1961*, Taf. 6:6. 2 – *tamtéž*, Taf. 6:4. 3 – *tamtéž*, Taf. 6:3. 4 – *tamtéž*, Taf. 6:1. 5 – *tamtéž*, Taf. 6:7. 6 – *tamtéž*, Taf. 6:5. 7 – *tamtéž*, Taf. 6:9.

Katalog fotografické dokumentace movitých nálezů

Všechny fotografie byly vyfoceny dne 19. 3. 2014 v Muzeu Boskovicka v Boskovicích.

Foto 1. Zlomek skla millefiori.

Foto 2. Zlomek skla millefiori

Foto 3. Zlomek skla millefiori.

Foto 4. Zlomky skla millefiori.

Foto 5. Bronzové opaskové nákončí.

Foto 6. Zlomky ploch kovových zrcadel.

Foto 7. Bronzová závěsná miska vah.

Foto 8. Bronzový „skalpel“.

10. 2. Katalog římských importů z keltského oppida Staré Hradisko (okr. Prostějov)

Následující katalog nálezů ze Starého Hradiska je řazen podle jednotlivých kategorií a dále podkategorií římských importů, do kterých uvedené předměty spadají. Jedná se o 1. bronzové nádoby, 2. skleněné nádoby, 3. keramiku, 4. bronzové spony, 5. opaskové garnitury, 6. šperky, 7. zrcadla, 8. doklady písemnictví, 9. váhy, 10. lékařské nástroje a o 11. sošky. Každý z předmětů má v seznamu své jedinečné číslo, a lze ho proto snadno dohledat. Jednotlivá katalogová hesla jsou tvořena stručným popisem daného nálezu včetně jeho rozměrů a odkazu na vyobrazení v příloze, dále rekonstrukcí nálezových okolností, které se bohužel ne vždy podařilo zrevidovat. U každého hesla, pokud nebyl daný předmět ztracen, je uvedeno ověřené místo uložení nálezu, které je aktuální k určitému roku, s jeho inventárním, popř. přírůstkovým číslem. U některých předmětů je v závorce připojeno nálezové neboli pořadové číslo předmětu objeveného v daném roce. Předpona 602 označuje číslo lokality a číslo za lomítkem značí rok výzkumu. Heslo doplňuje výčet základní literatury s odkazem na příslušné strany a vyobrazení. V některých případech je zde uveden i pramen v podobě nálezové zprávy uložené v archivu Archeologického ústavu Akademie věd v Brně.

1. BRONZOVÉ NÁDOBY

1. 1. Vědra

1. 1. 1. Vědro s delfínovitou ataší typu Eggers 18

Pouto držadla, odlomené z bronzového vědra, s ataší v podobě dvou delfínků. Jedná se o Eggersův typ 18. Závěsné očko je mírně vybroušeno. Délka 10,7 cm. Průměr očka 2,3 cm. *Obr. 1:6.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1996: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 268.

Literatura: *Eggers 1951*, Taf. 4:18; *Meduna 1970b*, 89, 157, Taf. 3:1; *týž 1974b*, 34; *Bouzek 1982*, 196; *Svobodová 1983*, 656–657, obr. 1:1; *Bolla – Boube –*

Guillaumet 1991, 14–15; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118–119, Abb. 2:4; *Čižmář 2005*, 47.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

1. 1. 2. Zlomek okraje vědra s poutem držadla

Fragment neprofilovaného okraje bronzového plechového vědra nebo kotle s přinýtovaným železným poutkem držadla, na kterém je navinut pásek z bronzového plechu. Rozměry: 3 x 2,1 cm. Délka poutko kolem 3,5 cm. *Obr. 1:5*.

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1964.

Vedoucí výzkumu: J. Meduna (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum probíhal v západní části oppida, konkrétně v prostoru mezi vnější a vnitřní hradbou (na předhradí) na ploše severně od silnice, která dnes vede oppidem ve směru západ-východ. Daný nález byl učiněn ve čtverci Tb 33 v chatě 1/64, která se vyrýsovala v podloží v hloubce 34 až 51 cm.

Uložení k r. 1996: Moravské zemské muzeum v Brně, inv. č. 43/93 (nál. č. 602–212/64).

Literatura: *Meduna 1965*, 48, 50; *týž 1970a*, 53, Abb. 7:9; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118–120, 122, Abb. 2:3.

Pramen: nálezová zpráva, č. j. 2800.

1. 1. 3. Držadlo vědra

Zlomek jemného držadla bronzového vědra nebo kotle. Držadlo má polokruhovitý tvar, plochý průřez a jeho zakončení je nejasně tvarované a mírně ohnuté nahoru. Rozměry: 15,9 x 0,6 cm. Síla 0,1 cm. *Obr. 1:4*.

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1965.

Vedoucí výzkumu: J. Meduna (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum navázal severu na plochu prokopanou v předchozím roce na západním předhradí. Daný předmět byl nalezen ve čtverci Mb 36 ve vrstvě ornice, jež byla silná 20 až 25 cm.

Uložení k r. 1996: Moravské zemské muzeum v Brně, inv. č. 44/93 (nál. č. 602–509/65).

Literatura: *Meduna 1966*, 46–47; *Čižmářová 1996b*, 118–120, 122, Abb. 2:2.

Pramen: nálezová zpráva, č. j. 2801.

1. 1. 4. Pouta věder

1. 1. 4. 1. Horní část (plochý kroužek) železného pouta bronzového vědra. Z tohoto kroužku vybíhá pásek, který je odkroužku oddělen naříznutím na obou stranách. Rozměry: 2,7 x 1,5 cm. Průměr kroužku 1,6 cm. *Obr. I:3.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1986.

Vedoucí výzkumu: M. Čižmář (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum probíhal na západním předhradí oppida.

Uložení k r. 1996: Ústav archeologické památkové péče Brno, inv. č. 234/86.

Literatura: *Čižmář 1989a*, 42; *Čižmářová 1996b*, 118–120, 122, Abb. 2:1.

1. 1. 4. 2. Poškozené pouto vyrobené z hranaté železné tyčinky. Pouto bylo určeno pro zavěšení pravděpodobně bronzového vědra. Délka 4,6 cm. Výška 2,2 cm. *Obr. I:13.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 1970: Vlastivědné muzeum v Olomouci, inv. č. A 9036.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 302, XXI:8a,b; *Meduna 1970b*, 26, 158, Taf. 3:5; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 120.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2798.

1. 2. Cedníky

1. 2. 1. Zlomky síta cedníků

1. 2. 1. 1. Fragment bronzového cedníku se zesíleným okrajem, pod kterým jsou dvě vodorovné rýhy. Otvory jsou uspořádány do čtyř viditelných vodorovných linií. Rozměry: 8,4 x 3,1 cm. *Obr. II:1.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–44.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 4, Taf. 1:1; *týž 1974b*, 34; *Svobodová 1983*, 663–664, obr. 3:5; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 117–118, Abb. 1:1; *Čižmář 2005*, 47; *Kysela 2011*, 168.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

1. 2. 1. 2. Bronzový fragment cedníku z tenkého plechu z mnoha nepravidelně rozmístěnými otvory. Rozměry: 2,5 x 2,2 cm. *Obr. II:2*.

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1934.

Vedoucí výzkumu: J. Böhm (Státní archeologický ústav v Praze) a J. Skutil (Moravské zemské muzeum v Brně).

Uložení k r. 1996: Moravské zemské muzeum v Brně, inv. č. Pa 39/93 (nál. č. 602–787/34).

Literatura: *Čižmářová 1996b*, 117–118, 120, Abb. 1:2; *Kysela 2011*, 168.

1. 2. 1. 3. Fragmenty těl bronzových cedníků s nepravidelně rozmístěnými otvory. Rozměry nezjištěny.

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1937.

Vedoucí výzkumu: J. Böhm (Státní archeologický ústav v Praze) a J. Skutil (Moravské zemské muzeum v Brně).

Uložení k r. 1996: Moravské zemské muzeum v Brně, inv. č. Pa 42/93 (nál. č. 602–965 až 967/37).

Literatura: *Čižmářová 1996b*, 117, 120; *Kysela 2011*, 168.

1. 2. 1. 4. Fragment silně deformovaného tenkého bronzového plechu s nepravidelně rozmístěnými otvory. Rozměry nezjištěny.

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1965.

Vedoucí výzkumu: J. Meduna (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum navázal na plochu prokopanou v předchozím roce na západním předhradí.

Uložení k r. 1996: Moravské zemské muzeum v Brně, inv. č. Pa 44/93 (nál. č. 602–576/65).

Literatura: *Meduna 1966*, 46–47; *Čižmářová 1996b*, 117, 120; *Kysela 2011*, 168.

Pramen: nálezová zpráva, č. j. 2801.

1. 2. 2. Opěrky pro palec (horní části rukojetí cedníků)

1. 2. 2. 1. Opěrka pro palec z bronzového cedníku. Rozměry: 4,5 x 6,5 cm. *Obr. II:6.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–46.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 89, tab. V:16; *Skutil 1940*, 15–16, obr. 2; *Meduna 1961*, 1, 4, Taf. 1:4; *týž 1974b*, 33; *Bouzek 1982*, 196; *Svobodová 1983*, 664, 667, obr. 5:6; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 117–118, Abb. 1:9; *Kysela 2011*, 168.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61, tab. 157.

1. 2. 2. 2. Část opěrky pro palec z bronzového cedníku. Rozměry: 4,6 x 6,2 cm. *Obr. II:5.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–47.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 89, tab. V:21; *Skutil 1940*, 15–16, obr. 2; *Meduna 1961*, 1, 4, Taf. 1:3; *týž 1974b*, 33; *Bouzek 1982*, 196; *Svobodová 1983*, 665, 667, obr. 5:8; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118, Abb. 1:8; *Kysela 2011*, 168.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61, tab. 157.

1. 2. 2. 3. Fragment opěrky pro palec z bronzového cedníku. Délka 3,2 cm. *Obr. II:4.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1996: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 267/2088/3.

Literatura: *Meduna 1970b*, 88, 157, Taf. 3:3; *týž 1974b*, 33; *Bouzek 1982*, 196; *Svobodová 1983*, 665–667, obr. 5:7; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118, Abb. 1:7; *Kysela 2011*, 168.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

1. 2. 2. 4. Zlomek opěrky pro palec z bronzového vědra. Rozměry: 2 x 3,6 cm. *Obr. II:7.*

Nálezové okolnosti:

Nález pochází z pozůstalosti J. Sedláčka, správce školy v Malém Hradisku.

Uložení k r. 1996: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 277/19.

Literatura: *Meduna 1970b*, 97, Taf. 3:4; *týž 1974b*, 33; *Bouzek 1982*, 196; *Svobodová 1983*, 666–667, obr. 5:11; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118, Abb. 1:4; *Kysela 2011*, 168.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

1. 2. 2. 5. Opěrka pro palec z bronzového cedníku. Rozměry: 4,3 x 5,7 cm. *Obr. II:3.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1936.

Vedoucí výzkumu: J. Böhm (Státní archeologický ústav v Praze) a J. Skutil (Moravské zemské muzeum v Brně).

Uložení k r. 1996: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 143/1578 (nál. č. 372/36).

Literatura: *Böhm 1938*, 438, tab. 71:14; *Filip 1956*, tab. CXXX:11; *Meduna 1970b*, 60, 157, Taf. 3:2; *týž 1974b*, 33; *Bouzek 1982*, 196; *Svobodová 1983*, 664, 667, obr. 5:9; *Guillaumet 1991*, 95; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118, Abb. 1:6; *Kysela 2011*, 168.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

1. 2. 2. 6. Zlomek opěrky pro palec z bronzového cedníku. Rozměry: 2,7 x 6,4 cm. *Obr. II:8.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–48.

Literatura: *Skutil 1940*, 15–16, obr. 2; *Meduna 1961*, 1, 4, Taf. 1:5; *týž 1974b*, 33; *Bouzek 1982*, 196; *Svobodová 1983*, 664–665, 667, obr. 5:10; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118, Abb. 1:5; *Kysela 2011*, 168.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

1. 2. 2. 7. Opěrka pro palec pocházející pravděpodobně z bronzového cedníku. Rozměry: 3, 5 x 9 cm. *Obr. II:9.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení neznámé.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 89, tab. V:20; *Skutil 1940*, 15–16, obr. 2; *Čižmář 2005*, 47.

1. 2. 3. Ucha cedníků

1. 2. 3. 1. Bronzové ucho cedníku s čtvercovou bronzovou deskou s dovníř prohnutými stranami. Ucho tvořila hráněná tyčinka, rozdělená na dva obloučky, na průřezu trojhranné. Rozměry ucha: 1,9 x 3,6 cm. Rozměry čtvercové desky: 1,6 x 1,6 cm. *Obr. II:10.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1964.

Vedoucí výzkumu: J. Meduna (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum probíhal v západní části oppida, konkrétně v prostoru mezi vnější a vnitřní hradbou (na předhradí) na ploše severně od silnice, která dnes vede oppidem od západu na východ. Daný nález byl učiněn ve čtverci Tb 33 v chatě 1/64, která se vyrýsovala v podloží v hloubce 34 až 51 cm.

Uložení k r. 1996: Moravské zemské muzeum v Brně, inv. č. Pa 43/93 (nál. č. 602–206/64).

Literatura: *Meduna 1965*, 48, 50, Taf. 12:15; *týž 1970a*, 53, Abb. 7:12; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118, 120, Abb. 1:11; *Čižmář 2005*, 47; *Kysela 2011*, 168.

Pramen: nálezová zpráva, č. j. 2800.

1. 2. 3. 2. Bronzové ucho cedníku s čtvercovou deskou. Rozměry ucha: 1,6 x 3,6 cm. Rozměry čtvercové desky: 1,6 x 1,6 cm.

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1983.

Vedoucí výzkumu: M. Čižmář (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum byl proveden na západním předhradí oppida.

Uložení k r. 1996: Ústav archeologické památkové péče Brno, inv. č. 503/83.

Literatura: *Čižmář 1985*, 34; *Čižmářová 1996b*, 118, 120, Abb. 1:10; *Kysela 2011*, 168.

1. 3. Pánve

1. 3. 1. Pánev typu Dühren-Moosburg

Zlomek rukojeti bronzové pánve typu Dühren-Moosburg. Rozměry: 10,8 x 2,4 cm. *Obr. I:1.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení: Ztraceno.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 303, tab. VIII:15; *Werner 1954*, 53–54, 68, Abb. 5:7; *Bouzek 1982*, 196; *Svobodová 1983*, 661–662, obr. 2:13; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118, 121, Abb. 3:1; *Čižmář 2005*, 47; *Kysela 2011*, 167.

1. 4. Poháry

1. 4. 1. Ucho poháru

Zlomek horní části ucha bronzového poháru s původně rozvětvenými rameny, mezi nimiž se nacházel malý výčnělek. Rozměry: 2,7 x 2 cm. *Obr. I:2.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1984.

Vedoucí výzkumu: M. Čižmář (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum probíhal na západním předhradí oppida.

Uložení k r. 1996: Ústav archeologické památkové péče Brno, inv. č. 76/84.

Literatura: Čižmář 1987, 33; Čižmářová 1996b, 118, 120–121, Abb. 3:3.

1. 5. Nožky nádob

1. 5. 1. Nožka s naznačeným otvorem

Nožka bronzového vědra s naznačeným otvorem. Rozměry: 5,7 x 2 cm. *Obr. I:12.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1966.

Vedoucí výzkumu: J. Meduna (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum probíhal na předhradí, mezi vnitřním a vnějším valem, v západní části oppida.

Uložení k r. 1996: Moravské zemské muzeum v Brně, inv. č. Pa 45/93 (nál. č. 602–976/66).

Literatura: Meduna 1967, 36; týž 1970a, 51, 53, Abb. 7:11; Čižmářová 1996a, 174; táž 1996b, 119, Abb. 2:11.

1. 5. 2. Nožka s provrtanými otvory

Poškozená nožka bronzového vědra s provrtanými otvory pro nýty. Rozměry: 3,4 x 1,4 cm. Síla 0,35 cm. *Obr. I:11.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1964.

Vedoucí výzkumu: J. Meduna (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum byl proveden v západní části hradiska, konkrétně v prostoru mezi vnější a vnitřní hradbou (na předhradí) na ploše severně od silnice, která dnes vede oppidem od západu na východ. Daný nález byl učiněn

ve čtverci Tb 33 v chatě 1/64, která se vyrýsovala v podloží v hloubce 34 až 51 cm.

Uložení k r. 1996: Moravské zemské muzeum v Brně, inv. č. Pa 43/93 (nál. č. 602–233/64).

Literatura: *Meduna 1965*, 48, 50; *týž 1970a*, 51, 53, Abb. 7:10; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 119, Abb. 2:10.

Pramen: nálezová zpráva, č. j. 2800.

1. 5. 3. Nožky s vykrojenými otvory v krajích

1. 5. 3. 1. Plochá nožka bronzové nádoby s vykrojenými otvory v krajích. Rozměry: 4,2 x 1,8 cm. *Obr. I:8.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–45.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 4, Taf. 1:2; *týž 1974b*, 34; *Bouzek 1982*, 196; *Svobodová 1983*, 668–669, obr. 6:16; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118–119, Abb. 2:6.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

1. 5. 3. 2. Nožka bronzové nádoby s vykrojenými otvory v krajích. Rozměry: 3,4 x 2,2 cm. *Obr. I:7.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1996: Ústav archeologické památkové péče Brno, bez př. č. a inv. č.

Literatura: *Čižmářová 1996b*, 119, Abb. 2:7.

1. 5. 4. Nožky s rozvětvenými rohy a bez otvorů

1. 5. 4. 1. Plochá nožka bronzové nádoby s rozvětvenými rohy a bez otvorů. Rozměry: 3,6 x 1,6 x 0,4 cm. *Obr. I:9.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1996: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 267/2088/6.

Literatura: *Meduna 1970b*, 88, 157, Taf. 3:7; *týž 1974b*, 34; *Bouzek 1982*, 196; *Svobodová 1983*, 668–669, obr. 6:18; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118–119, Abb. 2:8; *Čižmář 2005*, 47.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

1. 5. 4. 2. Plochá nožka bronzové nádoby s rozvětvenými rohy a bez otvorů. Rozměry: 4 x 1,6 x 0,45 cm. *Obr. I:10.*

Nálezové okolnosti:

Nález pochází z pozůstalosti J. Sedláčka, řídícího učitele ze školy v Malém Hradisku.

Uložení k r. 1996: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 277/13.

Literatura: *Meduna 1970b*, 97, 157, Taf. 3:8; *týž 1974b*, 34; *Bouzek 1982*, 196; *Svobodová 1983*, 668–669, obr. 6:17; *Čižmářová 1996a*, 174; *táž 1996b*, 118–119, Abb. 2:9.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

1. 6. Zlomky nádob

1. 6. 1. Zlomek masivního profilovaného okraje bronzové nádoby. Rozměry: 5,3 x 1,9 cm. *Obr. III:3.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1996: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 267/2088/1.

Literatura: *Meduna 1970b*, 88; *Čižmářová 1996b*, 120–122, Abb. 3:6.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

1. 6. 2. Neprofilovaný fragment okraje bronzové nádoby. Rozměry: 5,5 x 0,9 cm. *Obr. III:2.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1996: Ústav archeologické památkové péče Brno, bez př. č. a inv. č.

Literatura: *Čižmářová 1996b*, 120–122, Abb. 3:7.

1. 6. 3. Zlomek ze dna bronzové nádoby. Rozměry: 5,4 x 1,1 cm. Průměr dna 10 cm. *Obr. III:5.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1972.

Vedoucí výzkumu: J. Meduna (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum probíhal v západní části oppida na ploše za vnitřním valem severně od brány. Daný nález byl učiněn ve čtverci Pc 60 ve vrstvě humusu, jež byla silná 20 cm.

Uložení k r. 1996: Moravské zemské muzeum v Brně, inv. č. Pa 46/93 (nál. č. 602–149/72).

Literatura: *Meduna 1973*, 39–40; *Čižmářová 1996b*, 120–122, Abb. 3:8.

Pramen: nálezová zpráva, č. j. 1542/90.

1. 6. 4. Zlomek pocházející pravděpodobně z blízkosti dna bronzové nádoby. Rozměry: 3,5 x 2,6 cm. *Obr. III:4.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1996: Ústav archeologické památkové péče Brno, bez inv. č. a inv. č.

Literatura: *Čižmářová 1996b*, 120–122, Abb. 3:9.

1. 7. Rukojeti a držadla nádob

1. 7. 1. Fragment velké, masivní, ohnuté rukojeti bronzové nádoby. Vnitřní strana rukojeti je plochá, vnější strana je zdobená vysokým středovým žebrem a tenkými postranními lištami. Rukojeť je tedy výrazně profilovaná. Délka 7 cm. Tloušťka 0,8 x 1,6 cm. *Obr. II:11.*

Nálezové okolnosti:

Nález pochází z pozůstalosti J. Sedláčka, správce školy a učitele z Malého Hradiska.

Uložení k r. 1996: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 278/1.

Literatura: *Meduna 1970b*, 101; *Čižmářová 1996b*, 120–122, Abb. 3:5.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

1. 7. 2. Deformovaný fragment spodní části držadla bronzové nádoby, na jehož poutu je zbytek malého nýtku. Průřez je ve tvaru písmene V. Délka 6,9. Síla 0,7 x 0,9 cm. Šířka pouta 1,2 cm. *Obr. II:12.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1973.

Vedoucí výzkumu: J. Meduna (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum probíhal na západním předhradí a na východě navázal na odkryvy z let 1964 až 1966. Daný nález byl učiněn v kúlové jamce K-5 o průměru 44 cm, která se nacházela na rozhraní čtverců Qb 52 a Rb 52 v hloubce 34 cm.

Uložení k r. 1996: Moravské zemské muzeum v Brně, inv. č. 47/93 (nál. č. 602–1598/73).

Literatura: *Meduna 1974a*, 47; *Čižmářová 1996b*, 120–122, Abb. 3:4.

Pramen: nálezová zpráva, č. j. 1815/78.

2. SKLENĚNÉ NÁDOBY

2. 1. Zlomky nádob z mozaikového millefiorového skla

2. 1. 1. Zlomek stěny blíže neurčitelné nádoby z modrého millefiorového skla. Jeho stěna je zdobena žlutými spirálami s bodem uprostřed. Rozměry: 1,4 x 1 cm. *Foto 1.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–2115.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 55; *Bouzek 1982*, 197; *Svobodová 1985*, 660; *Čižmář 2002*, 220.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

2. 1. 2. Zlomek blíže neurčitelné nádoby složený z bezbarvého, žlutého a hnědého kousku skla millefiori. Rozměry: 1,2 x 1 cm. *Foto 2.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–2116.

Literatura: Lipka – Snětina, 1912, tab. I:24; *Meduna* 1961, 1, 55; *Bouzek* 1982, 197; *Svobodová* 1985, 660; *Čižmář* 2002, 220.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

2. 1. 3. Zlomek stěny nádoby z modrého millefiorového skla se žlutobílou a hnědočervenou vložkou. Rozměry: 1, 6 x 1, 3 cm. *Foto 3.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–2117.

Literatura: *Meduna* 1961, 1, 55; *Bouzek* 1982, 197; *Svobodová* 1985, 660; *Čižmář* 2002, 220.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

2. 1. 4. Zlomek stěny blíže neurčitelné nádoby z bezbarvého průhledného millefiorového skla, zdobené bílými spirálami s modrožlutými středy. Rozměry: 1,7 x 1,8 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–2118.

Literatura: Lipka – Snětina, 1912, 86, tab. I:21; *Meduna* 1961, 1, 55; *Bouzek* 1982, 197; *Svobodová* 1985, 660; *Čižmář* 2002, 220.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

2. 1. 5. Zlomek stěny blíže neurčitelné nádoby z modrého millefiorového skla, zdobené fialovými vložkami se žlutými body v modrobílém zarámování. Rozměry 2 x 1, 9 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–2119.

Literatura: *Meduna* 1961, 1, 55; *Bouzek* 1982, 197; *Svobodová* 1985, 660; *Čižmář* 2002, 220.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

2. 1. 6. Fragment blíže neurčitelné nádoby ze zeleného skla millefiori, který je zdoben bílo-fialovými a světle žluto-zelenými očky. Okraj není zesílen. Rozměry. 2,1 x 3,5 cm. Průměr ústí nádoby byl okolo 9 cm. *Obr. III:8.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–2110.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 55, Taf. 50:8; *týž 1974b*, 32; *Bouzek 1982*, 197; *Svobodová 1985*, 659–660, obr. 2:6; *Venclová 1990*, 159, 161; *Čižmářová 1996a*, 174; *Čižmář 2002*, 220.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

2. 1. 7. Zlomek mísy s okrajem vyrobené z millefiorového skla. Stěna mísy je zdobena žlutými vlákny v jasně zeleném rámci. Okraj je tvořen tmavě modrým skleněným páskem, který je přesekáván bílými šňůrami. Rozměry: 1,8 x 3,2 cm. Mísa měla průměr ústí okolo 12 cm. *Obr. III:7.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–2109.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 55, Taf. 50:9; *týž 1974b*, 32; *Bouzek 1982*, 197; *Svobodová 1985*, 659–660, obr. 2:4; *Venclová 1990*, 159, 161; *Čižmářová 1996a*, 174; *Čižmář 2002*, 220.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

2. 1. 8. Zlomky silnostěnné mísy z bezbarvého skla, zdobené žlutými spirálami s modrobílými středy. Některé ze spirál nejsou posazeny kolmo, a tím vznikají žluté závojovité pásy. Okraj je zaoblen a nezesílen. Tloušťka stěny 0,44 cm. Průměr okraje mísy byl okolo 12 cm. *Obr. III:9; foto 4.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–2120.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 89, tab. I:23, 25; *Meduna 1961*, 1, 55, Taf. 50:7; *týž 1974b*, 32; *Bouzek 1982*, 197; *Svobodová 1985*, 659–660, obr. 2:5; *Venclová 1990*, 159, 161; *Čižmářová 1996a*, 174; *Čižmář 2002*, 220.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

2. 1. 9. Zlomek nádoby vyrobené z modrého millefiorového skla. Jeho stěna je zdobena žlutou spirálou, zelenými pásy a žlutým čtyřúhelníkem. Rozměry: 3 x 2,1 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–2113.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 55; *Bouzek 1982*, 197; *Čižmář 2002*, 220.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

2. 1. 10. Malý zlomek ze stěny blíže neurčitelné nádoby vyrobené ze skla millefiori. Jeho sklo má modrou barvu a zlomek je zdoben nepravidelnými soustřednými žlutými liniemi s bodem uprostřed. Rozměry: 1,1 x 0,9 cm. *Obr. III:6.*

Nálezové okolnosti:

Tento nález daroval muzeu v Prostějově v roce 1946 F. Kašpárek z Malého Hradiska.

Uložení k r. 1985: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 265/21.

Literatura: *Meduna 1970b*, 87, 159, Taf. 12:8; *týž 1974b*, 32; *Svobodová 1985*, 659–660, obr. 2:7; *Venclová 1990*, 159.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

2. 2. Zlomek nádoby z mozaikového skla typu reticella

Zlomek nádoby složené z 0,5 cm širokých pásků průhledného bezbarvého skla. Uvnitř pásků jsou kolem sebe ovíjeny dvě bílé nitě a opticky se tak jeví jako paralelní pásy dvojitých vlnic. Dochovaný zlomek tvoří šest takovýchto pásků. Rozměry: 2,6 x 2,1 cm. *Obr. III:10.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–2111.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 55, Taf. 50:6; *týž 1974b*, 32; *Bouzek 1982*, 197; *Venclová 1990*, 159, 162; *Čižmářová 1996a*, 174; *Čižmář 2002*, 220.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

3. KERAMIKA

3. 1. Amfora

Střep z okraje pozdně republikánské vinné amfory Dresslova typu 1. Amfora je točená na kruhu, má dobrý výpal a je vyrobena z jemné plavené hlíny světle okrové až hnědé barvy. Průměr okraje původní nádoby byl okolo 15 cm. *Obr. III:1.*

Nálezové okolnosti:

Nález pochází ze sbírky F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 1985: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 301.

Literatura: *Meduna 1970b*, 138, 159, Taf. 46:4; *týž 1974b*, 31; *Bouzek 1982*, 197; *Svobodová 1985*, 659, 664, obr. 2:10; *Čižmářová 1996a*, 174.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

3. 2. Tzv. kampánské keramické zboží (černě listrovaná keramika)

Zlomek dna s přilehlou částí stěny pocházející z nádoby z jemné hlíny žluté barvy s nádechem do červena, jejíž zevní strana byla černě lakovaná. Rozměry nezjištěny.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení: Ztraceno.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 305; *Kysela 2012*, 74.

4. BRONZOVÉ SPONY

4. 1. Spony typu Almgren 65

4. 1. 1. Bronzová spona typu Almgren 65a1 s rámcovým zachycovačem a jednoduchým zdobením v podobě výčnělku (podle S. Demetze). Lučík se v nejvyšším bodě mírně ohýbá a je zdoben čtyřmi plastickými žebry. Směrem k hlavici se pak výrazně rozšiřuje. Vinutí má z vnějšího pohledu na každé straně tři spirálky. Polovina vinutí a jehla chybějí. Délka 4,5 cm. Výška 1,7 cm. Průměr tloušťky vinutí 0,7 cm. *Obr. IV:2.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–407.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 20, Taf. 4:5; *týž 1974b*, 33; *Čižmář 1993*, 411, tab. 275:9; *Demetz 1999*, 218–219; *Čižmář 2005*, 56.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

4. 1. 2. Bronzová spona rámcové konstrukce typu Almgren 65. Lučík je v nejvyšším bodě zdobený velkým terčem, který je po obou stranách vymezen vždy jedním slabším žebrem. Na nožce jsou dva malé uzlíky. Oddělení nožky a lučíku je patrné díky ryté linii. Směrem k hlavici se lučík rozšiřuje. Vinutí a jehla chybějí. Délka zlomku 3,5 cm. *Obr. IV:1.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–408.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 20, Taf. 4:8; *týž 1974b*, 33.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

5. OPASKOVÉ GARNITURY

5. 1. Nákončí opasků

5. 1. 1. Bronzové profilované nákončí opasku, které je zcela zachované. Podle E. Droberjara se jedná o typ A, který se vyznačuje profilovanou hlavici, nad níž se nachází plastický obrácený V-motiv. Délka 7,5 cm. *Obr. IV:10.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–98.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 90, tab. VII:2; *Meduna 1961*, 1, 6, Taf. 9:15; *Čižmář 2005*, 26; *Droberjar 2006*, 626–627, 629–630, obr. 22:2; *Madyda-Legutko 2011*, 21.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

5. 1. 2. Bronzové profilované opaskové nákončí, jehož profilace se dokonale shoduje s předešlým nákončím opasku 5. 1. 1. Destičky, které slouží k uchycení nákončí na opasek, jsou částečně ulomeny. Délka 5, 3 cm. *Foto 5.*

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–97.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 6.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

5. 1. 3. Bronzové, bohatě profilované nákončí opasku. Jedna z destiček, která slouží k zachycení řemene, je odlomena. Podle E. Droberjara se jedná o zvláštní variantu opaskového nákončí typu A. Délka 10,1 cm. *Obr. IV:9.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–96.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 90, tab. VII:3; *Meduna 1961*, 1, 6, Taf. 9:12; *Čižmářová 2004*, 88; *Droberjar 2006*, 626, 629–630, obr. 22:14; *Madyda-Legutko 2011*, 21.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

5. 1. 4. Bronzové profilované opaskové nákončí, jehož oba konce jsou odlomeny. Délka 5, 5 cm. *Obr. IV:7.*

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–99.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 6, Taf. 9:9.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

5. 1. 5. Profilované bronzové nákončí opasku. V otvoru v destičkách (německy *Zwingenloch*) se nachází železný nýt. Délka 7, 5 cm. *Obr. IV:11.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1935.

Vedoucí výzkumu: J. Böhm (Státní archeologický ústav v Praze) a J. Skutil (Moravské zemské muzeum v Brně).

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 145/1606 (nál. č. 254/35).

Literatura: *Meduna 1970b*, 60, 163, Taf. 7:1.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

5. 1. 6. Profilované bronzové opaskové nákončí. Jedna destička (německy *Zwingenplatte*) je odlomená. Délka 6,4 cm. *Obr. IV:8*.

Nálezové okolnosti:

Nález pochází z povrchových sběrů A. Sedláčka, správce školy v Malém Hradisku. Nález muzeu darovala učitelka J. Sedláčková v roce 1936.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 113/1584/12.

Literatura: *Meduna 1970b*, 44, 163, Taf. 7:3.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

6. ŠPERKY

6. 1. Prsteny

6. 1. 1. Masivní jantarový na povrchu oprýskaný prsten, který je na jedné straně užší (0,6 x 0,8 cm) a na druhé širší (1 x 0,9 cm). Na průřezu má tyčinka, z níž je prsten vyroben, plochou základnu a mírně vyklenuté stěny vybíhající v zakulacený hrot. Na vnějším obvodu silnější části tyčinky je vymodelovaná ženská postava. Obličej má jen v náznaku vypracované rysy, vlasy tvoří kolem čela a skrání pletenec, ze kterého na obě ramena splývá vždy po jednom prameni. Levá ruka je ohnuta v lokti v tupém úhlu a dlaň spočívá v klíně, pravá ruka je ohnuta v ostrém úhlu a je položena šikmo přes prsa. Nohy byly nataženy vedle sebe, jsou však velmi poškozeny. Pravá noha zcela chybí, levá je odlomena nad kolenem. Rozměry: 3,2 x 3,4 cm. Průměr otvoru 1,7 cm. *Obr. V:1*.

Nálezové okolnosti:

Podle J. Skutila prsten „*zachránil ze sběrů K. Snětiny ředitel R. Zachoval*“.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–3075.

Literatura: *Skutil 1938*, 61, obr. 5; *Meduna 1961*, 1, 71, Taf. 50:4; *týž 1974b*, 31; *Bouzek 1982*, 197; *Svobodová 1985*, 655–656, obr. 1:5.

Pramen: Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

6. 1. 2. Zlomek železného prstenu s oválným lůžkem. Gema, která byla pravděpodobně součástí prstenu, se nedochovala. Rozměry lůžka 1,3 x 1,1 cm. *Obr. V:2.*

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–2206.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 58, Taf. 16:7; *Čižmář 2002*, 219; *Kysela 2011*, 173.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

6. 1. 3. Zlomek železného prstenu s velkým oválným štítkem, v jehož prohlubni se zřejmě nacházela vložka v podobě gemy. Rozměry štítku 1,5 x 1 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 13.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

6. 2. Bronzové závěsky

6. 2. 1. Bronzový závěsek v podobě ruky s gestem zaťaté pěsti. Závěsek je v horní části opatřen kroužkem. Délka 4,6 cm. Průměr očka 1,4 cm. *Obr. V:3.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1983.

Vedoucí výzkumu: M. Čižmář (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: výzkum byl proveden na západním předhradí oppida.

Uložení neznámé.

Literatura: *Čižmář 1985*, 34, obr. 29:5; *týž 1989b*, 267, Abb. 2:7; *týž 1993*, 411, tab. 275:23; *týž 2002*, 212–213, 219, obr. 10:2; *Čižmářová 2004*, 67, 232; *Čižmář 2005*, 26, 48.

6. 2. 2. Bronzový závěsek v podobě pravé lidské ruky. Délka 3,1 cm. Průměr závěsného očka 0,9 cm. *Obr. V:4.*

Nálezové okolnosti:

Nález daroval F. Kašpárek z Malého Hradiska v roce 1938 prostějovskému muzeu.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 126/1670/12.

Literatura: *Meduna 1970b*, 48, 157, Taf. 6:12; *Čižmář 2002*, 212–213, 219, obr. 10:1; *Čižmářová 2004*, 67, 232; *Čižmář 2005*, 48.

Pramen: nálezková zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. ZRCADLA

7. 1. Zlomky ploch kovových zrcadel

7. 1. 1. Zlomek kovového zrcadla. Délka 3,2 cm. Tloušťka 0,15 cm. *Obr. V:8.*

Nálezové okolnosti:

Nález pochází ze sbírky A. Gottwalda.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 246/1583/35.

Literatura: *Meduna 1970b*, 84, 165, Taf. 3:13; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezková zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 2. Fragment kovového zrcadla. Délka 3,2 cm. Tloušťka 0,3 cm. *Obr. V:12.*

Nálezové okolnosti:

Nález pochází ze sbírky A. Gottwalda.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 246/1583/36.

Literatura: *Meduna 1970b*, 84, 165, Taf. 3:12; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezková zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 3. Zlomek kovového zrcadla. Délka 4,1 cm. Tloušťka 0,3 cm. *Obr. V:9.*

Nálezové okolnosti:

Nález pochází ze sbírky A. Gottwalda.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 246/1583/37.

Literatura: *Meduna 1970b*, 84, 165, Taf. 3:10; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezková zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 4. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 3,2 x 2,5 cm. Tloušťka 0,14 cm. *Obr. VI:7.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 266/2087/2.

Literatura: *Meduna 1970b*, 88, 165, Taf. 4:2; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 5. Zlomek kovového zrcadla. Rozměry: 1,9 x 1,7 cm. Tloušťka 0,14 cm.

Obr. VI:5.

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 266/2087/4.

Literatura: *Meduna 1970b*, 88, 165, Taf. 4:7; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 6. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 1,9 x 1,8 cm. Tloušťka 0,11 cm.

Obr. VI:4.

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 266/2087/5.

Literatura: *Meduna 1970b*, 88, 165, Taf. 4:4; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 7. Zlomek kovového zrcadla. Rozměry: 2,8 x 1,2 cm. Tloušťka 0,16 cm.

Obr. VI:3.

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 266/2087/6.

Literatura: *Meduna 1970b*, 88, 165, Taf. 4:5; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 8. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 1,2 x 1,1 cm. Tloušťka 0,1 cm.

Obr. VI:1.

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 266/2087/7.

Literatura: *Meduna 1970b*, 88, 165, Taf. 4:6; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 9. Zlomek kovového zrcadla. Rozměry: 1,7 x 1,1 cm. Tloušťka 0,08 cm. *Obr. VI:2.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 266/2087/8.

Literatura: *Meduna 1970b*, 88, 165, Taf. 4:3; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 10. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 1,5 x 1,3 cm. Tloušťka 0,15 cm.

Nálezové okolnosti:

Nález pochází z pozůstalosti J. Sedláčka, řídícího učitele ze školy v Malém Hradisku.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 277/34.

Literatura: *Meduna 1970b*, 97, 165; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 11. Zlomek kovového zrcadla. Rozměry: 1,4 x 1,1 cm. Tloušťka 0,15 cm.

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 277/36.

Literatura: *Meduna 1970b*, 97, 165; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 12. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 3,5 x 2,6 cm. *Obr. VI:6.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 277/8.

Literatura: *Meduna 1970b*, 97, Taf. 4:1; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 13. Zlomek kovového zrcadla. Rozměry: 6,6 x 2,6 cm. Síla 0,16 cm. *Obr. V:13.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–219.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 11, Taf. 3:18.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 14. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 5,5 x 4,4 cm. Síla 0,17 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 1961: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–220.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 15. Zlomek kovového zrcadla. Rozměry: 4,2 x 3,2 cm. Síla 0,13 cm. *Obr. V:14.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–221.

Literatura *Lipka – Snětina 1912*, tab. V:19; *Meduna 1961*, 1, 11, Taf. 3:17.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 16. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 4,3 x 2,6 cm. Síla 0,14 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 1961: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–222.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 17. Zlomek kovového zrcadla. Rozměry: 4,1 x 2,9 cm. Síla 0,20 cm. *Foto 6:6.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–223.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 18. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 3,4 x 2,2 cm. Síla 0,16 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 1961: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–224.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 19. Zlomek kovového zrcadla. Rozměry: 2,5 x 2,2 cm. Síla 0,26 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 1961: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–225.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 20. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 2,8 x 2,6 cm. Síla 0,18 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 1961: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–226.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 21. Zlomek kovového zrcadla. Rozměry: 3,2 x 1,5 cm. Síla 0,17 cm. *Foto 6:2.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–227.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 22. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 2,5 x 2,5 cm. Síla 0,15 cm. *Foto 6:7.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–228.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 23. Zlomek kovového zrcadla. Rozměry: 2,6 x 2,3 cm. Síla 0,09 cm. *Foto 6:1.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–229.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 24. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 2,7 x 1,7 cm. Síla 0,11 cm. *Foto 6:3.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–230.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 25. Zlomek kovového zrcadla. Rozměry: 2,8 x 2,3 cm. Síla 0,15 cm. *Foto 6:5.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–231.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 26. Fragment kovového zrcadla. Rozměry: 2,9 x 2,1 cm. Síla 0,19 cm. *Foto 6:4.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–232.

Literatura: Meduna 1961, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 27. Malé zlomky kovových zrcadel.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 1961: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–233.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 11.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

7. 1. 28. Zlomky ploch bronzových zrcadel

7. 1. 28. 1. Zlomek bronzového zrcadla. Rozměry: 4,5 x 2,7 cm. Tloušťka 0,14 cm. *Obr. V:11.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1935.

Vedoucí výzkumu: J. Böhm (Státní archeologický ústav v Praze) a J. Skutil (Moravské zemské muzeum v Brně).

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 144/1579/a (nál. č. 255/35).

Literatura: *Meduna 1970b*, 60, 165, Taf. 3:16; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 28. 2. Malý zlomek bronzového zrcadla. Rozměry: 1,8 x 1,4 cm. Tloušťka 0,1 cm. *Obr. V:5.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1936.

Vedoucí výzkumu: J. Böhm (Státní archeologický ústav v Praze) a J. Skutil (Moravské zemské muzeum v Brně).

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 144/1579/b (nál. č. 335/36).

Literatura: *Meduna 1970b*, 60, 165, Taf. 3:15; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 28. 3. Fragment bronzového zrcadla. Rozměry: 2,7 x 2,4 cm. Tloušťka 0,16 cm. *Obr. V:7.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1936.

Vedoucí výzkumu: J. Böhm (Státní archeologický ústav v Praze) a J. Skutil (Moravské zemské muzeum v Brně).

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 144/1579/c (nál. č. 255/36).

Literatura: *Meduna 1970b*, 60, 165, Taf. 3:11; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 28. 4. Zlomek bronzového zrcadla. Rozměry: 5,8 x 2,4 cm. Tloušťka 0,24 cm. *Obr. V:10.*

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1936.

Vedoucí výzkumu: J. Böhm (Státní archeologický ústav v Praze) a J. Skutil (Moravské zemské muzeum v Brně).

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 144/1579/d (nál. č. 372/36).

Literatura: *Meduna 1970b*, 60, 165, Taf. 3:9; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

7. 1. 28. 5. Fragment bronzového zrcadla. Rozměry: 3 x 1,3 cm. Tloušťka 0,26 cm. *Obr. V:6.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 144/1579/e.

Literatura: *Meduna 1970b*, 60, 165, Taf. 3:14; *Kysela 2011*, 171.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

8. DOKLADY PÍSEMŇICTVÍ

8. 1. Stily

8. 1. 1. Železný stilus ve tvaru velmi protáhlého kužele, z jehož podstavy vychází krátký silný hrot. Délka 12,4 cm. Délka hrotu 1,9 cm. *Obr. VI:11.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–240.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 300, tab. XVI:29; *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 8:15; *Bouzek 1982*, 197; *Svobodová 1985*, 661–663, obr. 3:12; *Čižmář 1993*, 417, 419, tab. 280:13; *Čižmářová 1996a*, 174.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

8. 1. 2. Železný stilus. Rozměry nezjištěny.

Nálezové okolnosti:

Způsob získání artefaktu: systematický výzkum.

Rok výzkumu: 1990.

Vedoucí výzkumu: M. Čižmář (Archeologický ústav ČSAV v Brně).

Lokalizace: odkryv probíhal poli západně od opevnění oppida. Daný předmět byl objeven v objektu 4b.

Uložení: Moravské zemské muzeum v Brně, inv. č. 825/90, př. č. 118/90.

Pramen: nálezová zpráva, č. j. 1558/03.

8. 2. Schránky na pečetidla

8. 2. 1. Oválná bronzová schránka na pečetidlo, jejíž víko je zdobeno dvěma vyraženými koncentrickými kruhy. Klenutá spodní část schránky má rovně odsazenou vnější plochu se třemi do trojúhelníku uspořádanými otvory a další otvor se nachází v boční stěně. Po stranách svrchní části schránky jsou vyvrtané dva otvory pro kryt závěsu a ve středu obou jejích bočních stran jsou obdélníkovité výřezy. Schránka je zcela zachovaná. Délka 2,4 cm. *Obr. VI:9.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–3514.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 86, 89, tab. IX:8; *Čižmář 1990*, 597–599, Abb. 1:3; *týž 1993*, 417, 419, tab. 280:8; *týž 2002*, 220, 222, obr. 25:1; *Čižmářová 1996a*, 173–174; *táž 2004*, 99; *Čižmář 2005*, 50–51.

8. 2. 2. Bronzová schránka na pečetidlo skládající se ze dvou částí. Spodní část schránky má rovně odsazenou vnější plochou se třemi do trojúhelníku uspořádanými otvory, přičemž další otvor se nachází v boční stěně. Po stranách svrchní části schránky jsou vyvrtné otvory pro kryt závěsu a ve středu obou jejích podélných stran jsou trojúhelníkové zářezy. Délka 2,2 cm, šířka 1,7 cm, výška 0,9 cm. *Obr. VI:8.*

Nálezové okolnosti:

Nález pochází ze sběrů správce školy v Malém Hradisku J. V. Sedláčka a v roce 1936 jej darovala do muzea v Prostějově J. Sedláčková.

Uložení k r. 1990: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 112/1585/16.

Literatura: *Meduna 1970b*, 43, Taf. 7:18; *Čižmář 1990*, 598–599, Abb. 1:4; *týž 1993*, 417, 419, tab. 280:9; *týž 2002*, 220, 222, obr. 25:2; *Čižmářová 1996a*, 173–174; *týž 2004*, 99.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

9. BRONZOVÉ RAMENNÉ VÁHY

9. 1. Bronzová vahadla

9. 1. 1. Deformovaná bronzová ramena drobných vah. Na jednom konci a uprostřed ramen jsou přidělané závěsné kroužky. Délka 13,5 cm. *Obr. VII:6.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 240/1565/1.

Literatura: *Meduna 1970b*, 81, 166, Taf. 9:2; *Čižmář 1993*, 407, tab. 271:1a.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

9. 1. 2. Deformovaná bronzová ramena drobných vah. Ramena nejsou dokončena, chybí otvory pro závěsné kroužky na obou koncích i ve středu. Délka 7,4 cm. *Obr. VII:7.*

Nálezové okolnosti neznámy.

Uložení k r. 1970: Muzeum a galerie v Prostějově, inv. č. M 240/1565/2.

Literatura: *Meduna 1970b*, 81, 166, Taf. 9:3.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 2799.

9. 1. 3. Vahadla pocházející z drobných bronzových vah. Délka 12,2 cm. *Obr. VII:1.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–258.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 298, tab. VIII:13; *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 5:8; *Čižmář 1993*, 407, tab. 271:1b.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 4. Bronzový vahadla drobných vah. Konec jednoho je ulomený. Délka 10,2 cm. *Obr. VII:2.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 1961: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–245.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 298, tab. VIII:11; *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 5:9.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 5. Bronzová vahadla drobných vah. Jeden konec vahadla je zlomený a druhý konec je ohnut tak, že je téměř kolmý k ose vahadla. Délka 8,9 cm. *Obr. VII:3.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–244.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 298, tab. VIII:3; *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 5:15.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 6. Bronzová vahadla drobných vah, která mají ulomené oba konce. Délka 10 cm. *Obr. VII:4.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–257.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 5:16.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 7. Bronzová vahadla drobných vah, která mají oba konce odlomeny. Délka 9,2 cm. *Obr. VII:5.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 1961: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–259.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 5:17.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 8. Bronzová vahadla drobných vah, jejichž necelá polovina je ulomena. Délka 6,7 cm. *Obr. VIII:4.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–246.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 298, tab. VIII:4; *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 6:1.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 9. Zlomek vahadla drobných bronzových vah. Délka 4, 7 cm. *Obr. VIII:3.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–249.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 6:3.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 10. Zlomek bronzových vahadel, která pocházejí z drobných vah. Délka 6 cm. *Obr. VIII:2.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–250.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 6:4.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 11. Bronzové ohnuté vahadlo drobných vah, jehož oba konce jsou odlomeny. Délka 4,7 cm. *Obr. VIII:6.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–247.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 6:5

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 12. Bronzová vahadla drobných vah, jejichž jedna polovina je téměř odlomena a druhá polovina je ohnuta v pravém úhlu. Délka 7,8 cm. *Obr. VIII:1.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–252.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 298, tab. VIII:9; *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 6:6.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 13. Ohnuté vahadlo pocházející z drobných bronzových vah. Délka 9 cm. *Obr. VIII:5.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–248.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 6:7.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 14. Zkroucená vahadla pocházející z drobných bronzových vah. Délka 13 cm. *Obr. VIII:7.*

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–251.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 6:9.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 1. 15. Zlomek bronzových vahadel pocházejících z drobných vah. Délka 6,3 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 1961: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–253.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 12.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 2. Bronzové závěsné misky vah

9. 2. 1. Bronzová miska se třemi otvory pro zavěšení pocházející z drobných vah. Průměr 2,3 cm. *Obr. VII:8*.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–254.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 298, tab. VIII:18; *Meduna 1961*, 1, 12, Taf. 5:23; *Čižmář 1993*, 407, tab. 271:1c.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 2. 2. Bronzová miska se třemi otvory pro zavěšení pocházející z drobných vah. Průměr 4 cm. *Obr. VII:9*.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–260.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 298, tab. VIII:16; *Meduna 1961*, 1, 13, Taf. 5:24; *Čižmář 1993*, 407, tab. 271:1d.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 2. 3. Značně poškozená závěsná miska pocházející z drobných bronzových vah. Průměr 3,2 cm. *Foto 7*.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–255.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 298, tab. VIII:23; *Meduna 1961*, 1, 12.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 2. 4. Bronzová miska se třemi otvory pro zavěšení pocházející z drobných vah. Průměr 3,6 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení neznámé.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 298, tab. VIII:17.

9. 3. Bronzové řetězy

9. 3. 1. Zlomek bronzového řetězu k zavěšení vahadla. Řetěz je sestaven z malých kroužků. Délka 2,9 cm. Průměr kroužku 0,6 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–261.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 298, tab. VIII:1.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

9. 3. 2. Zlomek bronzového řetězu k zavěšení váhových misek. Řetěz je sestaven z malých kroužků. Délka 4,4 cm.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení neznámé.

Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 298, tab. VIII:2.

10. „LÉKAŘSKÉ NÁSTROJE“

10. 1. „Skalpel“

„Skalpel“ vyrobený z bronzu s odlomeným čepelovým hrotem. Délka 10,3 cm.

Foto 8.

Nálezové okolnosti:

Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–242.

Literatura: *Meduna 1961*, 1, 12.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

11. SOŠKY

11. 1. Křidélko

Odlomené křidélko z bronzové sošky, které má z vnitřní strany plasticky a rytím pečlivě vypracována jednotlivá pera. Vnější strana křidélka je hladká. Bylo tedy určeno pravděpodobně pro pohled zepředu. Rozměry: 4,1 x 3,7 cm. *Obr. VI:10.*

Nálezové okolnosti:

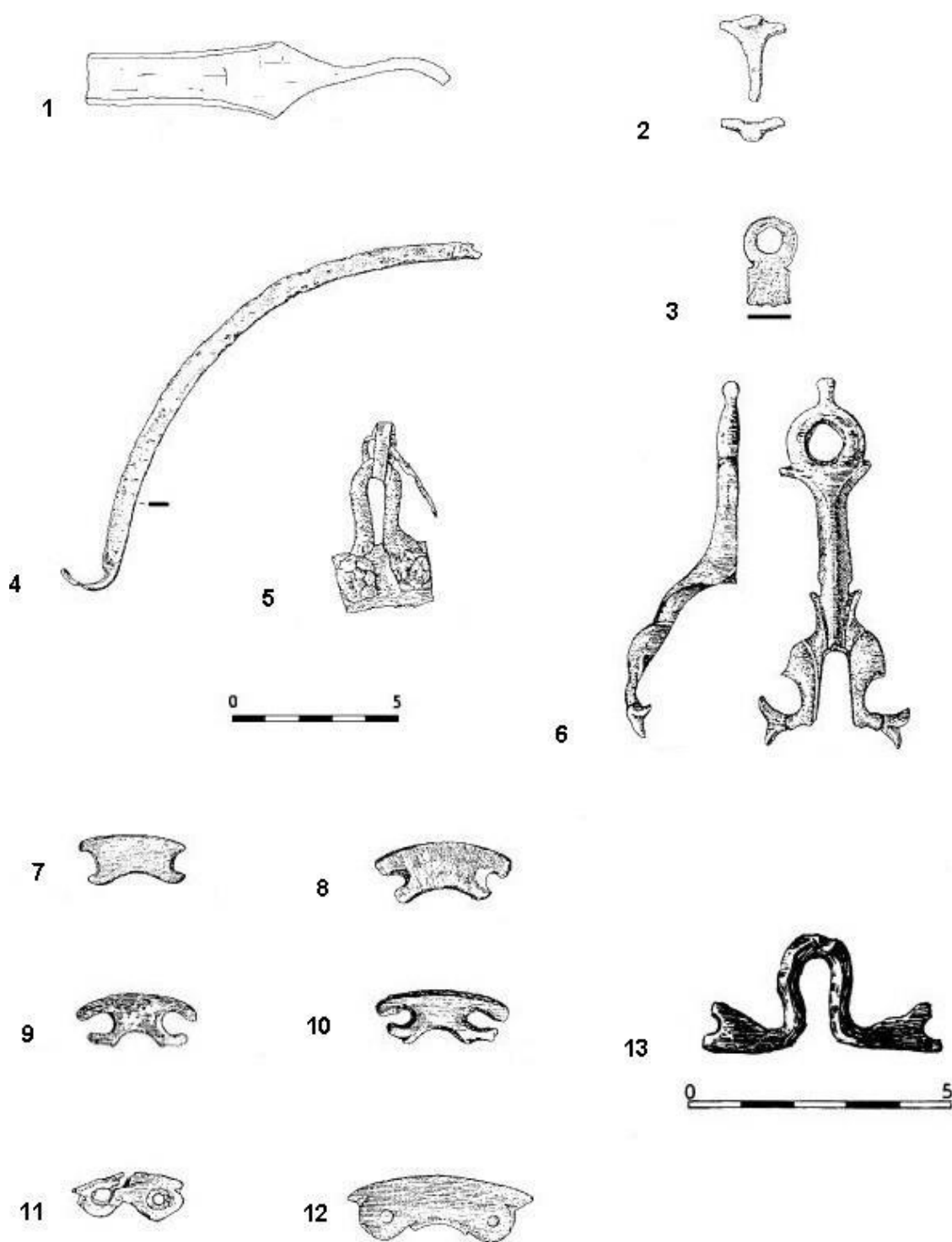
Terénní výzkum F. Lipky a K. Snětiny.

Uložení k r. 2014: Muzeum Boskovicka, inv. č. 602–42.

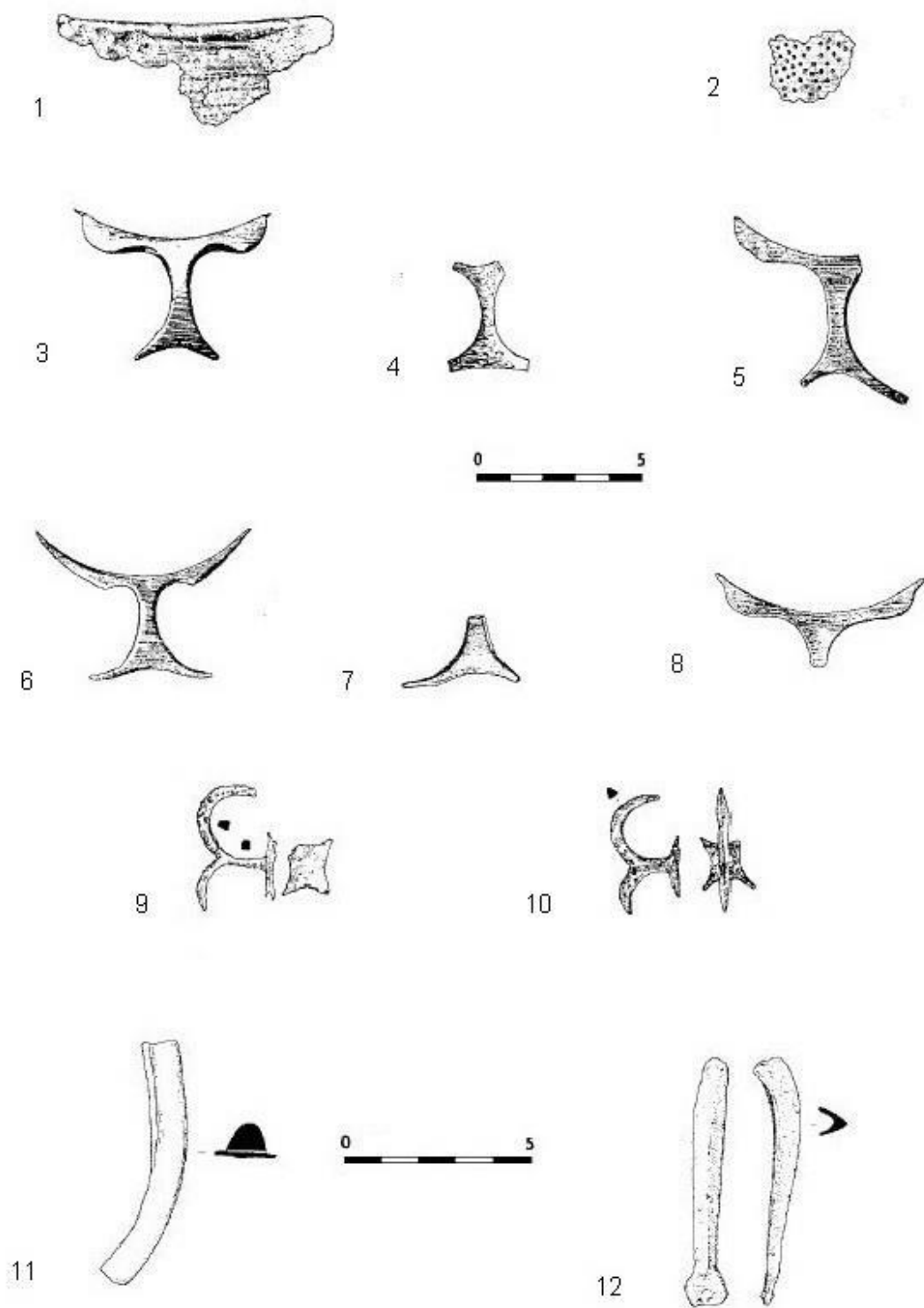
Literatura: *Lipka – Snětina 1912*, 89, tab. IV:4; *Meduna 1961*, 1, 4, Taf. 1:8; *týž 1974b*, 33; *Bouzek 1982*, 199; *Svobodová 1985*, 655–656, obr. 1:8; *Čižmářová 1996a*, 173; *Čižmář 2002*, 213, 219.

Pramen: nálezová zpráva (katalog nálezů), č. j. 1432/61.

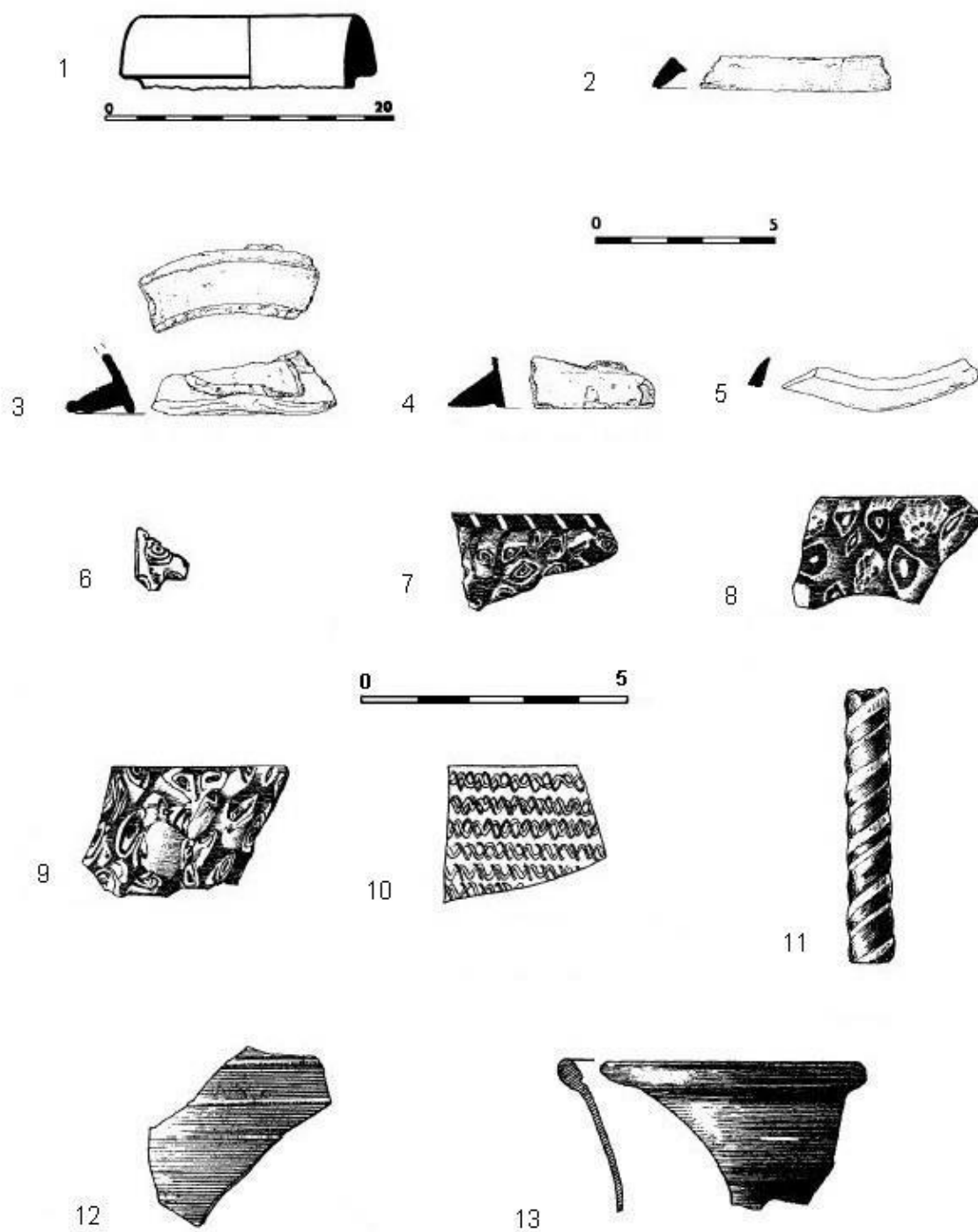
10. 3. Katalog kresebné dokumentace movitých nálezů

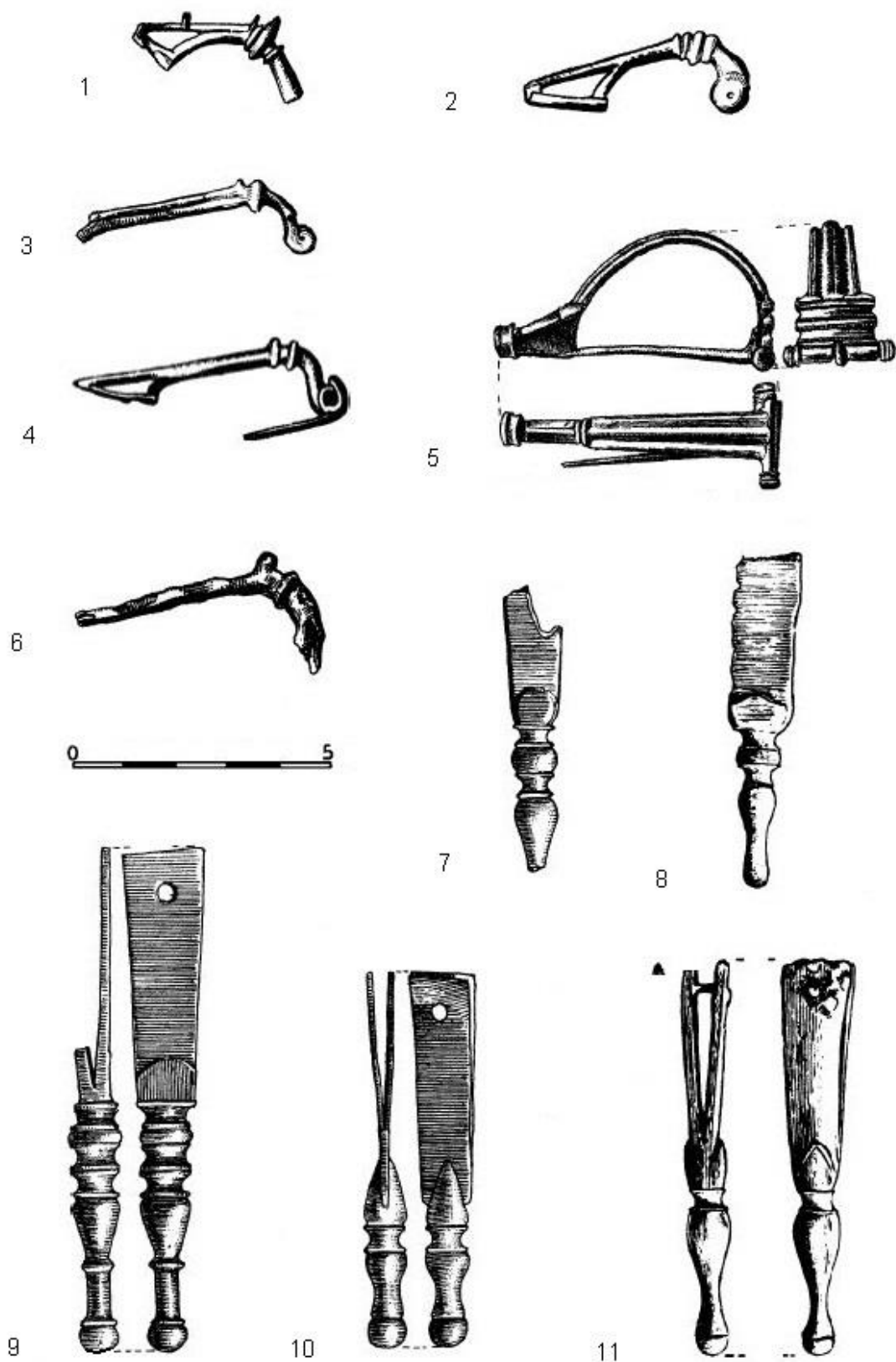
Obr. 1. 1 – bronzová rukojeť pánve typu Dühren-Moosburg. 2 – bronzové ucho poháru. 3, 13 – pouta držadel věder. 4 – bronzové držadlo vědra. 5 – zlomek okraje bronzového vědra s poutem držadla. 6 – bronzové pouto držadla vědra s delfínovitou ataší (Eggersův typ 18). 7–12 – nožky bronzových nádob.

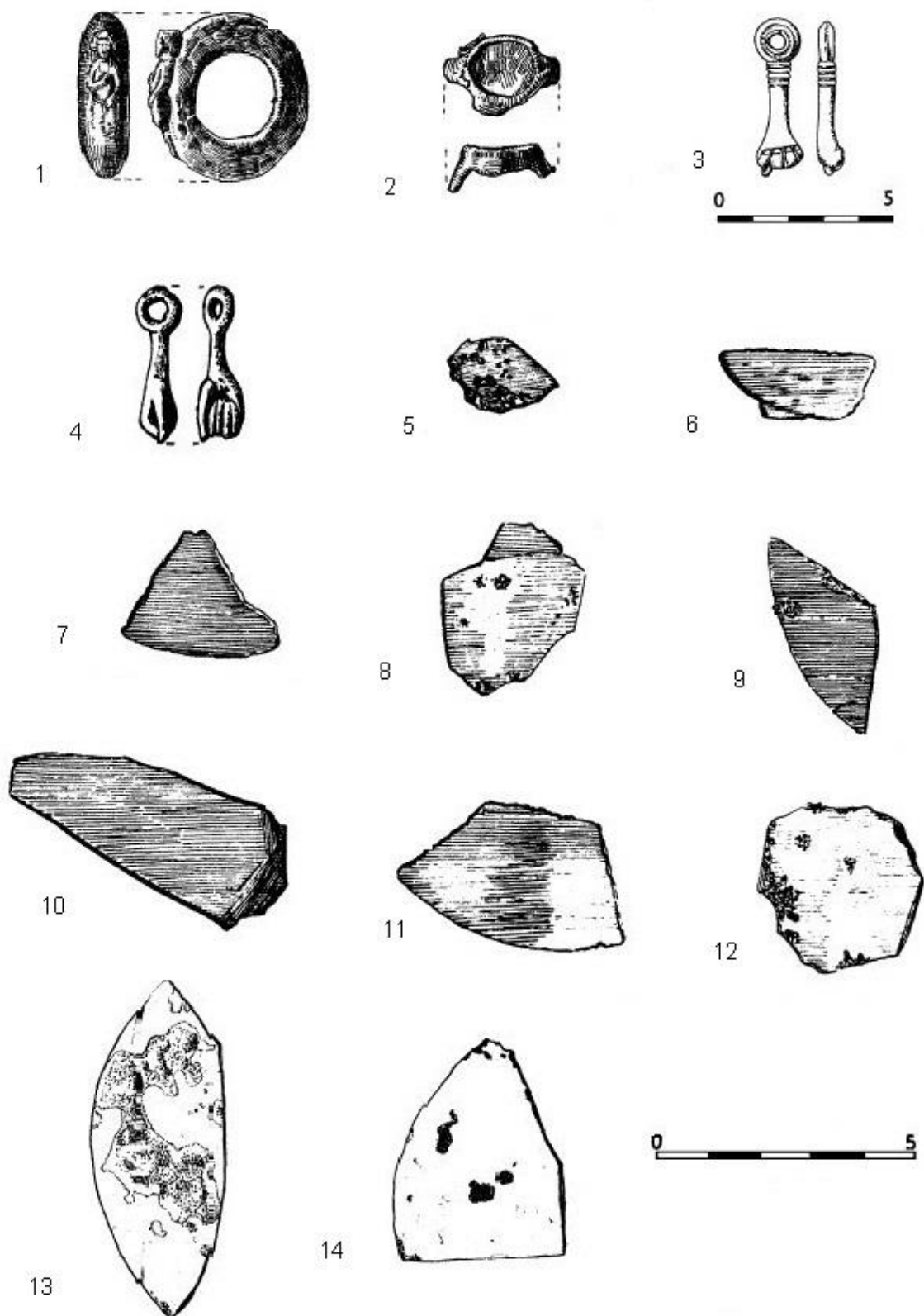
Obr. II. 1–2 – bronzová síta cedníků. 3–8 – cedníkové bronzové opěrky pro palec. 9–10 – bronzová ucha cedníků. 11 – zlomek bronzové rukojeti nádoby. 12 – zlomek bronzového držadla nádoby.

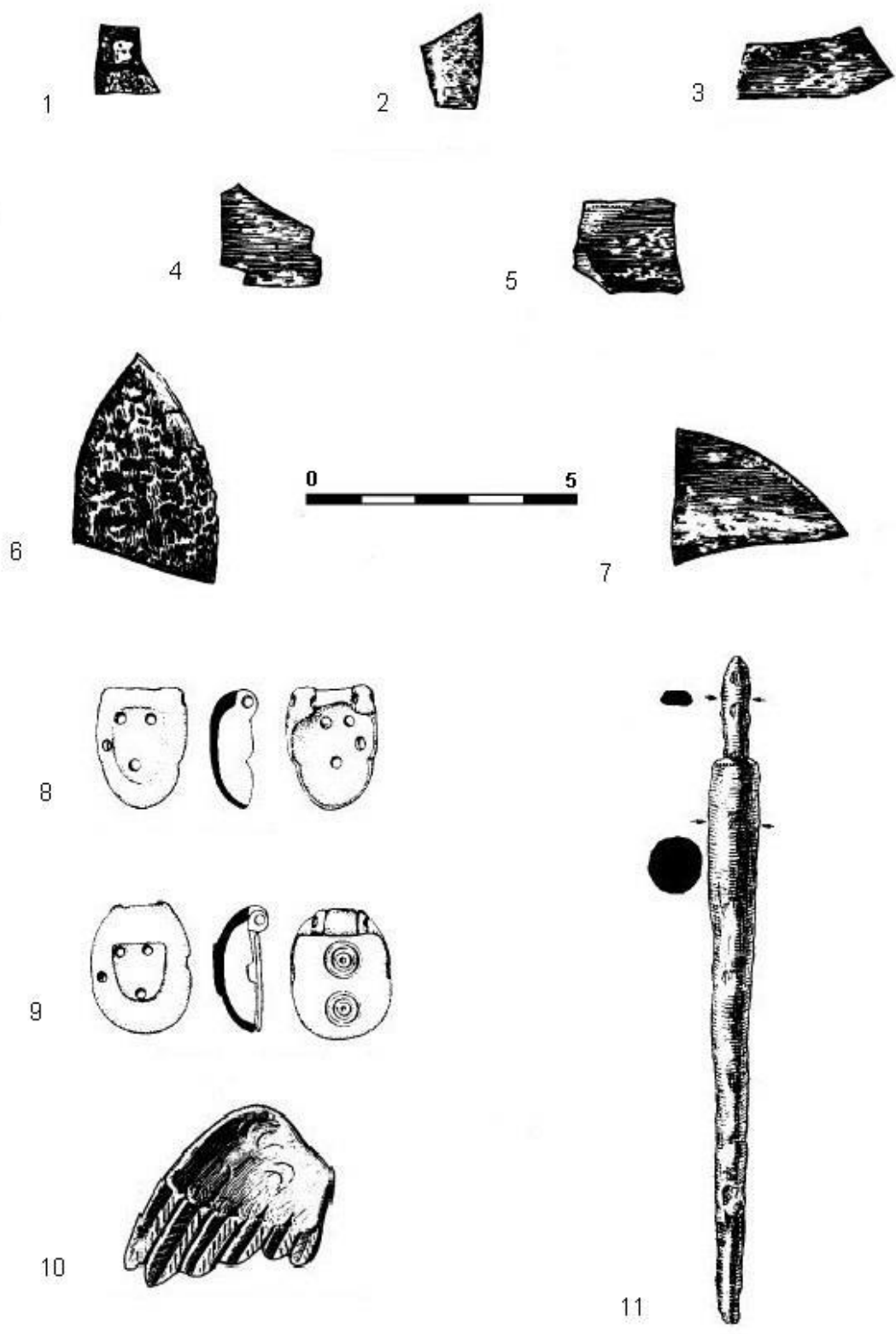
Obr. III. 1 – zlomek okraje amfory. 2–5 – zlomky bronzových nádob. 6–10 – zlomky mozaikového skla. 11 – skleněná tordovaná tyčinka. 12–13 – zlomky modrého skla.

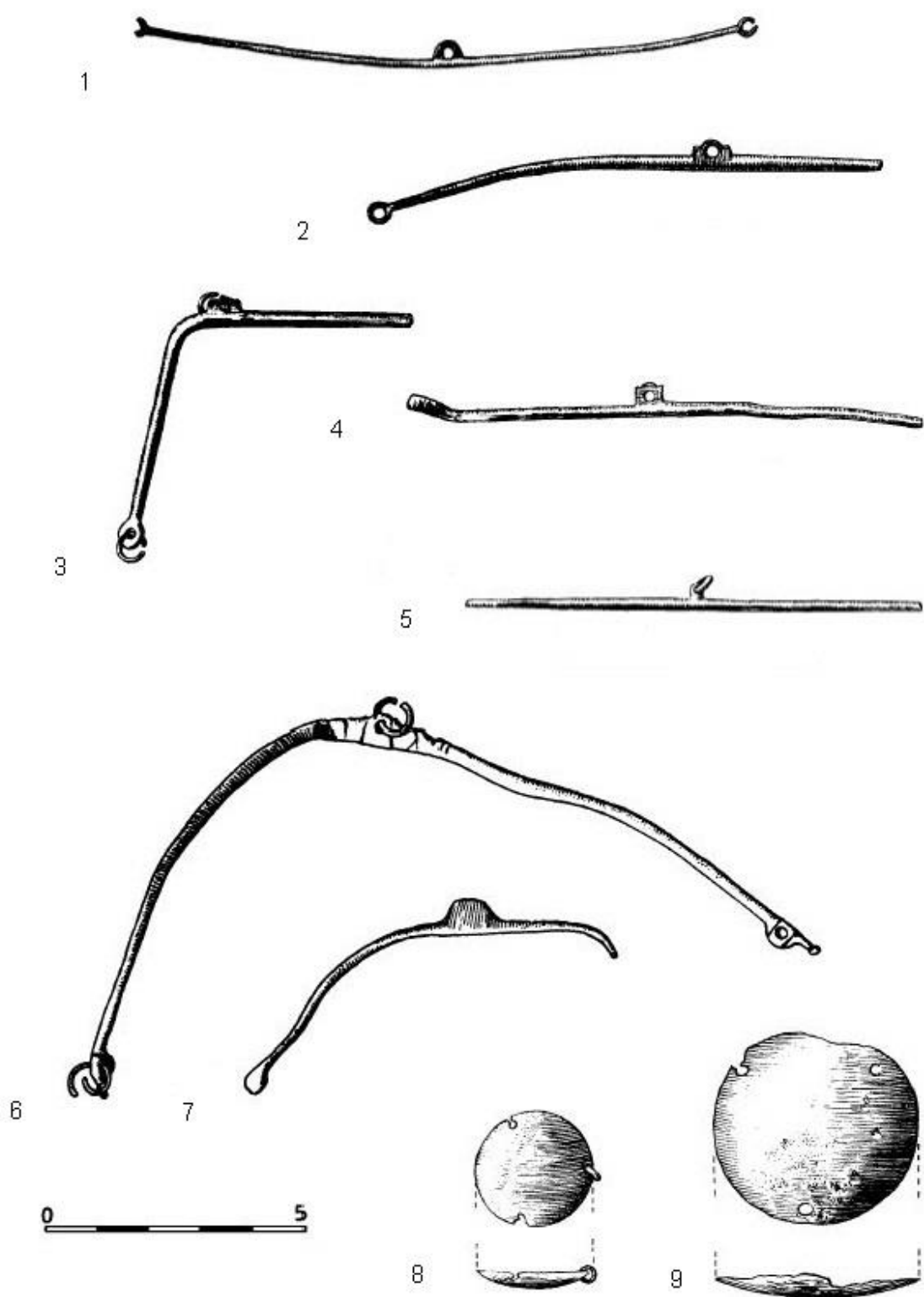
Obr. IV. 1–2 – bronzové spony typu Almgren 65. 3–4, 6 – železné spony typu Almgren 65. 5 – bronzová spona typu Aucissa. 7–11 – bronzová nákončí opasků.

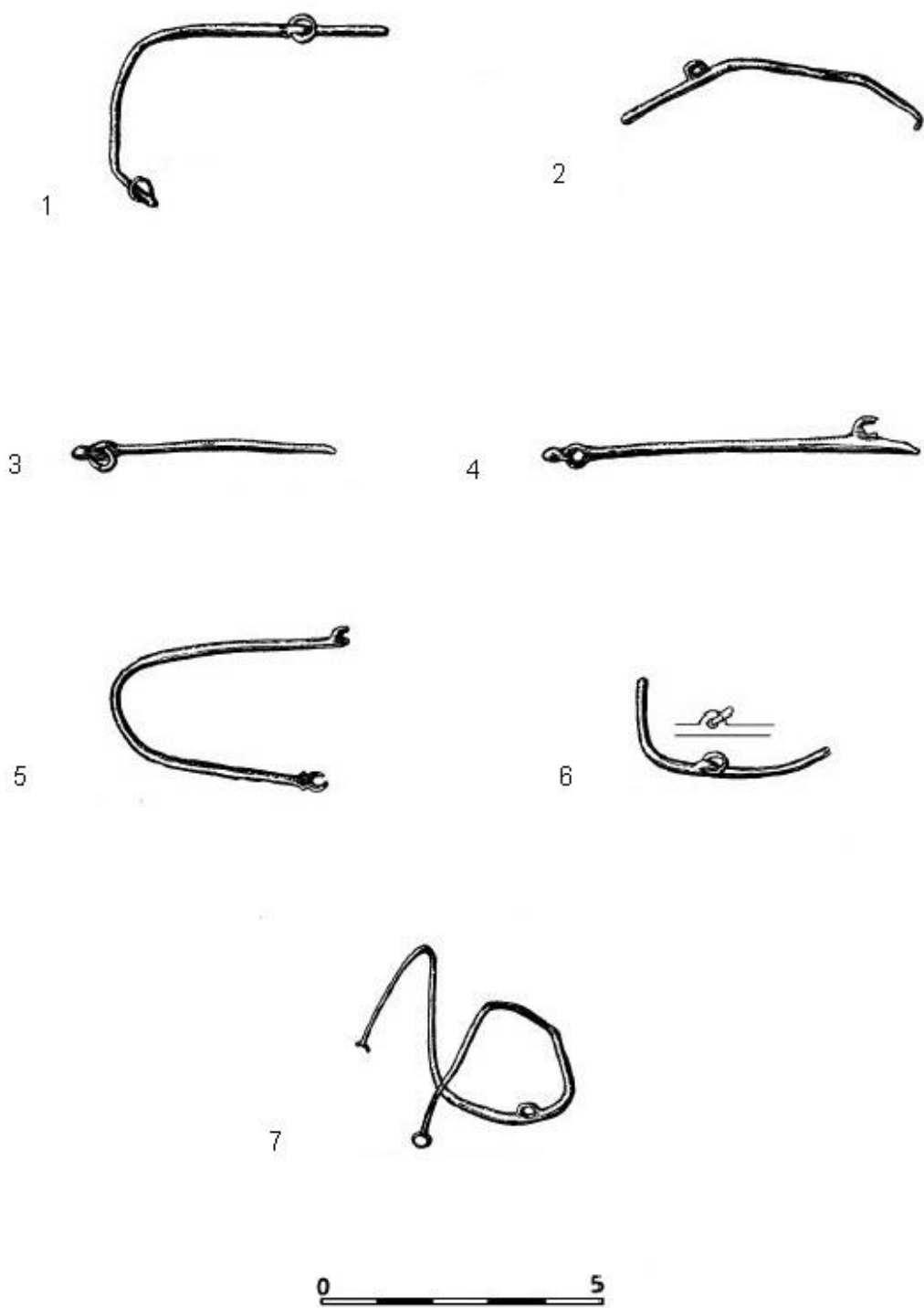
Obr. V. 1 – jantarový prsten. 2 – železný prsten s lůžkem pro gemu. 3–4 – bronzové závěšky ve tvaru ruky zařáté v pěst. 5–14 – zlomky ploch kovových zrcadel.

Obr. VI. 1–7 – zlomky ploch kovových zrcadel. 8–9 – bronzové schránky na pečetidla. 10 – bronzové křídélko odlomené ze sošky. 11 – železný stilus.

Obr. VII. 1-7 – zlomky bronzových vahadel jemných vah. 8-9 – bronzové závěsné misky vah.

Obr. VIII. Bronzová vahadla drobných vah.

10. 4. Katalog fotografické dokumentace movitých nálezů

Foto 1. Zlomek skla millefiori.

Foto 2. Zlomek skla millefiori

Foto 3. Zlomek skla millefiori.

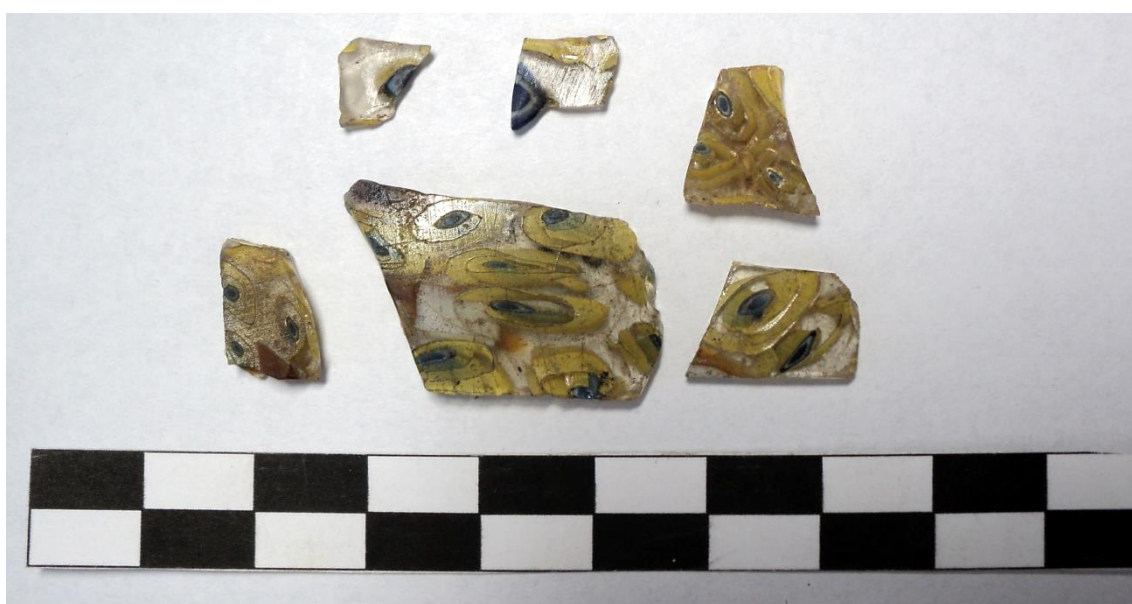

Foto 4. Zlomky skla millefiori.

Foto 5. Bronzové opaskové nákončí.

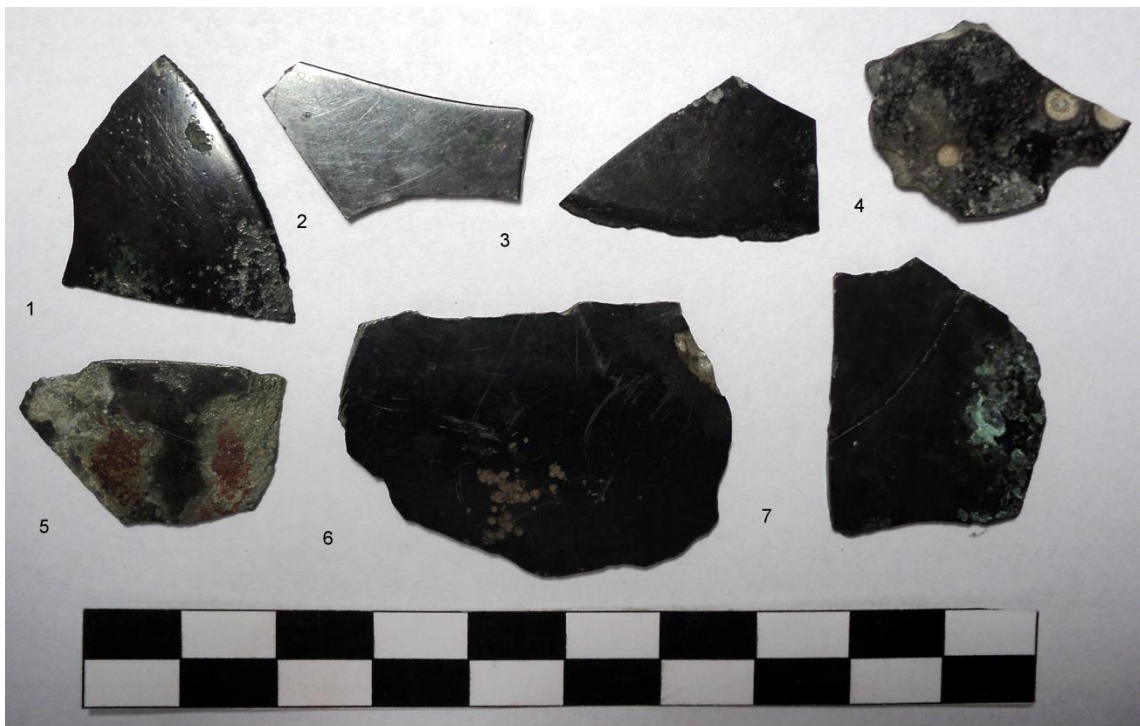

Foto 6. Zlomky ploch kovových zrcadel.

Foto 7. Bronzová závěsná miska vah.

Foto 8. Bronzový „skalpel“.

Údaje o bakalářské diplomové práci studenta

Studijní obor: Archeologie – Historie

Os. číslo: F110456

1. Název: Římské importy na keltském oppidu Staré Hradisko
2. Název v angličtině: Roman imports to the Celtic oppida Staré Hradisko
3. Anotace: Základem bakalářské diplomové práce je provedení soupisu a revize nálezů římských importů (kromě mincí) na lokalitě Staré Hradisko na základě publikací, archivních pramenů a muzejních fondů. Práce se zabývá historií vzniku antického souboru nálezů z uvedené lokality (co má jednoznačný nálezový původ a co je nálezově sporné a problematické). Všechny římské importy jsou rozděleny podle jednotlivých kategorií (bronzové a skleněné nádoby; keramika; spony a opasky; šperk: prsteny, gemy; doklady písemnictví: stily, schránky na pečetě; ostatní). Práce se věnuje typologicko-chronologickému rozboru jednotlivých druhů římských importů v kontextu s ostatními obdobnými nálezy v Čechách a na Moravě v průběhu pozdní doby laténské. Součástí práce je charakteristika pojmu „římský republikánský import“ a poukázání na možné napodobeniny římských importů na Starém Hradisku. Cílem práce je charakteristika struktury římského importu a jeho významu v rámci osídlení oppida a v rámci postavení Starého Hradiska na jantarové stezce. Práce je doplněna obrazovou dokumentací nálezů (kresby, fotografie), grafy, statistickými tabulkami a mapami.
4. Klíčová slova: Staré Hradisko, pozdní doba laténská, římské importy, oppidum, obchod
5. Anotace v angličtině: The basis of this bachelor thesis is to performance an inventory and review of findings Roman imports (excluding coins) to the locality of Staré Hradisko at the base of publications, archival materials and museum collections. This thesis deals with the history of ancient file of findings from this site (What is unambiguous finding the origin and finding what is controversial and problematic). All of Roman imports are split by categories (bronze and glass vessels; pottery; buckles and belts; jewels: rings, gems; evidence of literature: stylus, boxes for seals; others). The work is devoted to typological-chronological analysis of the individual types

of Roman imports in context of other similar findings in Bohemia and Moravia during the late La Tène period. Part of this work is also dedicated to the characterization of the term „Roman republican import“ and pointing to the possible imitation of Roman imports in the Staré Hradisko. The aim of this thesis is to characterize the structure of the Roman import and its importance in the settlement oppidum and the status of the Staré Hradisko on the Amber Trail. The work is accompanied by pictorial documentation of findings (drawings, photographs), graphs, statistical tables and maps.

6. Klíčová slova v angličtině: Staré Hradisko, late La Tène period, Roman imports, oppida, trade
7. Rozsah práce: 127 stran
8. Jazyk práce: CZ